BUITEN de orde

jaargang 19, 3e kwartaal, herfst winter 2008

VERNIETIGING IS SCHEPPING

Milieuvluchtelingen aan de horizon

tegen een wereld zonder ontmoetingen

vluchtelingen in de bajes

€ 2,50

Colofon herfst winter 2008 Nummer 3/4

Buiten de Orde is een uitgave van de Vrije Bond, basisorganisatie voor zelfbeheer en syndicalisme. Buiten de Orde verschijnt vier maal per jaar. Overname van artikelen met bronvermelding wordt van harte toegejuicht.

Abonnementen

Leden van de Vrije Bond krijgen Buiten de Orde gratis thuis. Niet-leden kunnen zich abonneren door € 7,50 over te maken op giro 5495473 tnv Vrije Bond te Tilburg onder vermelding van 'abonnement Buiten de Orde' of surfen naar www.buitendeorde.nl. Een kostendekkend abonnement is € 15,-. Voor mensen in de gevangenis is Buiten de Orde overigens gratis. Oude nummers zijn op te vragen bij het algemene adres.

Adressen Vrije Bond

ISSN: 09247629

Algemeen
Postbus 9220
5000 HE Tilburg
013-5426923
vrijebond@buitendeorde.nl
www.buitendeorde.nl

Redactie Buiten de Orde
Postbus 1338
3500 BH Utrecht
030-2314632
redactie@buitendeorde.nl

Solidariteitskas
Postbus 1338
3500 BH Utrecht
solidariteitskas@
buitendeorde.nl

Verkooppunten BdO:

Het Fort van Sjakoo, Amsterdam
Athenaeum, Amsterdam
De Rooie Rat, Utrecht
Baalprodukties, Sittard
Assata, Nijmegen
Rosa, Groningen
Isis, Groningen
Zwart en Rood, Gent

Redactioneel

Het einde van het kapitalisme is nabij!

Het feit dat nationale overheden nu massaal bijstand verlenen aan noodlijdende banken doet hier en daar mensen verkondigen dat het einde van het kapitalisme in zicht is. Dergelijke overheidssteun in een vrijemarkteconomie: dat kan toch niet?

Laten we ons echter geen illusies maken! Dat de overheid zich nu zo intensief met de economie bemoeit is niets nieuws. En overheidsingrijpen was ook nooit een probleem zolang het de belangen van de rijken in de samenleving maar ten goede kwam. De financiële crisis laat juist zien hoezeer de belangen verstrengeld zijn. De miljarden die nu in de noodlijdende bedrijven worden gepompt lijken vooralsnog in rook op te gaan -of erger: zij belandden wederom in de zakken van de topmanagers. Dat dit geld wellicht beter besteed had kunnen worden hoeven we u waarschijnlijk niet te vertellen. Of en hoe het kapitalisme de crisis zal overleven, zal natuurlijk nog moeten blijken. Maar wat doet u ondertussen?

In het volgende nummer hopen we meer aandacht te besteden aan de financiële crisis en haar gevolgen. Uw bijdragen zijn zoals altijd van harte welkom.

In het herfst-winternummer van *Buiten de Orde* brengen we u voorlopig een aantal artikelen ter informatie en ter inspiratie voor de strijd voor een samenleving waarin we het kapitalisme hopelijk ver achter ons hebben gelaten.

We bieden u onder meer een kritische analyse van het eveneens uit de VS overgewaaide 'organizing'. Er volgt een verslag van het congres van de Internationale van Anarchistische Federatie in Carrara (Italië), die dit jaar zijn veertigjarig bestaan viert. Verder een historische schets van de Duitse theoloog van de revolutie Thomas Müntzer, die zijn aandeel in de Boerenopstand van 1515 met de dood heeft moeten bekopen. En dan nog een stuk over de actualiteit van Guy Debord in onze huidige spektakelmaatschappij. Ook is er aandacht voor het milieu: een verslag van het vierde actiekamp Saving Iceland en een artikel over de problematiek rond milieuvluchtelingen. Verder natuurlijk de gebruikelijke bijdragen en columns en natuurlijk nog heel veel meer...

Veel leesplezier!

De redactie

Inhoudsopgave

herfst & winter

Verslag van het internationale anarchistencongres van de IAF-IFA

Van vier tot zes juli 2008 vond er een internationale anarchistenbijeenkomst plaats in Carrara, Italië. Het congres werd georganiseerd door de Internationale van Anarchistische Federaties (IAF-IFA). De IAF is opgericht in 1968 in Carrara en viert dit jaar dus zijn veertigjarig bestaan. Op dit moment bestaat de Internationale uit acht federaties uit veertien verschillende landen. Vanuit de hele wereld waren anarchisten afgereisd naar Italië om zich drie dagen lang bezig te houden met de theorie en de praktijk van het anarchisme van de Internationale. Hier volgt nu het verslag van een lange autorit, drie dagen van discussies, workshops, heerlijk eten en prachtig weer in Carrara.

DOOR DENNIS

Met z'n vieren vertrokken wij om 06.00 uur vanuit Amsterdam met de auto naar Carrara, een stad in Toscane met zo'n zeventigduizend inwoners, zo'n zeventig kilometer ten noorden van Pisa. Het weer was over het algemeen goed, vooral hoe verder wij richting het zuiden gingen. Zo'n achttien uur later kwamen in de buurt van Carrara, maar raakten wij lichtelijk gedesoriënteerd. Het was al donker en we wisten niet precies hoe groot de stad was en dachten haar al voorbij gereden te zijn. Op zoek naar het Garibaldi Theater kwamen we op een in een parkeerterrein veranderd plein voor een prachtig maar enigszins vervallen theater. Boven de klassieke zuilen wapperde een grote anarchistische vlag met daarop het logo van de Italiaanse Anarchistische Federatie (FAI). Het was het hoofdkwartier van de FAI in Carrara.

*Een aankondiging van het congres **

Een telefoontje en enkele minuten later werden we opgehaald door twee Italiaanse kameraden van de FAI. Zij brachten ons naar een gebouw op een ander plein, de Piazza Alberica, waar wij de komende dagen zouden eten. Daar bleek al een flink aantal anarchisten te zijn gearriveerd, waaronder de anarchisten van de Britse Federatie, die de afgelopen jaren het secretariaat op zich hadden genomen. Na even wat gedronken te hebben, besloten we naar de camping te gaan. Het was immers al lang middernacht geweest en we konden achter iemand aanrijden die wist waar de camping was.

De camping was eigenlijk helemaal geen camping, maar een grote tuin van Emilio, een sympathieke communist die wel zijn tuin beschikbaar stelde, maar zelf niet aan het congres wilde deelnemen. Na in het donker de tent te hebben opgezet, werd er behalve met kameraden uit Wit-Rusland, Bulgarije, Polen ook nog kennis gemaakt met de ezel en de hond van Emilio. Na nog even wat gedronken te hebben, gingen wij dan uiteindelijk toch maar slapen.

De volgende ochtend zagen wij hoe mooi de omgeving van het in een groen dal gelegen Carrara eigenlijk was. Vanaf de camping hadden wij een prachtig uitzicht op de marmeren bergen van Carrara. Het gebied rondom de stad behoort tot de oudste industriegebieden ter wereld. Het marmer, dat reeds in de Romeinse tijd werd gedolven, werd beroemd door de beelden van Michelangelo, die persoonlijk naar Carrara kwam om de beste blokken van zijn favoriete marmer uit te zoeken. Alles in Carrara staat in het teken van het marmer. Vrachtwagens met grote marmerblokken rijden af en aan en de riviertjes zijn witgekleurd van het marmerslijpsel dat zij meevoeren.

Demonstratie door het centrum van Carrara

Carrara heeft van oudsher een relatief grote anarchistische beweging gekend. Het zware werk en de beroerde arbeidsomstandigheden in de mijnbouw zorgden waarschijnlijk voor een goede voedings-

Kameraden uit verschillende landen introduceren zich

Tijdens de demonstratie werden bij verschillende gedenktekens bloemen neergelegd. Op de foto een gedenkteken voor Giordano Bruno

Het 'hoofdkwartier' van de FAI in Carrara

Een standbeeld voor Alberto Meschi, een geschenk van het volk van Carrara aan de stad

bodem. In de fascistische tijd werden de anarchisten hevig vervolgd. In het pand waar tijdens het congres gegeten zou worden, hielden de anarchisten in 1945, nadat zij de fascisten eruit hadden getrapt, hun eerste congres. De Piazza Sacco e Vanzetti en de vele gedenktekens (voor lokale en nationale anarchisten en hun voorlopers) die het kleine stadje rijk is, getuigen van de aanhang die de anarchistische beweging nog steeds heeft in Carrara. Het feit dat er twee anarchistische groepen zijn zegt al genoeg.

Vrijdagochtend gingen we tegen een uur of negen te voet naar Carrara, langs de steile wegen naar beneden. Aangekomen in het centrum waren we zichtbaar op de juiste plaats. Er hadden zich al aardig wat mensen verzameld met vlaggen, kinderen en honden. Op het plein stond een klein podium, versierd met anarchistische leuzen en microfoons. Uit de speakers klonken oude strijdliederen. Op het plein ontmoetten wij ook een in Frankrijk wonende Nederlander, lid van de Franse Federatie. Het congres werd geopend door de secretaresse van de IAF. Vervolgens kregen de aanwezige vertegenwoordigers vanuit verschillende landen de gelegenheid zichzelf te introduceren.
Na afloop was er een demonstratie door de binnenstad van Carrara, overigens niet met een bepaald doel, maar gewoon om te laten zien dat 'we' er nog waren. Met een paar honderd mensen liepen we achter een witte pick-uptruck met daarop een geluidsinstallatie waaruit weer diezelfde strijdliederen klonken. Onderweg kregen we regelmatig applaus van vooral oudere mensen die vanuit hun geopende ramen de demonstratie volgden. Tussen de middag werd er eten geserveerd in het pand aan de Piazza Alberica. Tijdens het eten werd er voortdurend gezongen, in het Frans, het Spaans en het Italiaans; meestal zo hard dat een fatsoenlijk gesprek niet meer mogelijk was! Het beloofde in elk geval een gezellig weekend te worden.

Vrijdag en zaterdag stonden er in totaal zo'n tien workshops op het programma. Sommige workshops waren alleen toegankelijk voor de aangesloten federaties. Er werd gewerkt aan een gezamenlijke analyse van de globale situatie en aan meer praktische zaken zoals het tijdschrift van de IAF, de website en de gezamenlijke actiedag. De meeste sessies stonden echter open voor iedereen: workshops over uitbuiting en migratie; religie; nationalisme, fascisme, oorlog en onderdrukking; gender, seksualiteit en anarcho-feminisme. Elke workshop was inhoudelijk voorbereid door een andere federatie. Aan het begin van het congres kreeg iedereen een reader met daarin de teksten die dienden als uitgangspunt voor de workshops. Uiteindelijk zouden alle workshops resulteren in nieuwe teksten, waarin de gezamenlijke analyse en voorgestelde acties uiteen werden gezet, en die op zondag zouden worden goedgekeurd door de verschillende federaties.

Zelf heb ik op vrijdagmiddag de workshop over uitbuiting en migratie bijgewoond, die werd ingeleid door de Bulgaarse Federatie. Om de beurt deed iedereen verslag van de positie van immigranten in zijn of haar land en ook van acties die anarchisten op dat gebied organiseren: inspirerende verhalen over geslaagde knipacties in Australië (Christmas Island, 2001), maar ook zeer schokkende over de vervolging van de Roma in Italië. De problemen lijken echter overal hetzelfde: schandalige toestanden in (soms illegale) detentiecentra die in aantal alleen maar toenemen; strengere migratiewetten en toenemende precariteit.

Voor het schrijven van een tekst was er die dag overigens geen tijd meer. Discussiëren met mensen die allemaal verschillende talen spreken, duurt vanwege het constante vertalen nu eenmaal lang. De workshops moesten ook nog even stilgelegd worden, toen er buiten op straat een kameraad

Het 'kantoor' van de FAI in Carrara

Jong geleerd, oud gedaan *

Zelfs tijdens het eten werd er gezongen, met de vuisten in de lucht! *

De Internationale van Anarchistische Federaties

De Internationale van Anarchistische Federaties (ook wel Internationale Federatie van Anarchisten genoemd, vandaar de dubbele afkorting IAF-IFA) werd opgericht tijdens een internationaal anarchistencongres in Carrara tussen 31 augustus en 5 september 1968. De eerste aanzet tot een internationale federatie was echter al gegeven op een congres in Londen, tien jaar eerder. In Carrara kwamen delegaties anarchisten van verschillende federaties en verschillende generaties bij elkaar: de Franse Federatie, de Italiaanse FAI, de Iberische Federatie (in ballingschap vanwege het fascisme in Spanje) en de Bulgaarse Federatie (in ballingschap vanwege de communistische dictatuur). Er waren oud-Spanje-strijders, antifascisten uit de Tweede Wereldoorlog en flink wat jonge studenten. In de geest van het internationalisme verklaarde men zich solidair met elkaar en besloot tot de oprichting van de Internationale. De in het leven geroepen CRIFA (Commission of Relations of The International of Anarchist Federations) zorgde voor de mogelijkheid om een constante internationale band te onderhouden, voor de uitwisseling van informatie en libertaire solidariteit. Andere congressen volgden: Parijs (1971); Carrara (1978); Parijs (1986); Valencia (1990); Trieste (1990); Lyon (1999); Besançon (2004). De internationale banden breidden zich langzaam maar zeker uit. Tijdens het congres in Valencia verklaarde de IAF zich solidair met de IWA (International Workers Association), de anarcho-syndicalistische Internationale. Vandaag de dag staat de IAF nog steeds op het standpunt van de solidariteit en het internationalisme. De organisatie van het anarchisme is zeker de laatste jaren echter veel beter gestructureerd. De IAF bestaat op dit moment uit acht federaties uit veertien verschillende landen: Argentinië (Federación Libertaria Argentina), Wit-Rusland (Federatie van Wit-Russische Anarchisten, FAB), Groot-Brittannië en Ierland (Anarchist Federation), Tsjechië en Slowakije, (Československá Anarchistická Federácia), Frankrijk en België (Fédération Anarchiste) Duitsland, Oostenrijk en Duitssprekend Zwitserland (Forum deutschsprachiger Anarchistinnen und Anarchisten), Italië (Federazione Anarchica Italiana), Spanje en Portugal (Federación Anarquista Ibérica).

gearresteerd dreigde te worden. Hij wilde zijn identiteitsbewijs niet laten zien aan een dienstdoende agente, die daarom versterking van haar collega's had ingeroepen. Opeens stond iedereen buiten en na enige discussie droop de politie gelukkig af, zonder overigens tot arrestatie te zijn overgegaan.

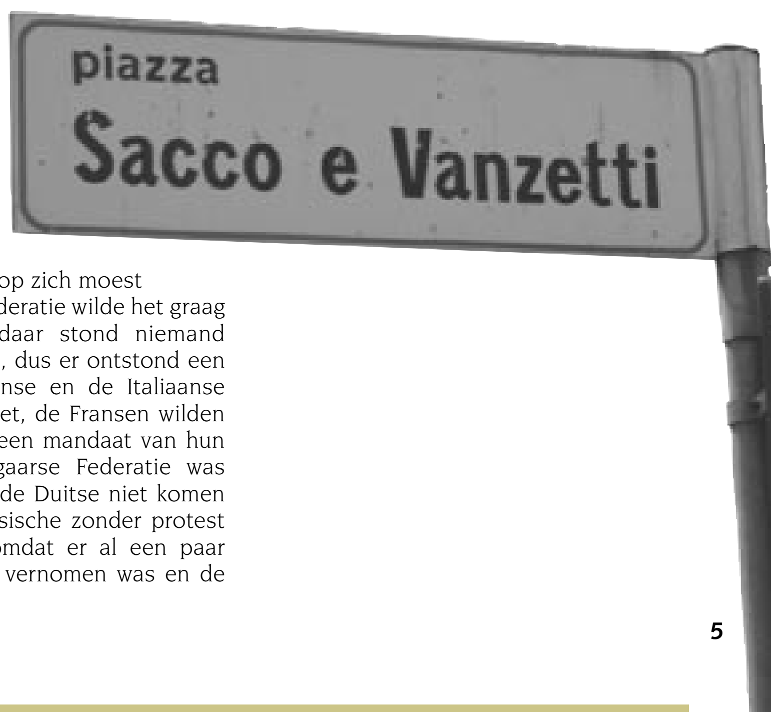
'S Avonds werd er weer gegeten aan de Piazza Alberica. De wijn vloeide rijkelijk en er werd weer uit volle borst gezongen. Vanwege de hitte in de eetzaal ging iedereen na het eten vrijwel meteen naar buiten, waar de avond zich rond een fontein op het plein voortzette tot in de kleine uurtjes.

De volgende dag stond er weer een vijftal workshops op het programma: over de praktische solidariteit en de strategie van de IAF; over décroissance (krimpeconomie); libertair communalisme; en onderwijs. Dit keer zat ik bij de discussie over onderwijs. Studenten, leerlingen en docenten hebben het in Nederland nog goed vergeleken met bijvoorbeeld Spanje, Italië of Frankrijk. In die landen zie we dan ook vaker experimenten met libertaire onderwijsvormen.

*Ook de boekmarkt mocht niet ontbreken.**

Van alle dagen verliep de zondag nog het rommeligst. Er moesten nog veel dingen geregeld worden. Vanwege een op handen zijnde massale treinstaking waarvan niemand zeker wist of die nu wel door zou gaan of niet, moesten sommige kameraden eerder weg. Ook moest er nog gesleuteld worden aan de documenten die uit de workshops naar voren waren gekomen, zodat alle federaties er akkoord mee konden gaan. En dan moest er ook nog een beslissing worden genomen welke federatie de volgende vier jaar het voorzitterschap op zich moest nemen. De Britse Federatie wilde het graag overdragen, maar daar stond niemand echt om te springen, dus er ontstond een probleem. De Spaanse en de Italiaanse Federaties wilden niet, de Fransen wilden wel, maar hadden geen mandaat van hun achterban. De Bulgaarse Federatie was te klein en te jong, de Duitse niet komen opdagen en de Russische zonder protest uit de IAF gezet, omdat er al een paar jaar niets meer van vernomen was en de

federatie waarschijnlijk niet meer bestond. Uiteindelijk werd besloten om het voorzitterschap gedurende een half jaar samen te doen en de overdracht op een volgende bijeenkomst van de CRIFA. (Commission of Relations of the International Federation of Anarchists, waarin afgevaardigden van de verschillende federaties zitting hebben) te regelen.

Na afloop van het congres kregen we nog een rondleiding door het voormalige theater, dat nu het hoofdkantoor van de FAI en Germinal in Carrara was geworden: een prachtig gebouw met daarin een anarchistische bibliotheek en verschillende vergaderruimtes. Na afloop zouden wij nog één keer samen eten aan de Piazza Alberica. Hoewel er een stuk minder mensen waren vergeleken met de vorige twee avonden, klonken de strijdliederen tijdens het eten niet minder hard!

*Foto's met een * zijn gemaakt door Sophie Vincent (slea@no-log.org); d e overige foto's door de auteur.*

De scheppende enkeling

In de vorige Buiten de Orde *werd onder de titel 'De marginale enkeling' al eerder aandacht besteed aan ideeën van de Belgische filosoof Leopold Flam. In dit ietwat weemoedige stuk, analyseerde Flam de toestand waarin de enkeling verkeert. Maar hij bood de enkeling ook hoop, een uitweg uit het nihilisme. Aan de hand van enkele fragmenten uit het boek* Ethisch socialisme,*dat Leopold Flam in 1960 publiceerde, legt Johny Lenaerts uit hoe.*

DOOR JOHNY LENAERTS

Leopold Flam (1912-1995) was één van de opmerkelijkste filosofen die België gekend heeft. Meer dan vijfentwintig jaar lang doceerde hij aan de Vrije Universiteit van Brussel, en talrijk zijn dan ook de studenten die een hartelijke herinnering aan hem bewaren. Ik ben één van hen. Het is niet toevallig dat ik nu, op een ogenblik waarin islamofobie, antisemitisme en extreemrechts een heropleving kennen, teruggrijp naar de oude boeken van mijn geliefde professor. Ik vind bij hem een antwoord op een vraag die me van cruciaal belang lijkt. Welke houding aannemen tegenover de rechtse vloedgolf als er geen hoop bestaat binnen afzienbare tijd het tij te keren? Welke middelen hebben we om het hoofd boven water te houden? Leopold Flam, die in zijn jonge jaren getuige was van de opkomst van het nazisme, en getekend werd door de ontgoocheling van het stalinisme, had hier veel over gereflecteerd. Ik hoop met deze beknopte inleiding tot een diepgaander lectuur aan te sporen. Ik baseer me voornamelijk op een boek dat in 1966 bij Wereldbibliotheek verscheen, *Zelfvervreemding en zelfzijn*.

Nihilisme

In navolging van Nietzsche beschrijft Flam de moderne tijd als een tijd van nihilisme. Het is een tijd waarin 'de dood van God' tot in de diepste vezels ervaren wordt. De dood van God betekent de ondergang van de waarheid: niets is nog waar, de onderscheidingen vallen weg, zoals die tussen goed en kwaad, schoon en lelijk. Voor Nietzsche betekende de dood van God, zo legt Flam uit, een totale ontwaarding van alles, een instorting van alle waarden en idealen. Het gevolg hiervan is de verdwijning van elke levenszin, die immers verband houdt met het onderscheid tussen goed en kwaad. Het nihilisme dat hieruit voortvloeit is negatief, het is een negatief nihilisme, dat verwijst naar de deemstering van alle idealen en idolen, naar een behoeftige tijd van ontkleuring, waarin de enkeling gedesoriënteerd is.

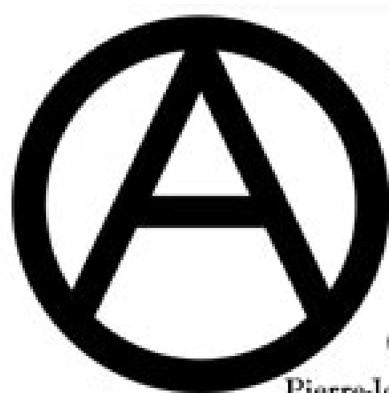
Alexander Herzen

Daarop geeft Flam een doordringende analyse van zijn tijd -midden jaren zestig- die op een bijzondere manier terug actueel geworden is. Flam: 'Er is geen politieke of godsdienstige beweging of ze heeft een oud en versleten karakter. Geen enkele politieke partij en geen enkele kerk gelooft nog in haar beginselen en idealen. Deze zijn dode idolen, die nog mooie museumstukken zijn, maar waarin niemand meer gelooft. De socialist weet niet goed waarom hij socialist is en spreekt soms de taal van een katholiek of van een revolutionair of van een fascist, terwijl de katholiek zich meester maakt van socialistische leuzen. We beleven op dit moment de stille uitdoving van elke socialistische gedachte. (...) Op godsdienstig gebied heeft zich het opportunisme en empirisme zozeer ontwikkeld dat de meeste godsdiensten tot hun vocabularium toe veranderd hebben. (...) De hedendaagse mens is een nieuwe mens die in een technische wereld moet leven en die zich in een technische wereld heeft te organiseren. Omdat hij met oude idealen leeft, onthutst hem de wereld en weet hij niet meer waar hij staat. Hij voelt zich eenzaam en ontkend in een maatschappij die hem steeds maar vreemder wordt. (...) Samuel Beckett heeft in *Eindspel*wellicht het best deze innerlijke ontstemming van een mens voor wie alle glans der dingen uitgedoofd is, weergegeven.'

Ontbinding

De geschiedenis heeft eerder gelijkaardige periodes gekend, zo lees ik bij Flam, namelijk bij de opkomst van het christendom en vlak ná de Franse Revolutie. En Flam geeft dan een lang citaat van de negentiendeeeuwse Franse anarchist Proudhon, dat ik hier integraal wil overnemen, omdat het volgens mij van toepassing is op de huidige maatschappij en de hedendaagse rechtse golf. Proudhon: 'De beschaving bevindt zich heden in een kritiek stadium, waarvoor er maar één historische analogie bestaat: de crisis veroorzaakt door de opkomst van het christendom. Alle tradities zijn verbruikt, het geloof afgeschaft; aan de andere kant is het nieuwe programma nog niet klaar, dit wil zeggen dat het nog niet doorgedrongen is tot het bewustzijn van de massa. Ik noem zulks ontbinding. Het is het verschrikkelijkste ogenblik in het leven van de maatschappij. Alles draagt ertoe bij om de mensen van goede wil te bedroeven: de prostitutie van het geweten, de triomf van de middelmatigheid, de verwarring van waarheid en dwaling, het verraad der beginselen, de laagheid der hartstochten, de lafheid der zeden... Ik maak me geen illusies en ik verwacht niet... morgen in ons land vrijheid, eerbied voor de wet, openbaar fatsoen..., rede bij de bourgeois en gemeenschapszin bij de plebejers aan te treffen. Neen, neen, het einde van het verval is niet in zicht: het zal binnen één of twee generaties niet verminderen. Dat is ons lot... Ik zal alleen maar het kwaad zien en in de duisternis sterven, door het verleden met het gesel van het bederf gebrandmerkt: massamoorden zullen plaats grijpen en de vernedering die op de bloedbaden volgt, zal vreselijk zijn. Wij zullen het werk van de nieuwe tijd niet beleven. We zullen in de nacht strijden. Wij moeten ons inrichten om dit leven zonder veel droefheid te verdragen. Laten we ons wederzijds ondersteunen, laten we ons in de duisternis toeroepen en laten wij rechtvaardig handelen, zo dikwijls de gelegenheid zich aanbiedt.'

Volgens Flam is deze tekst te vergelijken met die van Nietzsche in *De vrolijke wetenschap*over de dolle mens. Proudhon en Nietzsche stonden overigens niet alleen. En Flam haalt de woorden aan van de Russische revolutionair Alexander Herzen: 'Velen hebben de oude overtuigingen verloren en hebben geen nieuwe gevonden. Anderen hebben machinaal de eerste met de tweede vermengd en zijn gedompeld in een droeve deemstering. In zulk geval

geven de oppervlakkigen zich over aan ijdel dagelijks gedoe; de nadenkende geesten zoeken een verzoening ten allen prijze, want de mens kan niet in innerlijke verscheurdheid leven, zonder een hoeksteen voor zijn zedelijke existentie.'

De dood van God, zo vervolgt Flam, betekent de ondergang van elk intellectueel en moreel gezag. Maar, zo waarschuwt hij, we mogen ons niet door de schijn laten bedriegen: 'Het gezag is wel dood, maar de behoefte aan gezag is levendig gebleven.' 'Het grote probleem voor onze tijd,' besluit Flam, 'is derhalve een filosofie voor velen, door ze van elke behoefte aan een gezag te bevrijden en toch de mogelijkheid te schenken om scheppend in een gemeenschap op te treden.' In één zin vat Flam samen waar het hem om te doen is. Een waar project!

Opstand

De dood van God verschijnt als de ontgoocheling, geboren uit een objectieve gebeurtenis die Flam de reële ontkleuring van de wereld wil noemen. Het gaat gepaard met de huiveringwekkende bewustwording van het Niets. Dit kan zich manifesteren als walg voor het bestaan, maar ook als een losbandig zoeken naar plezier.

Maar er bestaat ook een nihilisme, zo stelt Flam, die het Niets bewust ervaren heeft en dat naar de opstand leidt. Het opstandig nihilisme is niet metafysisch, zegt Flam, het kan ook niet historisch zijn, het is existentieel. 'Existentieel is de opstand omdat de enkeling in de eindige tijd zich verwezenlijkt en zich in de eindigheid verzet tegen het eeuwige of het positieve gelaat van het Niets. In de opstand wordt het Niets geheel beleefd en ervaren in de waarheid van gans zijn verschrikking. De opstandige mens maakt zich in geen enkel opzicht illusies. Hij rekent op geen erkenning, hij weet dat hij gans eindigheid is, hij heeft geen troost nodig en ook geen aanmoediging, want zijn grote kracht is juist het Niets dat hij door zijn doen nietigt. Hij heeft de hoop op een toekomstig paradijs niet nodig om zich met alle macht tegen de goden zonder uitzondering te verzetten, en zo hem gevraagd wordt waarom hij opstandig is, kan hij maar antwoorden: om niets.'

Waar het na de dood van God op aankomt is een nieuwe levenszin te vinden en te funderen. En Flam verwijst in dit verband naar de mythische figuur Prometheus. Prometheus is de enkeling die zelf zijn bestaan heeft uitgebouwd zonder een beroep te doen op enig gezag buiten hem. In naam van de levende mens verzet hij zich tegen elke onmenselijke orde. Flam: 'Onmenselijk is een orde wanneer ze gegrondvest is op een gezag dat blind gehoorzaamd wenst te worden en derhalve een maatschappij van heren (goden) en knechten (mensen) kent. Wanneer Prometheus uitroept: "Ik haat alle goden", dan is het omdat hij naar een maatschappij zonder heren streeft...' En Flam besluit: 'In een zeker opzicht dient de opstand beschouwd te worden als het hoofdprobleem van een hedendaagse filosofie, in zover ze draagster is van menselijke bewustwording, die niet anders dan individueel kan zijn.'

Een scheppend bestaan

In de huidige omstandigheden, zo oppert Flam, stelt zich de vraag of het nog mogelijk is zich tot een esthetische of wetenschappelijke opstandigheid te beperken. Met een verwijzing naar Sartre, die zich aansloot bij de revolutionaire massabeweging uit de Derde Wereld, stelt Flam: 'Waar het dus op aankomt, is een authentieke opstandigheid van de enkeling die zich in de beweging van de massa bevestigt. Het individuele werk zou het doen van allen moeten zijn zonder het eigen zijn te verzaken.'

De opstand, zo benadrukt Flam, is de eigenlijke filosofische daad waardoor een enkeling zich als enkeling bevestigt. Een enkeling kan niet anders dan opstandig zijn: 'Eerst in de opstand schept het individu zich een beginsel van opstand door de bewustwording van de redenen die het ertoe aanzetten "neen, ik wil niet" te zeggen.' De enkeling, zegt Flam, dient zijn enkelheid in een werk te verwezenlijken. Hij roept dan ook op tot 'een scheppend bestaan'.

In een hoofdstuk met als titel 'De marginale enkeling' stelt Flam dat men de kracht moet hebben de afkeuring of de onverschilligheid te kunnen verdragen. De enkeling, zegt Flam, beaamt zijn uitstoting. Hij rekent niet op erkenning, en dient de moed te hebben tot de eenzaamheid. Maar langzaam vormt er zich een gemeenschap van uitgestotenen. Het anders-denken behoort derhalve volgens Flam wezenlijk tot het denken opstandig te zijn. De opstand heeft geen zin zonder filosofie, zegt Flam, en filosofie is wezenlijk gericht op de anderen: 'Filosofie is een existentieel weten waarin de enkeling zich onderscheidt in zijn anders-zijn en daarom ook in staat is, juist door zijn anders-zijn, waarlijk met de anderen te zijn.' 'Het anders-zijn,' zegt Flam op een andere plaats, 'is niet mogelijk zonder de enigende macht van een gemeenschap, die gemeenschap van vrij- zoekende enkelingen kan genoemd worden.'

Sartre heeft volgens Flam aangetoond hoe elke gemeenschap als een totale eenheid van mensen onmogelijk is, maar hoe anderzijds de mens niet anders kan dan naar zulke gemeenschap te streven. Als een rode draad doorheen heel Flams werk loopt het idee dat de enkeling gericht is naar een nieuwe gemeenschap, een gemeenschap van vrije mensen, waarin niemand uitgesloten is. Het is voor hem duidelijk dat de mens zich als individu in een gemeenschap zal ontvoogden. In de afzondering kan moeilijk gedacht worden, zegt Flam. De ik-gij relatie is dan ook essentieel voor het menselijk bestaan. Flam verwijst in dit verband herhaaldelijk naar een zijn-met-anderen of M*itsein*van Heidegger, en naar het *être-pour-autrui*van Sartre.

De zelfstandigheid, besluit Flam, kan zich alleen verwezenlijken in intersubjectieve relaties. 'De bewustwording heeft de enkeling, die vereenzaamd is, naar de gemeenschap terug te brengen.' Flam spreekt dan ook van 'scheppende eenzaamheid': 'Wij verwezenlijken onszelf met de anderen.' Vandáár dan ook dat hij pleit voor een levensblije filosofie.

Pierre-Joseph Proudhon

Milieuvluchtelingen aan de horizon

DOOR FRANS ZOER

Sinds een jaar of twintig wordt onze aandacht gevraagd voor een nieuw type vluchteling, namelijk de milieu- of eco-vluchteling. Het gaat hier om "mensen die op eigen grondgebied niet meer in hun levensonderhoud kunnen voorzien wegens droogte, bodemerosie, woestijnvorming, ontbossing, en andere milieuproblemen. In hun wanhoop hebben zij het gevoel dat er niets anders op zit dan elders hun heil te zoeken, in eigen land of daarbuiten, zonder hoop op spoedige terugkeer." Aldus prof. Norman Myers in Oxford; hij becijferde in 1995 dat er toen wereldwijd al 25 miljoen milieuvluchtelingen waren. Hij voorspelde een verdubbeling van dit aantal in 2010 en voor 2050 zo'n 200 miljoen. Zijn alarmerende conclusies werden door internationale organisaties zoals de VN en het Rode Kruis overgenomen. Andere onderzoekers komen tot andere cijfers, maar in elk geval gaat het om veel méér dan degenen die vluchten voor oorlog en politieke onderdrukking.
Eveneens sinds een jaar of twintig groeit er een consensus over de realiteit en mogelijke omvang van een aanzienlijke klimaatverandering, in de zin van opwarming van de aarde. Duidelijk wordt dat milieuproblemen zullen toenemen en verergeren, waardoor het aantal vluchtelingen behoorlijk zal stijgen. Voor hen wordt de term 'klimaatvluchteling' gebruikt.

De groepen mensen die hun woongebied verlaten omdat het onleefbaar wordt zijn heel divers. Er zijn er die acuut moeten vluchten, zoals bij een orkaan of bij de kernramp in Tsjernobyl, terwijl anderen wat meer tijd hebben bijv. bij de aanleg van een stuwdam. De grootste aantallen worden voorzien bij geleidelijke processen, zoals verwoestijning (Sahel-landen) en erosie door overstroming, mede door stijging van de zeespiegel (Bangladesh, atollen in de Stille Oceaan).

Veiligheid

Westerse overheden hebben de neiging om mensen die migreren vanwege het milieu te beschouwen als een potentiële dreiging. In 2004 kwam het Pentagon met een rapport dat de mogelijke komst van grote groepen klimaatvluchtelingen beschrijft als een risico voor de V.S. en voor Europa in de komende decennia. Het adviseert de Amerikaanse regering dan ook om zich te bezinnen op de vraag hoe deze mensen buiten de deur te houden zijn.
In de loop van enkele jaren is het thema klimaatverandering opgenomen in de lijst van bedreigingen van 'nationale veiligheid' (V.S.) en internationale veiligheid (Verenigde Naties, Europese Unie).

In maart 2008 bespraken regeringsleiders van de Europese Unie een rapport van buitenlandcoördinator Javier Solana en eurocommissaris Benita Ferrero-Waldner over de toenemende veiligheidsrisico's vanwege de klimaatverandering.
De auteurs stellen dat de directe en verwoestende effecten van opwarming van de aarde elders in de wereld het meest zichtbaar zullen zijn, m.n. in de arme landen in het zuiden, maar dat Europa evengoed de gevolgen zal ondervinden. Tot de zeven bedreigingen die zij signaleren behoort ook een verhoogde migratie, vooral vanuit bevolkingsgroepen die al lijden onder een slechte gezondheidssituatie, werkloosheid of sociale uitsluiting. Dit zal leiden tot toenemende conflicten in de gebieden waar mensen doorheen trekken of die het doel zijn van hun reis. Europa moet rekenen met een aanzienlijk hogere 'migratiedruk', mede omdat aangrenzende gebieden in Noord-Afrika en het Midden-Oosten behoren tot de meest kwetsbare regio's. Afrika als geheel geldt als kwetsbaar vanwege een opeenstapeling van spanningen en een gering aanpassingsvermogen. Droogte, waterschaarste en roofbouw leiden tot verlies aan landbouwgrond. In het Midden-Oosten wordt water steeds schaarser. Ook in Azië zijn grote migratiestromen te verwachten.
Wat te doen? Het rapport bepleit dat de EU meer zal investeren in onderzoek (zie www.each-for.eu), conflictpreventie, crisismanagement en capaciteit om op rampen te reageren. Daarnaast moet de EU haar leidende rol behouden in internationaal klimaat-overleg en andere landen helpen om zich aan te passen aan de klimaatverandering en de gevolgen ervan te verzachten.
Interessant is dat de auteurs erkennen dat de landen die het meest getroffen zullen worden niet dezelfde zijn als degene die het meest verantwoordelijk zijn voor de veranderingen. Ze voorzien dan ook politieke onvrede zowel in Noord-Zuid-relaties als tussen zuidelijke landen onderling, vanwege de ontwikkeling van India en China. Zij spreken de EU-leiders overigens niet aan op hun verantwoordelijkheid hiervoor, maar alleen op de bedreigingen van Europa's eigen belangen.

'Vluchtelingen'?

Belangrijk is dat ze noteren dat sommige landen die bijzonder kwetsbaar zijn voor klimaatverandering oproepen tot een internationale erkenning van zulke ecologisch gemotiveerde migratie. Daar doet het rapport verder geen aanbeveling voor. Ze spreken steeds van 'migranten' en gebruiken nergens de term 'vluchtelingen' en met reden, want tot op heden worden 'milieuvluchtelingen' niet bij wet beschermd. Veruit de meeste blijven in eigen land en vallen dus onder verantwoordelijkheid van de eigen regering. Degenen die één of meer grenzen oversteken kunnen geen beroep doen op de Geneefse Conventie, het VN-verdrag van 1951, dat de basis vormt voor asielwetgeving. Dit verdrag wil bescherming bieden aan mensen die hun land ontvluchten en niet terug kunnen of willen uit vrees voor vervolging,

vanwege ras, godsdienst, nationaliteit, lidmaatschap van een sociale groep of politieke overtuiging. Als resultaat van de ervaringen uit de Tweede Wereldoorlog is het nog steeds een onmisbaar fundament voor wie vervolging vrezen. Duidelijk is ook dat milieuvluchtelingen er niet vanzelf onder vallen.

Erkenning in een nieuw verdrag

Al jaren is een discussie gaande over de vraag hoe het fenomeen van milieuvluchtelingen internationaal erkenning en daarmee ook bescherming en hulp zou kunnen krijgen.
De Universiteit van de Verenigde Naties publiceerde in 2007 een studie van vier onderzoekers, getiteld 'Control, Adopt or Flee: How to Face Environmental Migration?'
Zij beginnen met het onderscheid tussen migranten en vluchtelingen: de eersten kiezen voor verhuizing omdat ze elders betere kansen verwachten ('pull'), de anderen voelen zich gedwongen en zien geen andere optie dan vertrek ('push'). Al kunnen natuurlijk meer factoren een rol spelen bij de beslissing om te vertrekken, onmiskenbaar is dat 'milieu', de degradatie van de leefomgeving, een doorslaggevende factor zal zijn voor steeds meer mensen in de komende decennia. Evenals in het bovengenoemde EU-rapport stellen de auteurs dat de bewijzen voor doorgaande verslechteringen van het milieu wereldwijd al zo sterk zijn, dat ook directe maatregelen ter verzachting niet zullen voorkomen dat vele miljoenen mensen op drift zullen raken.
Ze stellen voor om te onderscheiden tussen drie categorieën milieu-migranten/vluchtelingen, afhankelijk van de meer of minder acute noodsituatie: een overstroming noopt tot sneller besluit om te vertrekken dan verwoestijning. Allicht moet laatstgenoemd fenomeen worden tegengegaan, maar boeren die hun leefgebied moeten verlaten wegens onherroepelijke woestijnvorming verdienen eenzelfde status en hulp als mensen die vluchten voor oorlog en vervolging, ongeacht of ze een grens oversteken of niet. Tot nu toe krijgen sommige groepen hulp van de UNHCR of andere humanitaire organisaties, maar dit blijft incidenteel, zolang er geen internationale erkenning en bijbehorende hulpprogramma's voor milieuvluchtelingen ontwikkeld worden. De UNHCR signaleert wel dat mensen om milieu-redenen moeten vluchten, maar beperkt zichzelf over het algemeen tot degenen die vallen onder de Geneefse Conventie.
De auteurs pleiten voor een juridische erkenning van de milieuvluchteling. Opnemen van deze categorie in de Conventie van Genève vinden ze geen goed idee; dat zou de zaak van politieke vluchtelingen kunnen verzwakken, en er is internationaal nog steeds grote steun voor de Conventie zoals die nu geformuleerd is. Daarom bepleiten ze een nieuwe overeenkomst of opname in internationale milieu-verdragen.

Onderzoeker Stijn Neuteleers van de Kath. Universiteit Leuven noteert dat de Senaat van België in 2006 een voorstel aannam om milieuvluchtelingen op te nemen in de Geneefse Conventie. Hij ziet toch ook het bezwaar tegen zo'n verruiming: "Het probleem is dat veel milieuvluchtelingen, net zoals economische migranten, vluchten voor armoede en honger en op zoek zijn naar een beter bestaan." Landen zullen dan nog minder bereid zijn om wat voor vluchtelingen dan ook op te nemen. In zijn Internet-artikel 'Over het nut en onnut van de term milieuvluchteling' bepleit ook hij een onderscheiding in drie categorieën -op andere basis dan in bovengenoemde studie- die elk een eigen beleid vragen.

Klimaatvluchtelingen

Prof. Frank Biermann van de VU en studente Ingrid Boas schreven eind 2007 een voorstel om te komen tot een nieuw verdrag ter bescherming van klimaatvluchtelingen. Zie www.glogov.org/?pageid=22 (paper nr. 33 'Preparing for a warmer world'). In hun afbakening van de term klimaatvluchteling laten ze zien hoe complex de discussie is rond de veel bredere notie van milieuvluchtelingen (of -migranten of -ontheemden). Ze wijzen op verschillen met politieke en oorlogsvluchtelingen: klimaatvluchtelingen kunnen niet meer terug naar huis, ze migreren in grote groepen, hun vertrek is enigszins voorspelbaar (dus opvang is te plannen), èn er ontstaat een morele en daardoor juridische claim van de slachtoffers in de arme landen jegens de veroorzakers van de 'global warming' in de rijke geïndustrialiseerde landen - vgl. het principe 'de vervuiler betaalt'.
Ook zij zien geen heil in verruiming van de Geneefse Conventie, o.a. omdat de huidige acceptatie van vluchtelingen al onder druk staat en uitbreiding met nog eens een veelvoud van de huidige aantallen politiek niet haalbaar zal zijn. Daarnaast vinden zij het meer een ontwikkelingsvraagstuk dan een zaak voor de UNHCR: in plaats van (langdurige) noodhulp zijn plannen nodig voor preventie en voor herhuisvesting.
Daarom bepleiten zij een nieuw verdrag, dat net zoals het Kyoto-protocol (1997) kan worden aangehecht aan het VN-Klimaatverdrag (Rio, 1992). Dat nieuwe protocol regelt dan de erkenning, bescherming en herhuisvesting van klimaatvluchtelingen. Tevens is een nieuw fonds nodig om de realisering hiervan te bekostigen.

Publiciteit

Sinds 2002 richt de stichting LiSER (Living Space for Environmental Refugees) in Haarlem zich op het thema milieuvluchtelingen; zie www.liser.org. Door publicatie's, voorlichting en lobbywerk wil ze de problematiek in brede kring aan de orde stellen. Initiatiefnemer is ing. Harry Wijnberg, die bij zijn werk in Mali zag hoe ernstige droogte leidde tot conflicten en migratie, en die later bij Vluchtelingenwerk zag dat milieuvluchtelingen door geen wet beschermd worden. Hij schreef een gedetailleerde studie 'Gedwongen migratie door degradatie van het milieu' (master thesis Erasmus Universiteit, 2007; te vinden op de website). Hierin signaleert hij een interessante paradox waaruit de complexiteit van het onderwerp blijkt. De term 'vluchteling' wordt zo langzamerhand alleen nog in juridische zin gebruikt. Een gevolg hiervan is dat degenen die opkomen voor de bescherming van milieu-vluchtelingen, en die daarom graag die term gebruiken, ongewild het probleem verkleinen, omdat ze de veel grotere groep milieu-migranten onderbelicht laten. Terwijl zij die liever alleen maar spreken van milieu-migranten (juist om morele verplichtingen jegens milieu-vluchtelingen te ontlopen), ongewild het probleem vergroten, omdat de aantallen milieu-migranten nu en straks een veelvoud zijn van het aantal milieu-vluchtelingen.

Duurzame ontwikkeling

Activiteiten zoals van deze stichting en publicaties van onderzoekers kunnen bijdragen tot bewustwording rond dit thema bij een breder publiek en bij beleidsmakers. Dat is ook nodig, omdat wij, bewoners van rijke westerse landen met onze beslist niet-duurzame levensstijl, mede verantwoordelijk zijn voor de klimaatverandering en dus ook voor de gevolgen daarvan. Ook al gaat het om complexe materie waarin velerlei factoren een rol spelen, zoals ook toename van de bevolking, wanbestuur door incompetente overheden en anderen, toch kunnen we ons aandeel erin niet wegwuiven. We weten immers dat ons niveau van produceren en consumeren volstrekt onhaalbaar is voor de huidige wereldbevolking als geheel. Al kunnen we ons zorgen maken over de snelle ontwikkeling van China en India, onze eigen ecologische voetafdruk is veel te groot. Daarom blijven de Millennium Development Goals een vorm van 'werken van liefdadigheid' zònder gerechtigheid als we niet tegelijk ernst maken met duurzame ontwikkeling elders en in eigen land. In dit kader verdienen milieuvluchtelingen en temidden van hen de klimaatvluchtelingen ook een juridisch statuut dat bescherming en hulp biedt.

Guy Debord
tegen een wereld zonder ontmoetingen

Het centrum van de stad is één groot uitstalraam; verkommerende woonwijken, geïsoleerde consumenten, passieve consumptieverslaafden. De 'levenskwaliteit' wordt zodanig genivelleerd dat de toenemende koopkracht niet langer meer de bron van rijkdom vormt, maar wel van een relatieve (geestelijke) armoede. Johny Lenarts gaat in op de actualiteit van De Spektakelmaatschappij *en geeft een pleidooi voor de 'dekolonisatie van het dagelijks leven'.*

DOOR JOHNY LENAERTS

Midden jaren zestig. Raymond Borde is een vermaard filmcriticus. Zijn specialiteit: de erotische film. Op lyrische wijze schrijft hij over 'het zoete, zeer zoete droombeeld' van lesbiennes die in een somber kasteel opgesloten worden. Hij beschrijft hoe in het leven van de man het opduiken van de eerste lesbiennes op het witte doek 'de opborreling van het meest natuurlijke wonder ter wereld' met zich meebrengt. 'Dat gebeurt rond het zestiende jaar. (...) Maar meedogenloze regels leggen deze waanzin het zwijgen op. Op de eerste plaats is er niemand die op dit droombeeld antwoordt. Het poogt zich tevergeefs te objectiveren.'

Dergelijke ontboezemingen ontlokten bij de situationisten het laconieke commentaar: 'Raymond Borde heeft het, naar eigen zeggen, opgegeven om te verwerven wat hij op 16-jarige leeftijd wilde. Daarom wenst hij dat de film het hem toont. En door het formuleren van deze eis staat hij bekend als een vrije geest, als een vooruitstrevend cineast, als een specialist van het erotisme in de film. Het is die jeugdige verzaking die van hem een specialist gemaakt heeft.'

Het spektakel, zo vervolgen de situationisten, heeft niet tot taak een beeld te geven dat volkomen tegengesteld is aan het reële bestaan, dat afgeremd en uitgebuit wordt. Het spektakel dekt juist deze belemmering

en uitbuiting toe, en houdt hen in stand. Om te besluiten: 'Wanneer de dieperliggende censuur in de maatschappij en in de hoofden van de toeschouwers ineenstuikt, dan zal niemand nog interesse vertonen voor een erotiek die beperkt blijft tot de cinema' (I.S. nr. 10, 1966).

Of, om het met andere woorden uit te drukken: 'Sla in die ruit! Neem mee die buit!'

De Situationistische Internationale

Guy Debord was één van de gangmakers achter de Situationistische Internationale. Dit was een samenwerkingsverband van maatschappijcritici, aanvankelijk ook van kunstenaars, dat de radicale omvorming van het dagelijkse leven beoogde. Zij bestond van 1957 tot 1972, en bracht een Franstalig blad uit. Anders dan haar naam laat vermoeden is de Situationistische Internationale nooit een grote groepering geweest. Zij telde nooit meer dan 25 á 30 leden tezelfdertijd en wilde heel bewust klein blijven. Als haar gevraagd werd hoeveel leden zij telde, dan antwoordde zij: 'Wij beschikken over wat meer mensen dan de oorspronkelijke kern van de guerrilla in de Sierra Maestra, maar we hebben minder wapens. Wij zijn iets minder in aantal dan de afgevaardigden die in 1864 in Londen aanwezig waren om de Internationale Arbeiders Associatie op te richten, maar we hebben wel een coherenter programma.'

De situationisten wisten steeds ernst en parodie aan elkaar te koppelen. Zij baseerden zich niet enkel op de radicale stromingen uit de arbeidersbeweging (anarchisme, radencommunisme), maar ook op het radicalisme van de moderne kunst. Op de vraag 'Zijn jullie marxisten?', antwoordden zij: 'Net zoals Marx er een was, die zei: "Ik ben geen marxist".' Waarom situationistisch? 'Aangezien de mens het product is van situaties die hij meemaakt, is het nu van belang menselijke situaties te scheppen. Aangezien het individu bepaald wordt door zijn situatie, wil het in staat zijn situaties te scheppen die met zijn verlangen stroken. In dit perspectief moeten poëzie (communicatie als resultaat van een situationele taal), beheersing van de natuur en volledige maatschappelijke emancipatie in elkaar opgaan en zichzelf verwerkelijken' (I.S. nr. 9, 1964).

De situationisten wilden 'situaties construeren' waarin momenten van het leven creatief beleefd en gespeeld konden worden. Het uiteindelijke doel was een leven dat één ononderbroken aaneenschakeling van dergelijke momenten zou zijn.

De voltooide scheiding

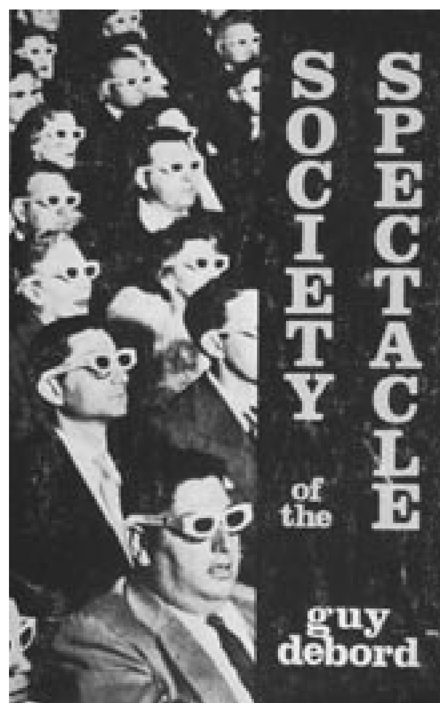
De Situationistische Internationale was ontstaan vanuit een radicale kritiek op de stadsvernieuwing zoals die ná de Tweede Wereldoorlog doorgevoerd werd. Zij zette zich vooral af tegen de architectuur van Le Corbusier, die op de steun van de overheid kon rekenen. Hem werd verweten de traditionele steden tot ruïnes om te vormen en woonkazernes -'machines à habiter'- in de plaats te stellen, naar het model van de gevangenis. In de reusachtige nieuwbouwwijken die in de voorsteden van de industriecentra opgetrokken werden, zagen de situationisten hoe zijn programma vaste vorm aannam: 'het leven wordt definitief opgedeeld in afgesloten eilandjes, in bewaakte maatschappijen; het einde van de kansen op opstand en ontmoetingen; de automatische gedweeheid'. 'De scheiding is de alfa en de omega van het spektakel,' zo zou Debord in De spektakelmaatschappij schrijven. En tegenwoordig kan men vaststellen hoe de oude, vanzelfsprekende communicatiekanalen van buurt, familie, vrienden en verenigingen zijn verschraald, of zelfs zijn verdwenen. Wat in de plaats komt, zoals bijvoorbeeld de communicatiemogelijkheden die het internet biedt, is een flauwe afspiegeling van die vroegere vormen van verbondenheid.

De moderne stad, waarin elk gemeenschapsleven onmogelijk gemaakt werd, is ontdaan van het ludieke en van elke poëzie. Het is tot een spektakel verworden: het centrum is één groot uitstalraam, de woonwijken liggen er verkommerd bij. De huidige, vernieuwde stad verschijnt als een schouwspel dat de onmogelijkheid tot participatie moet compenseren. De moderne stedenbouw maakt ontmoetingen onmogelijk. Vandaar dat de situationisten pleitten voor de integrale constructie van de leefomgeving, zij wilden 'een andere stad voor een ander leven'.

Nozems

De situationisten zijn er getuige van hoe een op produceren afgestemde economie afgelost wordt door een consumptiemaatschappij. Leek voor sommigen de toename van de vrije tijd naar het rijk der vrijheid te wijzen, dan menen de situationisten een 'kolonisering van het dagelijkse leven' te ontwaren: de uitbuiting van de dagelijkse creativiteit wordt ingekapseld in de uitbuiting van de arbeidskracht.

De situationisten schrikken er niet voor terug te spreken van een 'nieuwe armoede': in de arbeid is elke handeling van zin ontdaan, in de vrije tijd worden de individuen gereduceerd tot passieve consumptieslaven. Deze maatschappij atomiseert de mensen tot geïsoleerde consumenten, die niet meer in staat zijn tot creativiteit, zelfs niet meer tot de meest elementaire communicatie. De mensen leiden een passief bestaan, opgesloten binnen het kader van het gezin. Hun leven wordt verlaagd tot de zuivere banaliteit van de herhaling, gecombineerd met de verplichte absorptie van een spektakel dat eveneens herhaling is. De maatschappij van de consumptie en van de vrije tijd wordt beleefd als een maatschappij van de lege tijd, als consumptie van leegte.

In het begin van de jaren zestig zien de situationisten iets veranderen bij de jongeren. De kranten schrijven verontwaardigd over de blousons noirs, de vetkuiven of nozems, die het bewijs leveren dat niet iedereen geïntegreerd kan worden in het model van het gestandaardiseerde leven van de consumptiemaatschappij. De situationisten stellen vast dat de maatschappij er niet langer in slaagt de jongeren te omkaderen, en daarom nemen zij de 'onvoorwaardelijke steun' op zich van deze jongerenbendes, van al hun gewelddadige en gratuite acties in de meest ontzielde wijken van de grootstedelijke nieuwbouwcomplexen.

Proletarisering

De Situationistische Internationale wil de concepten 'nieuwe armoede' en 'proletariaat' opnieuw definiëren, vertrekkende vanuit de toestand van toenemende vervreemding, van zijn verbreiding buiten de productiesfeer: doorheen de consumptie strekt de vervreemding zich uit over heel het menselijk bestaan. De situationisten stellen vast dat de grotere mogelijkheden om steeds meer goederen te kopen, dankzij de economische groei, geleid heeft naar een toenemende vervlakking van de sociale verschillen. De 'levenskwaliteit' wordt zodanig genivelleerd dat de toenemende koopkracht -de kracht om lege goederen te kopen- niet langer meer de bron van rijkdom vormt, maar wel van een relatieve (geestelijke) armoede.

De paradoxale toestand van steeds rijker te worden aan arme dingen wordt door de situationisten gedefinieerd als het moment van de veralgemeende vervreemding. Het begrip 'proletariër' vatten zij niet langer op in de klassieke betekenis (als iemand die onteigend werd van zijn productiemiddelen), maar wordt gedefinieerd als de toestand van elk individu dat niet (langer meer) beschikt over de controle van zijn eigen leven.

In 1962 schreven de situationisten: 'Sommigen twijfelen aan een nieuwe start van de revolutie, en herhalen dat het proletariaat verdwijnt of dat de werkers tegenwoordig tevreden zijn, enz. Dit wil één van deze twee dingen zeggen: ofwel geven ze toe dat ze zelf tevreden zijn; en dan bestrijden wij hen zonder onderscheid. Ofwel plaatsen zij zichzelf in een categorie apart van de werkers (bijvoorbeeld de kunstenaars); wij zullen deze illusie bestrijden door aan te tonen dat het nieuwe proletariaat ertoe neigt om bijna iedereen te omvatten.'

Indien, sedert deze woorden geschreven werden, het industriële proletariaat ontegensprekelijk in aantal afgenomen is, dan is dit niet zo evident op wereldschaal waar de proletarisatie zich uitbreidt, zowel in de steden als op het platteland. En in de geïndustrialiseerde landen zélf kan men vaststellen hoe eertijds respectabele beroepen -bedienden, verplegers, leerkrachten, enzovoorts- eveneens een proletarisering ondergaan hebben. Het is dus helemaal niet terecht om van een 'verburgerlijking' te spreken. Ook op dit punt snijden de situationistische stellingen nog altijd hout.

Nergens thuis

De Situationitische Internationale was een curieuze groepering, Debord een merkwaardig figuur. In de loop van de zestiger jaren belichaamde hij een nieuw type militant, iemand die weigert mee te spelen in het spel van de politiek en die de politiek opentrok door er ook de cultuur in onder te brengen. Maar hij was ook een atypische intellectueel die zich buiten de universitaire circuits en buiten de mediawereld hield, en elk compromis met de bestaande maatschappij afwees. Debord stelde zich bewust marginaal op, want dat leek hem de voorwaarde om echt radicaal te kunnen zijn in een maatschappij die zovele vroegere contestanten gecorrumpeerd heeft.

Zijn boek De spektakelmaatschappij wordt alom geprezen, maar weinigen kennen zijn inhoud. Meestal ziet men in Debord een theoreticus van de media en van het beeld, terwijl het spektakel waar hij het over heeft de verlenging van de waar betekent of de uitbreiding van de warenverhoudingen tot de voorstellingswereld. Het spektakel is volgens Debord de maatschappelijke verhouding door bemiddeling van beelden. De spektakelmaatschappij is bijgevolg de omgekeerde wereld van het leven. Voor de mensen bestaat er enkel maar een pseudo-gebruik van het leven, van een leven dat meer en meer aangetast wordt door de daling van de gebruikswaarde. Het kapitaal vereist overweldigende activiteiten, maar in werkelijkheid gebeuren de handelingen hypnotisch en hallucinatoir. Er bestaan geen ware ontmoetingen meer; de individuen zijn voor elkaar fictieve gesprekspartners geworden. De spectaculaire communicatie kan enkel maar een pseudo-communicatie zijn, een uitwisseling van dode betekenissen. De

spektakelmaatschappij produceert en reproduceert onophoudelijk de scheiding en de splitsing. De vervreemding van de toeschouwer, zo zegt Debord, kan als volgt worden uitgedrukt: hoe meer hij aanschouwt, des te minder leeft hij. 'Daarom voelt de toeschouwer zich nergens thuis, want het spektakel is overal.'

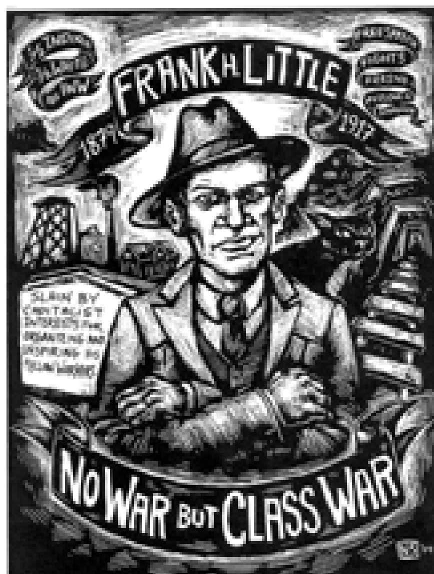
Dekolonisatie

De Situationistische Internationale beoogt 'de volledige dekolonisatie van het dagelijks leven; zij beoogt dus niet het zelfbeheer van de bestaande wereld door de massa's, maar haar ononderbroken omvorming.' In deze beweging van dekolonisatie zal denkelijk de toeschouwer zich bewust worden van zijn hoedanigheid als toeschouwer, om handelend op te treden. Hij zal de zaak boven het beeld verkiezen, het origineel boven de kopie, de werkelijkheid boven de voorstelling, het wezen boven de schijn. Aan de andere kant van de spiegel is het vermogen tot ontmoeting optimaal gegarandeerd. Het is deze utopie die de kritiek van het spektakel drijft.

De originaliteit van Debord schuilt niet in de vaststelling van de spectacularisering van de wereld, het fenomeen dat het gehele leven zich aandient als een opeenhoping van spektakels. Wat De spektakelmaatschappij onderscheidt van het cultuurpessimisme zoals dat besloten ligt in Adorno's begrip 'cultuurindustrie', is het geloof in de revolutionering van de wereld. (Het begrip 'geïntegreerd spektakel' staat niet in De spektakelmaatschappij.) Laten Adorno & Co. geen enkele ruimte voor hoop op emancipatie en vooruitgang, dan gokt Debord op het proletarische project van de klassenloze maatschappij. Debord hield er rekening mee dat het kritische begrip spektakel op een dag zou gevulgariseerd worden tot een holle sociologische formule. 'Voor de daadwerkelijke vernietiging van de spektakelmaatschappij zijn mensen nodig die een praktische kracht in beweging brengen,' zo schreef hij. 'De kritische theorie van het spektakel wordt pas waar door zich te verenigen met de praktische stroming van de negatie in de maatschappij...' En is zich dát momenteel niet aan het voltrekken in de zogenaamde andersglobaliseringsbeweging?

Guy Debord, De spektakelmaatschappij (Uitgeverij de Dolle Hond: Amsterdam, 2008). Uitgeverij de Dolle Hond: http://www.dollehon.dds.nl / dollehon@dds.nl.

Dit artikel verscheen eerder in De Nar, nr. 171, maart 2002.

Een van de meest aansprekende voorbeelden is de actie van de schoonmakers, die als werknemers in bedrijfsverband worden verhuurd aan kantoren. Het gaat hier om veelal nauwelijks Nederlands sprekende flexwerkers, die in januari dit jaar collectief een minimumloon hebben bedongen van 10 euro per uur netto, nadat vanuit de basis actie werd gevoerd in de vorm van demonstraties voor de bedrijven die hen van hun werkgever inhuurden. Een belangrijke rol speelden hierbij *organizers*, die de landstaal van de werknemers spraken en uit Amerika kwamen. Bij deze demonstraties kregen de activisten steun van het *clowns-leger*, die hun uitbuiting visueel aan de kaak stelde zodat de beheerders van de kraakschone panden nu eens konden zien wat het contract met zo'n schoonmaakbedrijf werkelijk betekende. Het kwam echter niet tot werkelijke stakingen, omdat FNV Bondgenoten, die met deze *organizers* zou samen werken, meteen na het ultimatum tot een contract kwam. Daarna kwam het tot (schijnbare?) achterhoedeschermutselingen in Center Parcs en tot veel feestvertoon van FNV-ers tijdens antiracismedemonstraties als in 'Nederland bekent kleur' op 22 maart. Hebben we nu voor de zoveelste maal gekeken naar een schijnvertoning van een centralistische vakbeweging, die met het inkapselen van basisinitiatieven alleen maar nieuwe leden heeft geworven en is de actie van de schoonmakers alleen maar SPEKTAKEL geweest?

Om hierop een antwoord te vinden, moeten we naar het land van herkomst: de Verenigde Staten. Het Amerikaanse syndicalisme kende tot voor de eeuwwisseling twee stromingen, de revolutionaire vakbeweging *Industrial Workers of the World* (IWW) en de 'grote' gecentraliseerde *American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations* (AFL-CIO). De IWW streeft volgens zijn statuten nog steeds omverwerping van de maatschappij door algemene werkstaking na en is gebaseerd op solidariteit van alle arbeiders. Deze organisatie heeft dan ook de steun van de anarcho-syndicalistische beweging in Amerika. AFL-CIO is weliswaar een federatie, maar wordt van de top af bestuurd. Met name de (onder)afdelingen, die zich kunnen uitsplitsen in kleine brancheorganisaties, zijn sterk gecentraliseerd. Vaak heeft de bondsleiding in bepaalde bedrijven een sterke machtspositie en bepalen zij daar ook de bedrijfsorde; sommige branches zijn niet wars van een autoritaire vorm van corporatisme.

Het persoonlijk leiderschap van Hoffa namens de transportbond is in de jaren '50 een historisch fenomeen. Berucht is de rol van de bonden in Hollywood in de tijd van McCarthy. Met name de Screen Writers Guild (afgelopen jaar weer in het nieuws door een stakingsactie) sloot leden uit, die op McCarthy's zwarte lijst kwamen. Het is ook niet verwonderlijk dat er in datzelfde Hollywood films werden gemaakt over corruptie en gangsterpraktijken bij vakbonden zoals Elia Kazan's *On the waterfront* (1954) met Marlon Brando in de hoofdrol *.

IWW en AFL-CIO waren -zeker in tijd van de Amerikaanse segregatie, die eigenlijk voortduurde tot de dood van Martin Luther King in 1968- overwegend blank, en dat is in de praktijk ook zo gebleven. Wel was de IWW tegen elke vorm van discriminatie, maar zij wist geen niet-blanken te verenigen. Veel kleurlingen belandden in de BSEIU (Building Service Employees International Union), een kleine organisatie van portiers, schoonmakers en particuliere veiligheidsagenten van de AFL-CIO. Deze organisatie groeide verder uit en werd in 1968 de SEIU (Service Employees International Union). Deze organisatie kwam met de leiding van de AFL-CIO op gespannen voet te staan, omdat de bond -met name de beruchte transportbond, de 'teamsters'- steeds meer ageerde tegen immigranten, die de Amerikaanse ingezetenen het brood uit de mond wilden stoten. Ook keerden steeds meer Latino's zich tegen het globale vrijhandelsbeleid van de WTO, waar de AFL-CIO zich achter stelde. Dit kwam tot uiting tijdens de opstanden in Seattle tijdens de WTO-vergadering van 1999, waarin arbeiders barricaden opwierpen en zich keerden tegen vestigingen van multinationals, maar ook tegen de ordeparolen van hun vakbondsleiders van AFL-CIO, die werden weggehoond.

In 2005 splitste de SEIU zich af van de AFL-CIO en richtte een eigen organisatie op, die op veel punten van de AFL-CIO verschilt. Zij keerde zich tegen het bureaucratische leidersbeginsel van AFL-CIO en verenigde aanvankelijk vooral de niet-blanke werknemers, die door AFL-CIO in de steek werden gelaten.

Kenmerkend van de SEIU is dat hij drijft op organizing. Zij geeft training aan de leden: a) om te werven door organisatie van

SEIU, nieuw vuur in de klassenstrijd?

Er waart een leger van spoken rond in de 'georganiseerde' arbeidersbeweging van Nederland, het spook van de organizers. Zij komen uit Amerika en roepen op tot zelforganisatie op de werkplek, vanaf de basis. Zij inspireren met name ACTIE! ACTIE! ACTIE! *in schoonmaakbedrijven, postbedrijven, bagagebezorgers op vliegvelden, horecaketens en overal waar arbeid goedkoop wordt geacht, wordt geringschat en plaats is voor uitbuitingscontracten buiten de* CAO *om of in strijd daarmee. Kleine raderwerkjes kraken of vallen stil omdat er wordt gestaakt zonder dat er sprake is van najaarsoverleg,* SER*-rituelen en bemiddelaars. Kan de bourgeoisie 's nachts nog wel rustig gaan slapen?*

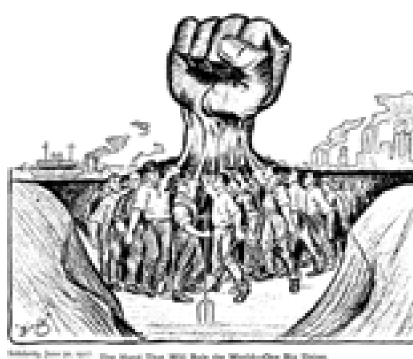
DOOR JAN BERVOETS

acties en belangenstrijd op de werkplek op de 'grassroots' manier;
b) om politieke campagne te voeren en deel uit te maken van een leger van vrijgestelden, zoals politieke actoren en 'member political organizers', die de handel en wandel van politici in de gaten houden en stemadviezen uitbrengen.

Omdat er heel veel functies via het stembiljet verdeeld kunnen worden (niet alleen volksvertegenwoordigers, presidenten en burgemeesters, maar ook rechters en openbare aanklagers), volgt de bond de politieke handel en wandel van elke gekozen functionaris of daarvan afhankelijke ambtenaar.

Actie wordt in ieder geval gevoerd vanaf de werkplek, met name waar de arbeid precair is en de directe behoefte groot; de bond ziet hierin haar wervende kracht. Zo ontstaat er een kans dat organizers en politieke actoren ook een basisbeweging vormen. Maar omdat er toch een centrale leiding bestaat en ledenwerving centraal staat, en omdat de bond zich beperkt tot het kritisch volgen, niet het vervangen van het parlementaire systeem door de eigen basisorganisatie, blijft zij voorlopig reformistisch. Deze actie hoeft niet alleen om loonstrijd te gaan: de verpleegstersbonden in Louisiana werven binnen de bond vrijwilligers om assistentie te verlenen voor hulp aan de slachtoffers van orkaan Gustav. Bovendien claimt de SEIU ook op te komen voor consumentenbelangen, waarbij zij vooral op plaatselijk niveau een rol speelt als de Stichting Woekerpolis Claim, de Ombudsman of de Consumentenbond.

De vraag is nu of deze medewerkers door de leiding worden gestuurd dan wel deel uitmaken van de eigen groepen binnen het bedrijf. Actievoerders die namens de SEIU het woord voeren claimen dat de groepen binnen het bedrijf zichzelf hebben georganiseerd en zichzelf weten te versterken vanuit hun acties. Maar bouwen ze daardoor het bewustzijn op om zelf meester te worden van de werkvloer en zo de mogelijkheid ontwikkelen de grondslag te worden van een nieuwe organisatie; zijn ze in staat hun belangen verder te verdedigen tegen het kapitalisme en wel zo dat hun organisatie, samen met anderen het kapitaal kunnen vervangen, "de productiemiddelen in handen nemen, het loonsysteem afschaffen" (beginselverklaring van de IWW)? Of zijn deze actiegroepen alleen bedoeld voor ledenwerving en wordt het voornaamste werk uitgevoerd door specialisten? Het antwoord hangt een beetje in de lucht.

De positieve kant van deze ontwikkeling is dat de acties op zo laag mogelijk niveau op de werkvloer in gang worden gezet. De bond is geen partijapparaat zoals indertijd de basisorganisaties van de KEN of SP dat waren (Arbeidersmacht, Milieu Actiecentrum Nederland of Voorkomen is Beter), waaraan sommige organen doen denken. Er is dus een kans voor basisbewegingen, die zichzelf organiseren en van daaruit de actie verder kunnen opbouwen. Dit wordt door organizers, die ik in Nederland heb gehoord en die hier vooral allochtonen hebben gemobiliseerd, in ieder geval gepropageerd.

De negatieve kant is dat de SEIU als 'internationale' vanuit haar leiding ook contact zoekt met de leiding van andere 'georganiseerde' bonden, in Nederland dus FNV Bondgenoten. De acties van de SEIU worden dan ook vooral gevoerd onder de paraplu van die bond en de onderhandelingen en 'successen' worden dan ook bepaald of geclaimd door de bondsleiding. De (kortstondige) successen van de schoonmakers, vertaald in het tientje per uur, werden tijdens *Nederland bekent kleur* op 22 maart openlijk gevierd in het oranjekleurige eenheidskostuum van Bondgenoten.

Nu gaan er binnen de bonden stemmen op om de kracht en vertegenwoordiging van de bond meer naar de basis te verleggen en de passiviteit van de achterban te doorbreken, maar het zijn slechts stemmen. Het is vooral bedoeld voor ledenwerving en het betekent allerminst dat er daarmee meteen ruimte wordt geschapen voor federalistische organisatie van onderop en een sociale strijd zonder leidersbeginsel, laat staan voor het omverwerpen van het kapitalisme.

Maar wie weet denken de nieuwe leden vanuit hun eigen strijdervaring daar anders over.
Er is dus twijfel, die voorlopig alleen maar kan worden opgelost waneer de acties, die de schoonmakers, flexwerkers en andere uitgebuitenen aan de 'onderkant' van de samenleving afgelopen winter op gang hebben gebracht worden doorgezet en in een nieuwe vorm van vereniging worden vertaald. Want de leuze "dit is het begin, wij gaan door met de strijd" van mei '68 en de daarop volgde jaren heb ik in ieder geval opnieuw gehoord. Het is zaak om deze situatie nauwlettend te volgen.

Noten
* *Dubieus aspect: Kazan mocht deze film maken, omdat hij zich voor de McCarthy-commissie loyaal had verklaard door collegae als communist aan te geven.*

De SEIU – een verslavende onverwinningsroes?

DOOR JAN BERVOETS

Het voorgaande artikel schreef ik in september. Intussen hebben in Amerika de presidentsverkiezingen plaats gevonden, die het beeld dat ik via de site van de SEIU had gekregen, hebben veranderd. Terloops maak ik hierboven melding van de activiteiten van vrijgestelden, de *member political organizers*, die zich bezighielden met het steunen en in de gaten houden van volksvertegenwoordigers. Ik moet nu vrezen dat deze kaste van *member political organizers* binnen de bond de overhand heeft. De site liet in deze verkiezingsweek tientallen felicitaties zien aan gekozen of herkozen congresleden, senatoren en gouverneurs van staten zien, die de SEIU als hun volksvertegenwoordiger beschouwen. Toen de verkiezing van Barack Obama als president bekend werd, publiceerde de voorzitter van de SEIU, Andy Stern, nagenoeg onmiddellijk een verklaring, waarin onder andere het volgende stond:

„Barack Obama begon zijn deelname aan onze bond, SEIU symbolisch, door een dag in de schoenen te lopen van een SEIU lid, een Californische thuiszorgster Pauline Beck. (Hij draaide een dag mee met haar werk en nam toen haar taak over).

Vandaag zijn alle Amerikanen samen op weg, zij hebben zijn oproep van ganser harte de hunne gemaakt, en het is tijd dat wij aan de partijverheerlijking een einde maken en wij allen ons werk doen om de problemen op te lossen die wij als één natie gezamenlijk tegenkomen, verenigd door een geloof dat de beste dagen voor ons staan. Vanavond moeten wij, terwijl wij deze zuur verdiende overwinningen vieren, niet vergeten dat verkiezingen geen doel op zichzelf zijn, maar een nieuw begin aankondigen. Dit is ons ogenblik, onze kans om de gelegenheid met beide handen aan te grijpen.[1]

Deze verklaring suggereert dat de SEIU met "een arbeidersmeerderheid in de senaat" en "zijn" president pretenties heeft te participeren aan de staatsmacht. Men propageert een uitgebreid programma voor de gezondheidszorg, als opgesteld door de grootste vakbond van gezondheidszorgers (artsen, verplegers etc., etc.) in Amerika en hoopt nu dat de regering-Obama die ook zal uitvoeren. Er zijn oproepen om zich achter het program te scharen. Men mag aannemen dat ook de basisgroepen van de SEIU massaal zijn gerekruteerd om stemmen en fondsen te verwerven en dit verklaart ook voor een deel waarom zoveel mensen met kleine bedragen tot zo'n kolossaal verkiezingsfonds konden komen.

Het verschil met de Nederlandse vakbeweging is dat zowel de AFL-CIO als nu ook de SEIU zelf "parlementspolitiek" denken te kunnen plegen. De FNV zegt altijd te zwijgen zodra een kamermeerderheid bepaalde sociale wetten heeft aanvaard; Amerikaanse bonden stellen zich daartegen veel harder op. Vandaar dat bonden door initiatiefwetgeving van "hun" (meestal Democratische) afvaardigingen resultaten proberen door te drukken.

Een voorbeeld: in diverse grote ondernemingen heerst geen vakbondsvrijheid: een bondsvertegenwoordiging wordt daar slechts toegelaten door middel van een door werkgevers gekwalificeerd quorum, dus men kan vaak door manipulaties en intimidaties niet kiezen voor de vakbeweging die men wil[2]. De Employee Free Choice Act, mede gesteund door de SEIU en nu mogelijk door een meerderheid in congres en senaat, kan daar een einde aan maken. Dit kan de bond bereiken door het mobiliseren van arbeiders, maar ook door het adviseren van 'hun' vertegenwoordigers -die vaak ook andere belangen behartigen- met lobby's of legalistische expertise. Zo ontstaat er voor de zoveelste maal een spagaat tussen het "wetenschappelijke" kader en wat als de drijvende kracht van de beweging wordt gepropageerd, de basis. We krijgen dan weer hetzelfde verhaal van voorlieden en achterban, leiding en volgers, die ten onrechte als "de massa's" worden voorgesteld, kortom van wat we kennen van de geschiedenis van het centrale comité van Karl Marx, de moderne vakbond van Troetstra, de Russische revolutie van Lenin…

Wat gebeurt er nu als "de nieuwe Amerikaanse droom", zoals de SEIU de overwinning van Obama noemt, een illusie blijkt te zijn? Zullen de basisbewegingen zich dan opnieuw formeren en het recht in eigen hand nemen? Of zullen de kaders winnen en zal de SEIU de weg opgaan van zijn tegenspeler, de AFL-CIO die tijdens de periode-Rooselvelt een eigen macht vormde, die niet alleen arbeidersbelangen behartigde?

Laat de geschiedenis nu eens niet worden herhaald, want anders gaat uw blad eentonig worden.

NOTEN

1 Vertaling van: "Barack Obama symbolically began his partnership with our union, SEIU, by walking a day in the shoes of an SEIU member, Pauline Beck, a homecare worker in California.
Today all Americans walk together, having embraced his call wholeheartedly, and it is time to put aside partisanship and all do our part to solve the problems we face as one nation united by a belief that our best days are ahead of us. Tonight, as we celebrate these hard earned victories, we must not forget that elections are not an end in themselves, but mark new beginnings. This is our moment--our chance to seize the opportunity.

2 De bonden vormen ook verzekeringskassen en pensioenen, ongeveer vergelijkbaar met de mutualiteit van België, dat daar het ziekenfonds vormt. Is er geen bond in een bedrijf gevormd of toegelaten, dan zijn er ook nauwelijks sociale verzekeringen voor de werknemers.

Verkiezingsgekte

DOOR HOWARD ZINN

Er is een man in Florida die mij al jaren schrijft (tien pagina's, met de hand geschreven), terwijl ik hem nog nooit heb ontmoet. Hij vertelt me over de soorten baantjes die hij heeft gehad -beveiligingsbeambte, reparateur, enzovoorts. Hij heeft in allerlei soorten ploegen gewerkt, dag en nacht, om zijn gezin draaiende te houden. Zijn brieven aan mij waren altijd verbolgen en bekritiseerden het kapitalisme dat er in faalt de werkende bevolking "leven, vrijheid en het najagen van geluk" te kunnen verzekeren.

Net vandaag kwam er weer een brief. Tot mijn opluchting was het niet met de hand geschreven, omdat hij tegenwoordig gebruik maakt van e-mail: "Ik schrijf je vandaag, omdat er een beroerde situatie heerst in dit land die ik niet kan tolereren en waar ik iets over kwijt moet. Ik ben woedend over die hypotheekcrisis. Dat de meerderheid van de Amerikanen gedwongen is hun leven in eeuwige schuld te leven en dat er zoveel tussen wal en schip terecht komen, maakt me witheet. Verdomme, daar kan ik zo kwaad om worden, dat kan ik je niet uitleggen… ik heb als beveiligingsbeambte gewerkt bij een huis dat voor een executieverkoop geveild werd. Ze hielden open huis en ik was daar om ondertussen op het pand te letten. Drie beveiligingsbeambten deden hetzelfde in drie andere huizen in dezelfde gemeente. Tijdens de rustige momenten zat ik me af te vragen wie die mensen waren die uit hun huis gezet waren en waar ze nu waren."

Op dezelfde dag dat ik deze brief ontving, stond er een artikel op de voorpagina van The Boston Globe met de titel: "Duizenden in Massachusetts uit huis gezet in 2007"
De subtitel was: "7.563 huizen werden in beslag genomen, bijna drie keer het aantal van 2006."
Een aantal dagen daarvoor, meldde CBS televisie dat 750.000 mensen met een beperking jaren moeten wachten op sociale voorzieningen, omdat het systeem niet genoeg subsidie krijgt en er niet genoeg personeel is om alle verzoeken te behandelen, zelfs niet de dringende.

Verhalen als deze komen wel aan bod in de media, maar ze zijn in een oogwenk voorbij. Wat niet zo snel voorbij gaat, wat de pers dag in dag uit bezig houdt, wat onmogelijk te negeren is, is de verkiezingswaanzin.

Dit houdt het land elke vier jaar in zijn greep omdat we allemaal zijn groot gebracht met het idee dat stemmen cruciaal is om bij het bepalen van ons lot en dat het de belangrijkste taak van een burger is om naar de verkiezingen te gaan en één van de twee kwaaien te kiezen die al voor ons zijn voor geselecteerd. Het is een multiple choicetest die zo beperkt is, zo misleidend, dat geen enkele zichzelf respecterende leraar hem aan een leerling zou geven.

En helaas heeft de presidentiële wedstrijd zowel liberalen als radicalen gehypnotiseerd. We zijn er allemaal gevoelig voor. Is het tegenwoordig nog mogelijk om met vrienden bij elkaar te komen en het onderwerp presidentsverkiezingen te vermijden?

Juist de mensen die beter zouden moeten weten, die de invloed van de media op de nationale geest bekritiseerden, kijken met ingehouden adem naar de pers en zitten gekluisterd aan het televisiescherm, terwijl de kandidaten pronken en glimlachen en een regen van clichés te berde brengen met een plechtstatigheid die niet zou misstaan in epische poëzie.
We moeten toegeven dat zelfs in de zogenaamde linkse tijdschriften, een exorbitante hoeveelheid aandacht besteed wordt aan het minutieus onderzoeken van de grootste kandidaten. De kleinere kandidaten krijgen af en toe wat aandacht, maar iedereen weet dat ze in ons fantastische democratische systeem geen schijn van kans maken.

Nee, ik neem geen ultralinks standpunt in dat verkiezingen totaal overbodig zijn en dat we zouden moeten weigeren te stemmen om onze morele integriteit te behouden. En ja, er zijn kandidaten die enigszins beter zijn dan anderen en in bepaalde tijden van nationale crisis (de jaren dertig bijvoorbeeld, of nu), kunnen minieme verschillen een zaak van leven of dood zijn.

Maar ik heb het hier over een gevoel voor proportie dat verloren gaat in de verkiezingsgekte. Zou ik één kandidaat steunen tegenover de ander? Ja, voor twee minuten -de tijd die het kost om de hendel om te zetten in het stemlokaal.

Maar voor en na die twee minuten kunnen we onze tijd en energie beter investeren in het opleiden, oproeren en organiseren van onze medeburgers op de werkplaats,

in de gemeenschap en op de scholen. Ons doel zou moeten zijn om nauwgezet en geduldig doch daadkrachtig een beweging op te zetten die, wanneer hij een zekere kritische massa bereikt heeft, in staat is ongeacht wie er in het Witte Huis of Congres zit, de regering ertoe te bewegen nationaal beleid op gebied van oorlog en sociale voorzieningen te veranderen.

Laten we dat onthouden, ook als er een "betere" kandidaat is (ja, beter Roosevelt dan Hoover, beter wie dan ook dan George Bush), want dat verschil betekent niets als het volk haar macht niet uitoefent op een manier die de zittende machthebber in het Witte Huis niet durft te negeren.
Het ongeëvenaarde beleid van de New Deal -sociale zekerheid, werkloosheidsverzekering, het creëren van nieuwe banen, minimumloon, gesubsidieerde woningen- waren niet puur een resultaat van Roosevelt's progressivisme. Toen de regering Roosevelt in het Witte Huis kwam, hadden ze te maken met een land in beroering. De regering Hoover kreeg in haar laatste ambtsjaar te maken met de rebellie van het Bonus Leger -duizenden veteranen van de Eerste Wereldoorlog die neerstreken in Washington om hulp te eisen van het Congres omdat hun families honger leden. Er waren daarnaast onlusten onder werklozen in Detroit, Chicago, Boston, New York en Seattle.
In 1934, aan het begin van Roosevelt's termijn, braken er in het hele land stakingen uit, waaronder algemene stakingen in Minneapolis en San Francisco en in de textielfabrieken in het Zuiden gingen nog eens honderdduizenden in staking. Door het hele land ontstonden werklozenraden. Wanhopige mensen ondernamen actie op eigen houtje. Ze trotseerden de politie door de meubels van uitgezette huurders terug in hun appartementen te zetten en organiseerden zelfhulporganisaties met honderdduizenden leden.

Zonder nationale crisis -economische neergang en rebellie- zou de Roosevelt regering zijn doortastende hervormingen waarschijnlijk niet hebben doorgevoerd.

Op dit moment kunnen we er zeker van zijn dat de Democratische Partij in het midden zal blijven, tenzij ze met een volksopstand te maken krijgen. De twee leidende kandidaten voor het presidentschap hebben duidelijk gemaakt dat wanneer zij gekozen worden, ze niet onmiddellijk een eind zullen maken aan de oorlog in Irak, of een systeem voor de gezondheidszorg zullen institutionaliseren dat gratis is voor iedereen.
Ze bieden geen radicale verandering van de status quo.

Ze stellen niet voor waar de huidige wanhoop van het volk om vraagt: een werkgarantie van de overheid voor iedereen die werk nodig heeft, een minimum inkomen voor elk huishouden, een alternatief onderkomen voor iedereen die voor uitzetting of een executieverkoop komt te staan.
Ze stellen niet voor om flink te snijden in het militaire budget waarbij miljoenen, misschien zelfs triljoenen zouden vrijkomen voor sociale programma's waarmee we de manier waarop wij leven kunnen veranderen.

Niets van dit alles zou voor ons als een verrassing moeten komen. De Democratische Partij brak enkel met haar historische conservatisme, haar toegeeflijkheid tegenover de rijken en haar voorliefde voor oorlog, wanneer ze geconfronteerd werd met rebellie van de onderkant, zoals in de jaren dertig en zestig. We moeten niet verwachten dat een overwinning bij de stembus in november ervoor zal zorgen dat er iets verandert aan de twee fundamentele ziektes van de natie: kapitalistische hebzucht en militarisme.

Dus we moeten onszelf bevrijden van de verkiezingsgekte die onze samenleving, inclusief de linker flank, opslokt.
Twee minuten. Daarvoor en daarna moeten we ons concentreren op het ondernemen van directe actie tegen de obstakels die ons belemmeren in ons leven, onze vrijheid en het najagen van ons geluk.

Bijvoorbeeld de executieverkopen die miljoenen uit hun huizen drijft -die zouden ons moeten herinneren aan een vergelijkbare situatie die zich na de revolutionaire oorlog voordeed, toen kleine boeren, waarvan velen oorlogsveteranen (zoals zoveel van onze daklozen vandaag), zich niet konden veroorloven om hun belastingen te betalen en gedreigd werden met het verlies van hun land en hun thuis. Ze verzamelden zich met duizenden rond rechtbanken en weigerden toe te laten dat de veilingen plaats vonden.
De uitzettingen op dit moment, van de mensen die hun huur niet kunnen betalen, zouden ons moeten herinneren aan wat mensen deden in de jaren dertig, toen ze zich organiseerden en in strijd met de autoriteiten de spullen van uitgezette mensen terug in hun appartementen zetten.

Historisch gezien is de regering, zowel in handen van de republikeinen als de democraten, niet in staat gebleken haar verantwoordelijkheden na te komen, tenzij ze gedwongen werd door directe actie vanuit de bevolking: bezettingen en Freedom Rides voor de rechten van de zwarte bevolking, stakingen en boycots voor de rechten van arbeiders, muiterijen en deserties van soldaten om de oorlog een halt toe te roepen.

Stemmen is simpel en beperkt nuttig en het is een slecht surrogaat voor democratie, waarvoor directe actie van betrokken burgers nodig is.

Vertaling: Samira Verhees

Kollum

Kollum

Beetje souplesse!

Mijn vorige stukje ging over de mei '68 herdenkingen. Ik schreef het begin juli. Dat kon nog net - dacht ik. Door omstandigheden verscheen de vorige 'Buiten de Orde' pas begin oktober. Hoe lang doet actualiteit erover voordat ze opdroogt? De laatste tijd: steeds korter!
Zo zou ik het bijvoorbeeld nog even kunnen hebben over het Europese Anti-Islam congres in Keulen op 20 september – georganiseerd door extreem rechts. Hoe inspirerend de acties waren die dit congres praktisch onmogelijk maakte. Goede herinneringen aan demonstraties en blokkades waar duizenden mensen aan deelnamen. Een brede coalitie: Antifa, 'gewone' burgers, vakbondsleden, samba en mensen in uitzinnige kleding. Er was zelfs een manifestatie van tientallen buikdanseressen die zich tegen racisme keren. Mooie momenten voor rebel clowns: crowdsurfend over massale blokkades naar de politielinie! Groepen robodoc-cops die door dansende clowns werden omsingeld. En last but not least: taxichauffeurs die weigerden de congresgangers van het vliegveld naar het centrum te vervoeren!

Maar is dit nog van belang om te vertellen op het moment dat jij je BdO leest? Dit nummer verschijnt in de laatste maanden van het jaar. In wat voor wereld leven we dan?

Sarkozy, de president van Frankrijk, werd nog niet zo heel lang geleden gekozen op grond van keiharde rechtse praat. Op economisch gebied was "laissez-faire" zijn motto. Deregulering en privatisering. En de staat; die moest zich zo weinig mogelijk bemoeien met de 'vrije' markt…
Inmiddels wil hij het omgedraaide. Betoogt hij dat het tijdperk van het ongebreidelde kapitalisme voorbij is. Doet hij juist zijn uiterste best om in te grijpen.
Om te redden wat er te redden valt? Wat moet er van dit systeem gered worden?

Zelfs in Nederland worden banken genationaliseerd. Wouter Bos heeft gevoel voor humor: hij verklaart dat het ons 'niets' gaat kosten. Het geld voor overnames wordt immers op de kapitaalmarkt geleend. Wie weet hoe goed de banken straks weer verkocht kunnen worden! Pure winst voor 'ons'! De minister vergeet te vertellen dat de opbrengst van de toekomstige herprivatisering ook wel eens tegen zou kunnen vallen. Zeker in tijden van recessie. Nog even geduld dus met de verkoop (als de Europese Commissie dat toestaat). En de rente van dat geleende geld moet ondertussen wel betaald worden. Door ons.

Als het werkelijk een zware crisis gaat worden, gaan de voedselprijzen in de wereld nog verder omhoog. Een explosieve ontwikkeling die vooral de laatste jaren gaande is. In de VS worden gewassen steeds meer gebruikt voor biobrandstof. En dus niet voor voedsel... Deze prijsopdrijving verbetert de betalingsbalans van de Verenigde Staten. Hier in het westen redden we ons nog wel, maar in de zuidelijke landen?
De kapitalistische economie moet in ieder geval blijven groeien. Negatieve groei moet worden voorkomen! Stel je voor dat vervuiling spontaan zou afnemen…
Het krakende systeem kan alleen doorgaan wanneer we er miljarden in blijven pompen. Dus is er even geen geld meer voor... het milieu!

Daarover zal aan mooie woorden van politici geen gebrek zijn. Natuurlijk moet de klimaatverandering 'aangepakt' worden. Hoe maskeer je dat je feitelijk bijna niets doet?
Door het formuleren van langetermijndoelstellingen. Zo wil de Europese Unie 20 procent minder CO2-uitstoot in 2020 en 20 procent meer gebruik van duurzame energiebronnen in datzelfde jaar. Klinkt goed en is voordelig voor de politici die nu in het zadel zitten: op korte termijn hoeven ze namelijk weinig te doen en wanneer het 2020 is, zijn ze zelf van het toneel verdwenen. Hun opvolgers mogen dan worden afgerekend op slappe verhalen.
En vandaag gaan we gewoon nog even door op de oude voet. Of nog erger: de klimaatplannen gaan bij het grof vuil. Zo verklaarde de Italiaanse premier Berlusconi: "Onze bedrijven zijn nu niet in staat de kosten van de plannen te betalen. We geloven niet dat dit het moment is om Don Quichotte te spelen. Om het alleen te doen terwijl grote CO2-producenten zoals China en de Verenigde Staten zich niet bij ons project willen aansluiten. Het is nu crisis en daarom is er behoefte aan 'n beetje souplesse".

Tijd om het flexibel te bekijken: terwijl Nederland in 2020 voor CO2-reductie zou moeten zorgen, mogen landen zoals Polen nog fiks extra uitstoten. Zij lopen nog 'achter' in hun economische ontwikkeling.
Talloze redenen zullen worden opgevoerd om niets aan het klimaat te doen. De afspraak was dat bedrijven die CO2 uitstoten, 'emissierechten' nodig hebben. Die rechten zijn nu nog grotendeels gratis. In de toekomst worden emissierechten schaarser en worden ze steeds vaker geveild. Bedrijven moeten er dan voor gaan betalen. Daarom wil Duitsland meer gratis emissierechten voor energieslurpende bedrijven. Ze zijn bang dat hun fabrikanten het anders op de wereldmarkt verliezen.

Zo zou je nog lang door kunnen gaan met dit verhaal. De conclusie is simpel: wanneer we echt in 'n economische crisis belanden, gaat het milieu nog sneller naar de haaien. Nog meer bewoners in zuidelijke landen zullen sterven van de honger. Het vastlopende wereldhandelssysteem zal voor hen het slechtst uitpakken. Zij zullen ook het hardst worden getroffen door de gevolgen van de klimaatverandering.

Terug naar Wouter Bos. De minister zei dat we ons in Nederland geen zorgen hoeven te maken. Natuurlijk zal het niet makkelijk gaan met de economie, maar onze situatie is niet te vergelijken met die van de Verenigde Staten. Bij ons is alles onder controle.
En het milieu dan? Laten we daar niet langer over zeuren; er is 'n miljardenplan om de dijken drastisch te verhogen.
Maar stel dat de zwartste milieuscenarios inderdaad uitkomen en dat plan dan nog veel meer gaat kosten?

Hier is de oplossing: "Blub-blub-blub!". Vergeet die veel te dure plannen. Dat geld kunnen we beter gebruiken! Laat Nederland maar lekker onderlopen! Maak nog wat leuke foto's en video's ter herinnering en geef het aan de zee terug! Bijna alles wat er op leeft, kunnen we naar het oosten verschuiven. We leggen 'Nederland' gewoon opnieuw aan in Oost-Duitsland. Een gebied dat behoorlijk ontvolkt is geraakt en bovendien vrij vlak. Dus makkelijk wennen!
Of staat het daar dan inmiddels ook onder water?

Colonel H. Salavila bespreekt op persoonlijke titel 'de toestand in de wereld'

Reacties: rebelact@ddh.nl

Kollum Salavila

Thomas Müntzer als theoloog van de revolutie

Het is al eerder voorgekomen dat progressieven en atheïsten hun sympathie betuigd hebben voor volksbewegingen wier revolte uitgedrukt werd in religieuze termen. Denken we maar aan Ernst Bloch (1885-1977), de filosoof van 'Das Prinzip Hoffnung' en 'Atheïsmus im Christentum', die zijn doctoraatsthesis gemaakt had over Thomas Müntzer als theoloog van de revolutie.

DOOR JEAN-MICHEL PALMIER*

Thomas Müntzer, die in 1490 in Stolberg geboren werd, als enige zoon uit een bescheiden gezin, is één van de meest miskende overwonnenen uit de geschiedenis. Als kleine jongen kende hij de bittere ervaring van vernedering en onrechtvaardigheid; hij koos voor het priesterschap en trok al predikend door het land. In 1513 werd hij hoogleraar en kort nadien ontmoette hij Luther in Leipzig. Zijn genegenheid voor de armen, voor de arme wevers en ambachtslui, komt vanaf die tijd tot uiting, en gans zijn leven zou hij aan hun zijde staan in de strijd tegen de machthebbers en de rijken. Hij moest vluchten naar Bohemen, en preekte in de straten en op de marktpleinen van Praag. Hij schreef verschillende oproepen -in het Latijn, het Tsjechisch, het Duits- waarin hij de haat voor de grootgrondbezitters en de priesters en de afkeer van de Kerk verenigde met een Messiaans mysticisme. Dat was het 'Nieuwe Lied' dat Müntzer aanhief.

Bedreigd en verjaagd, moest hij vluchten om zijn roeping als rondtrekkend predikant te kunnen realiseren. Na verschillende uitwijzingen bevond hij zich met Pasen 1523 in Thüringen, een klein stadje in de nabijheid van grote steenkoolmijnen. Zijn relatie met Luther verslechterde. Zoals Bloch schrijft: 'Vanaf dan verschijnt Müntzer in wezen als een communist met een revolutionair en millenaristisch klassenbewustzijn.' Weldra zou hij een groepje mensen rond zich verzamelen dat hetzelfde ideaal deelde. Op een dag besloten driehonderd van hen 'zich aaneen te sluiten voor het leven en de dood'. De revolutionaire actie van Müntzer nam, samen met de toeloop van zijn publiek, nog toe. De landeigenaars verboden de boeren en de mijnwerkers om naar zijn preken te luisteren. Maar Müntzer bestrijd hen met een zelden geziene heftigheid. Weldra zou hij de paradoxale onderdanigheid van Luther tegenover de rijken hekelen en in naam van het Evangelie iedereen veroordelen die de armen onderdrukt. Hij wordt verantwoordelijk gesteld voor de onrust die in het land om zich heen grijpt. Hij organiseert de arbeiders en de mijnwerkers in kleine gewapende gevechtsgroepen. Hij slaagt erin een immense opstand van de armen tegen de landeigenaars en de kerkleiders te ontketenen. Luther is verontrust en klaagt op zijn beurt Müntzer aan: 'Het is niet tegen het Woord dat in Allstedt verkondigd wordt, maar tegen de vuist die in Allstedt geheven wordt, dat ik sancties eis.' In feite valt hij Müntzer aan met een inquisitoire en verraderlijke instelling die hem weinig eer aandoet. Müntzer slaat op de vlucht maar blijft verder de strijd van de armen en de boeren ondersteunen en organiseren. Hij stuurt in gans Duitsland zijn zendelingen uit, die de opstand aanwakkeren. Rondtrekkend door Duitsland, ondertekent hij zijn proclamaties met 'Müntzer mit dem Hammer' (Müntzer met de hamer): 'Beste vrienden, laten we de breuk nog groter maken, opdat gans de wereld zou kunnen zien en verstaan wie onze machtige heersers zijn die, op zo'n godslasterlijke wijze, van God een geschilderd idool gemaakt hebben.' Hij vraagt alle arme christenen zich achter hem te scharen en aan zijn kant te strijden. Hij gaat preken in Nürenberg en slaagt erin verschillende leerlingen van Dürer voor zich te winnen. Maar de voorwaarden voor de opstand zijn nog steeds niet rijp: de patriciërs heersen als ware meesters. Tot ballingschap gedreven, schrijft Müntzer heftige pamfletten tegen Luther die hij, terecht, ervan beschuldigt de hoop die hij opgeroepen had, verraden te hebben. Hij klaagt de hypocrisie aan van deze Luther, die hij een hielenlikker noemt, die kruipt voor de rijken en de machtigen, en die, als het eens zo ver is, meehuilt met de wolven. Op elke regel van zijn pamfletten weerklinkt het misprijzen voor en de woede tegen degene die het morele defaitisme verkondigt, die het slechtste en het beste in de handen van God en niet in die van de mensen legt: 'Jij hebt het christendom met een vals geloof op een dwaalspoor gebracht en nu verkeert ze in diepe nood, jij bent niet in staat haar ter hulp te komen.'

Het hoeft ons dus niet te verbazen dat Müntzer uit Nürenberg verjaagd werd en dat zijn geschriften in beslag genomen werden. Maar ze gaan nog van hand tot hand: bij herlezing valt het op dat ze van een authentieke communistische inspiratie getuigen, en degenen die hem arresteerden en hem folterden, vergisten zich daar niet in. Zijn invloed kende een hoogtepunt in de wanhopige uitbarsting van de Boerenoorlog, een opstand die hij geïnspireerd had en die zijn stempel droeg.

Toen hij in 1525 er niet tevreden over was dat enkel de boeren van midden-Duitsland in opstand kwamen, begaf Müntzer zich naar het mijnbekken van Saxen, en overal waar hij doortrok liet hij nieuwe brandhaarden achter zich. De boeren maakten zich meester van de grond, verbrandden kastelen. Frankrijk, Italië en Nederland

herfst & winter

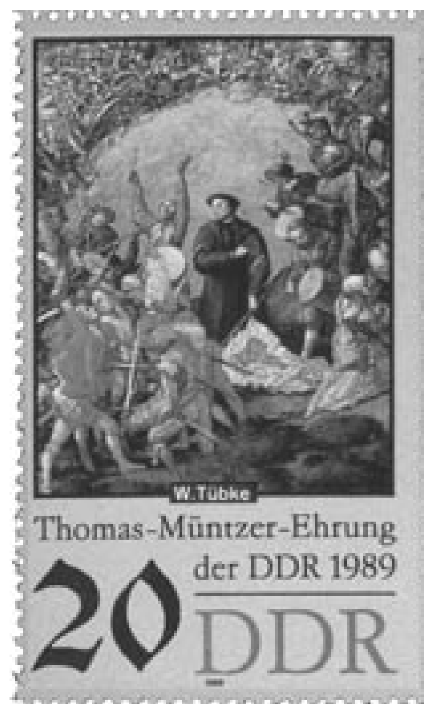
beefden voor deze opstand die zich naar hun contreien dreigde uit te breiden. Men vreesde dat de boeren naar Rome zouden optrekken -dat zou dan de eerste mars van de armen geweest zijn. Müntzer is de profeet van dit 'Lompenproletariaat': hij vormt een bewuste elite van 'communistische' agitatoren die overal het programma en de stellingen van hun 'Bond' verspreidden. Weldra zou Müntzer de arbeiders en de mijnwerkers ertoe kunnen brengen de boeren te ondersteunen, en gewapende groepen te vormen.

De afloop van deze revolutie is bekend: ze werd in bloed gesmoord. Het was al biddend dat acht duizend boeren zich op het gevecht voorbereidden, aangemoedigd door de beloftes en het extatische geloof van Müntzer. Melanchton beschrijft dit gevecht als volgt: 'De armen stonden recht en zongen: "Wij bidden tot de Heilige Geest", ze leken wel gek te zijn; ze namen geen enkele voorzorg, noch om zich te verdedigen, noch om te kunnen vluchten.' In dit gevecht verloren de gewapende landeigenaars slechts twee of drie soldaten, terwijl er vijfduizend boeren uitgemoord werden. Müntzer zelf werd als krijgsgevangene vastgenomen, opgesloten in het fort van Heldrungen en vreselijk gefolterd, zonder dat men uit hem iets anders dan korte, fragmentarische en betekenisloze verklaringen kon ontlokken. Hij werd onthoofd.

Ná de bloedige repressie, die verbonden blijft met de naam Luther, keerde de rust in het land terug. De boeren werden veroordeeld tot de pijnbank, de galg, het vuur, het rad, of werden door het zwaard onthoofd. De vrouwen werden de ogen uitgestoken. De overlevenden werden geconfronteerd met scheurbuik, verstopten zich in koeienstallen. De boeren, die overwonnen waren, kenden een nog miserabeler bestaan, maar de ideeën waarvoor zovelen van hen gestorven waren, verbreidden zich over gans Duitsland. 'Voor de eerste keer zou de millenaristische revolutie op klaarlichte dag uitbreken, en een haast ongekende weg in het oude maatschappelijke leven openen, als een buitensporige curve, een parabool die geopend wordt op het oneindige' (Bloch). De boeren zouden niet meer de enigen zijn die zich aan het hoofd van de beweging plaatsten. In Zwitserland hadden de 'Uitbundigen' organisaties in alle steden opgericht. Een gewelddadige repressie viel neer over de Wederdopers of Anabaptisten, en dit ondanks het feit dat ze aanhangers van de geweldloosheid waren. Maar hun revolte, hun fakkel, werd overgenomen door de Westfalen en de Friezen. In vele steden kwam het tot gewelduitbarstingen en werden de armen en de onderste klassen bevangen door dezelfde opstand om het paradijs op aarde in te richten. Müntzer was hun profeet. De repressie was net zo brutaal als bij de boeren: zij werden op het zingen van het 'Te Deum' gedood, en de levenloze lichamen van de aanstokers werden in ijzeren kooien op het hoogste punt van de stad opgehangen. Maar de ideeën van Müntzer hebben het overleefd.

Ernst Bloch schetst ons zijn leven, zijn geschiedenis en zijn leer als het symbool van de kracht van een politieke utopie waarvoor een mens zijn leven opoffert. De geschiedenis van deze bezetene, van deze gek, die het paradijs op aarde wilde, het paradijs van de armen en de ongelukkigen, die het Evangelie van de revolte preekte, en dát bij ongeletterde boeren in het midden van de middeleeuwen, is één van de grootste symbolen die de geschiedenis van de utopie ons ter reflectie nagelaten heeft. Alhoewel overwonnen door de barbarij, blijft de fanatieke Müntzer, de utopist Müntzer, één van de voorlopers van de socialistische revolutie, één van degenen die de utopie tot het uiterste doorgedreven heeft.

**Uit: Jean-Michel Palmier, Marcuse et la nouvelle gauche (Paris: Belfond, 1973) 402-405. Vertaling: Johny Lenaerts. Zie ook: Theun de Vries, Ketters. Veertien eeuwen ketterij, volksbeweging en kettergericht (Amsterdam: Querido, 1982); Louis Paul Boon, Het Geuzenboek (Amsterdam: Arbeiderspers/ Querido, 1979); Luther Blissett, Q (Amsterdam: Wereldbibliotheek, 2001); Raoul Vaneigem, La résistance au christianisme. Les hérésies des origines au XVIIIe siècle (Paris: Fayard, 1993).*

Luther

Verzet tegen het huidige intolerante migratie beleid in Nederland

DOOR RON EN TITCH

Weg uit de marge, workshopbericht deel 1

In het weekend van 23 tot 25 november 2007 werd in Nijmegen het derde 2dh5 festival gehouden. Het 2dh5 festival, de titel is afkomstig vanuit het schaken waarbij de tweede zet van de dame die zonder compromis de aanval zoekt, is een festival om kennis en ervaringen uit te wisselen zodat het leefbaar maken van onze wereld een extra impuls kan krijgen. Op de zaterdag was er ruim aandacht voor het verzet tegen het huidige migratiebeleid.

De workshops stonden in het teken van Weg uit de marge!. Voor bijna alle deelnemers van de workshops is zonder meer duidelijk dat er meer protest uit de samenleving moet komen tegen de wijze waarop wij in Nederland met vluchtelingen omgaan. Om dat protest te laten groeien (er zijn talloze initiatieven maar die zijn afzonderlijk toch marginaal), is het idee ontstaan om tijdens 2dh5 aandacht te besteden aan het historische perspectief en aan het bieden van meer structuur in het verzet.

Op de zaterdagochtend was er een lezing van migratiehistoricus dr. Marlou Schrover uit Leiden. Zij is gevraagd om in te gaan op een aantal historisch aspecten met betrekking tot migratie met als doel dat de protestgroepen daar in de nabije toekomst rekening mee kunnen houden. Marlou heeft haar lezing geënt op een drietal vragen. Welke migranten er in de loop der eeuwen naar Nederland gekomen? Hoe ging de Nederlandse samenleving met deze migranten om en hoe werden deze migranten ontvangen.

Volgens Marlou is het migratie percentage in de loop der eeuwen weinig veranderd. In de 17e eeuw was het percentage van mensen die naar Nederland kwamen 9% en dat is tegenwoordig nog het geval. Van deze 9% komt vervolgens 30% uit ons omringende landen. Hetgeen impliceert dat slechts een zeer klein deel van de migranten afkomstig is uit niet Europese landen. In 1848 besluit de Nederlandse overheid tot het instellen van de eerste vreemdelingenwet, dat bepaalde dat de toelating en uitzetting van vreemdelingen bij wet wordt geregeld. Om toegelaten te kunnen worden, moesten vreemdelingen over voldoende middelen van bestaan beschikken. Opmerkelijk is dat deze wetgeving voort is gekomen uit onder andere toenmalige gebeurtenissen. De mislukte aardappeloogst met als gevolg crisis en hongersnood en verschillende revoluties in diverse Europese steden. De regeringsleiders waren dus bang dat er nog meer economische vluchtelingen naar Nederland zouden komen en dat er misschien ook wel revolutionairen naar Nederland zouden vluchten.

De mislukte opstand van Duitse kleermakersgezellen op de Dam maakte de beeldvorming van de migrant in die periode er niet beter op. Vanuit onder meer diverse cartoons wordt duidelijk dat men toen een heel duidelijk beeld had van de Europese migrant. De in Nederland verblijvende Duitsers en Belgen waren gewoon cultureel heel anders en blijkbaar wilde de politici van toen rekening houden met de publieke opinie. Tegelijk was ook duidelijk dat men nauwkeurig keek waar de migranten vandaan kwamen en waarom zij naar Nederland wilden komen. De vele Belgische vluchtelingen van 1914 werden redelijk goed ontvangen. Het was natuurlijk erg zielig zo`n oorlog en wat nog belangrijker was, was dat zij zouden zeker ook terugkeren, tijdelijke migratie was dus makkelijker te accepteren.

Het was heel anders met een klein groepje Russen, die in 1917 naar Nederland kwamen. Helaas spraken zij de nederlandse taal niet en zouden nooit meer terug gaan. Een volgend schrijnend voorbeeld was het niet toelaten van joodse vluchtelingen in 1938. Ondanks dat vele joden genoeg middelen van bestaan hadden werden zij door de Nederlandse overheid geweigerd. Was er sprake van enig antisemitisme? Wederom spelen economische aspecten een rol, er was een economische crisis en weinig arbeid en politiek was het gevoelig om vluchtelingen van een bevriende natie binnen te laten. Er werden dus uitzonderingen gemaakt op de vreemdelingewet van 1848 en vrijwel niemand had daar enige moeite mee. Later werd het beleid van de overheid op dezelfde wijze voortgezet.

Het migratiebeleid is ook afhankelijk van waar vluchtelingen vandaan komen. Hongaarse vluchtelingen waren toen welkom omdat politieke vluchtelingen op de vlucht voor het rode gevaar en helemaal in het koude oorlog denken pasten. De Tamils echter die ook te maken hadden met politieke onderdrukking konden later echter niet op zoveel warmte rekenen. De vluchtelingen werden afgeschilderd als gelukszoekers (in negatieve zin), ondanks de repressie in eigen land.

Volgens Marlou werd migratie in Nederland tot in de 70e jaren voornamelijk als arbeidsmigratie ervaren, pas later, toen het moeilijk werd als arbeidsmigrant te komen en de asielwetgeving onstond, zijn veel vluchtelingen die voormalig als arbeidsmigranten ervaren werden opeens als vluchtelingen ervaren De beeldvorming hierover begon vrij negatief te worden. Uit de historische voorbeelden blijkt dat het beeld dat gecreeerd werd rondom migranten (hetzij positief hetzij negatief) voor een groot deel de politieke koers bepaald. Beeldvorming is dus een belangrijk onderdeel waar rekening mee gehouden moet worden in het verzet tegen het huidige migratiebeleid.

Weg uit de marge, workshopbericht deel 2
Later op dezelfde zaterdag in Nijmegen werd de 2e workshop gehouden. Voorafgaande aan die workshop heeft er een soort inventarisatie plaats gevonden onder veel groepen die zich bezig houden

met migratie. Er zijn vragenlijsten ingevuld door enkele groepen en kort is daar een terugkoppeling van geweest. De centrale vraag aan de groepen was in hoeverre zij content zijn over hun gevoerde acties en waar zien zij mogelijkheden om tot verbetering over te gaan.

Hier een korte samenvatting van de reacties. Ondanks dat de groepen op zeer veel en verschillende fronten actief zijn waren er zeker ook overeenkomsten in de reacties.

Beeldvorming

Alle groepen willen extra aandacht besteden aan het beïnvloeden van de publieke opinie. Het voeren van positievere acties (met positieve leuze), "waar hebben vluchtelingen recht op", was een gedeelde mening. Hetgeen uiteraard goed aansloot bij de lezing van de Leidse historicus. Het voeren van een leuze dat vluchtelingen recht hebben op, is slechts een begin stap in het neerzetten van een positief beeld van de vluchteling. En iedereen zal begrijpen dat het ombuigen van het woord gelukszoeker (wat nu erg negatief gebruikt wordt) in een begrip dat het zeer logisch is dat men zoekt naar geluk, een hele lange noodzakelijk weg zal zijn.

Directe acties

Wellicht niet helemaal verrassend was het idee dat directe acties, het daadwerkelijk gooien van zand in de deportatiemachine, een zeer grote rol speelt en zal spelen in het verzet. Wel was het goed te lezen dat men zich bijzonder goed realiseert dat deze acties alleen echt succesvol zijn als daar een soort structuur om heen zit. Een groep die zorgt voor de inhoudelijke informatie, persberichten, achtergrond artikelen, oftewel dat er een doorlopende campagne is waarin de directe acties een zeer nuttige bijdrage in leveren.

Netwerken

Het opzetten van goede netwerken is een arbeidsintensief maar heel belangrijk onderdeel van de groepen. Keer op keer zijn groepen bezig met het uitvogelen wie van de advocatuur, juristen of media betrouwbaar en inzetbaar zijn. Zonder deze contacten is het heel lastig om een ander beeld van de migrant (of vluchteling) neer te zetten.

Uitgangspunten van de groep

Ingewikkeld was het om te bepalen welke doelen er nagestreefd worden.
Heel snel verzanden groepen in veel te veel doelen. Het doen van directe acties, het opzetten van platforms met andere gematigde groepen, het uitbrengen van publicaties, op de hoogte blijven van juridische ontwikkelingen en niet het minst belangrijk het geven van individuele steun aan vluchtelingen. Dit zijn nog maar een paar, dat de groepen hebben aangegeven waar zij mee bezig zijn of mee bezig willen zijn. Een apart onderdeel was het leggen van contact met vluchtelingen (migranten) zelforganisaties.

Lokaal, nationaal en internationaal

Vanwege zeer verklaarbare redenen geven de groepen heel nadrukkelijk aan dat zij zich in eerste instantie willen richten op lokale activiteiten. Vervolgens heeft men wel affiniteit met nationale initiatieven (het landelijke migratieoverleg) en daarna komt pas de internationale samenwerking aan de orde (No Border Camps). Het zal niemand verbazen dat ook op dit vlak de groepen veel actiever zou willen zijn.

Na het presenteren van de eerste inventarisatie zijn de bovenstaande aspecten kort onderwerp van discussie geweest. In de beschrijving van de 2e workshop komen bijna alle aspecten wel terug.

Naar aanleiding van de bovengenoemde reacties werd vervolgens vooral beeldvorming besproken: op basis van historische blik op migratie beleid in Nederland (workshop eerder op de dag: 'weg uit de marge 1') lijkt dat beeldvorming -en niet rationele overwegingen- het migratiebeleid beïnvloeden. Een conclusie hiervan zou kunnen zijn dat activisten zich meer met het beïnvloeden van beeldvorming bezig zouden moeten houden. De pro's en con's van het gebruiken van individuele slachtoffer verhalen (voorbeeld: geen kind in de cel) werden besproken: slachtoffer verhalen werken vaak het best om individu's te helpen (anti-deportatie acties) en soms daardoor beleidsveranderingen af te dwingen zoals in de jaren 70 in Nederland als families van gastarbeiders uiteindelijk verblijfsvergunningen kregen. Het nadeel is dat het geen politieke boodschap inhoudt en vaak single issue politiek blijft. Soms werken de resultaten ook averechts als bijvoorbeeld een slachtoffer huiselijk geweld uit een Islamitisch gezin als onderdrukt geportretteerd wordt op grond van haar herkomst: er wordt een beeld geschept dat racistisch is en daardoor weer repressief door andere gebruikt wordt. En de 'geen kind in de cel' campagne heeft ertoe geleidt dat kinderen niet meer opgesloten worden maar nu worden de kinderen van hun ouders gescheiden worden en in voor hen onbekende pleeggezinnen geplaatst.

Een andere discussie was hoe ver je moet of kan gaan in de eisen die je stelt mbt tot open grenzen of andere beleidsveranderingen. De publieke opinie is vaak conservatief en radicale eisen werken tegen een brede steun en breed verzet, dat je toch nodig hebt om dingen te bereiken. Het Platform Breed Pardon (Nijmegen), wat campagne gevoerd heeft tegen de 48 uur procedure en zich op de lokale bevolking en AZCs richt, heeft hun ervaringen gedeeld en vindt dat kleinen stappen uit hun ervaringen beter werken.

Een van de conclusies was dat het logisch is en niet verkeerd dat bij het campagnevoeren gepersonifieerd wordt, maar dat het belangrijk is (en moeilijk) het verhaal en probleem naar buiten te brengen en een rechts discours te voeren (dat het geen pardon maar een recht is te migreren en een beter toekomst te zoeken of te vluchten).

Een andere conclusie was dat het belangrijk is om de regering 'aan te vallen' en verantwoordelijk te maken voor rechts schendingen. Het moet gezien laten worden dat het systeem niet klopt. Het was nogal discussie over hoe ver de systeem kritiek zou moeten of kan gaan (zie ook boven). Het probleem blijft: er zijn erg weinig kritische groepen bezig op dit moment.

Kort besproken werd het probleem dat actie groepen vaak met individuele hulpverlening bezig zijn en daardoor niet politieke acties meer kunnen ondernemen. De conclusie hier was dat support werk belangrijk was en door moet gaan binnen het systeem zoals via directe hulp, maar

actie-groepen die actief in de hulpverlening zitten en actievoeren - signalen te krijgen over problemen en velden waar geïntervenieerd moet worden en die dan naar het landelijk niveau vertaalt en reageert (persverklaring, coördineren van landelijke actie, etc.). Locale groepen pikken namelijk signalen wel goed op, maar blijven in hulpverlening gevangen. De landelijke organisatie zou ook als kenniscentrum fungeren voor (actievoeren op) migratie.

dat we ook directe acties moeten ondernemen. Hiervoor is het nodig om beter media werk te doen, betere netwerken op te bouwen en goede contact en pers lijsten aan te maken.

Helaas hadden we geen tijd meer om samenwerking met zelf georganiseerde migrantengroepen te bespreken: de Commission of Filipino Migrant Workers heeft ook gereageerd op het verzoek om een positie papier te schrijven een vraagt daarin voor steun voor "unconditional solidarity for the rights of Migrants and refugees - from Non-EU countries which means involve in actual organising work." Het werd voorgesteld deze discussie op een latere datum in Amsterdam te voeren samen met migranten en NL activisten organisaties, meer daarover wordt op de landelijke migratie mailing lijst bekend gemaakt.

Een belangrijke discussie van deze workshop ging over het pleidooi van onbegrensd voor een landelijke actie organisatie voor vrije migratie (zie pleidooi onderaan).

Onbegrensd is al 5 jaar lang bezig met directe hulpverlening en actie en heeft al twee pogingen gedaan om een landelijk netwerk op te bouwen. Er is blijkbaar iets mis met het formaat van netwerk vergaderingen (mensen komen gewoon niet opdagen) en hun voorstel is nu om een soort LOS op te richten maar actie-groepen gericht.

Zo'n landelijke organisatie zou acties mee voorbereiden en uitvoeren op landelijk niveau, het voordeel hiervan is een vaste structuur en continuïteit. Dit zou ook kunnen functioneren om onze positie bekender te maken, de standpunten zouden radicaal zijn maar samenwerking zou ook breed zijn (kerken, gematigde rechts- en hulpverlening organisaties). Het doel is ook als serieuze gesprekspartner herkent te worden door media en politiek.

De werkwijze en uitgangspunt hiervan is dat de organisatie van de locale basis - i.e.

Het doel van landelijk en beter georganiseerd/gecoördineerd te werken is vooral om de beeldvorming te veranderen (Geen mens is illegaal!) op basis van locale signalen. De coördinatie functie zou dus gecombineerd worden met een brede campagne over beeldvorming. Er was ook een kritisch blik op het voorstel omdat er al enkele organisaties bestaan die misschien soortgelijk werk doen (e.g. allincluded) en om het werk niet te verdubbelen moet zo'n nieuwe organisatie doelen duidelijk stellen zoals werkmethodes et cetera.

Het voorstel is om dit initiatief met een spectaculaire actie te starten om aandacht ervoor te verwekken zoals de insteek (het recht op migratie) duidelijk te maken. Met een vluchteling boot de Middellandse zee in en migranten helpen naar Europa te komen en vervolgens een kritische discussie hierover te voeren. De actie zou vooral bedoelt zijn om aandacht te geven aan rechten. Dit voorstel werd kritisch bediscussieerd, alhoewel er veel problemen ermee gezien worden vindt iedereen het een goed en fantasierijk voorstel. Een paar mensen beloofden er zelf tijd in te steken en mee te helpen!

Een paar van ons zijn ook al wat langer actief: het werd voorgesteld de ervaring uit jaren tachtig met een landelijk feministisch/socialistisch platform te delen. Zij organiseerden toen één tot twee keer per jaar een discussieplatform, een ervaringsbericht wordt nog uitgewisseld.

Afsluiting

Zoals altijd was er natuurlijk veel te weinig tijd om alles goed uit te discussiëren. En in het bovenstaande verslag is lang niet alles opgeschreven. De belangrijkste conclusie is wel dat veel mensen betrokken zijn bij de strijd tegen het huidige migratiebeleid en dat er meer samenwerking en samenhang nodig is om het protest werkelijk te laten horen. Dus weg uit de marge door middel van meer samenwerking.
De groep de het voorstel heeft gelanceerd zal in overleg met het landelijk migratie-overleg een voorstel doen om op korte termijn een landelijke bijeenkomst te organiseren met als doel het opzetten van een structuur. Uit de discussie is wel duidelijk geworden dat er zoiets moet komen.

Pleidooi voor een landelijke actieorganisatie voor vrije migratie

Hoe komt het dat er bij de manifestatie in Zeist maar honderd tot tweehonderd mensen waren terwijl het heel goed en lang van tevoren was aangekondigd? Om werkelijk iets te veranderen zijn er duizenden mensen nodig voor dit soort acties. Een massale beweging voor vrije migratie met brede steun van de bevolking zou politieke verandering teweeg kunnen brengen. Of is dat zo ver van de realiteit vandaan dat we beter actie kunnen voeren met kleine groepen mensen zoals het op dit moment meestal gebeurd en dan op een manier dat het zoveel mogelijk aandacht trekt?

De afgelopen jaren worden er steeds weer samenwerkingsverbanden gevormd en ook weer afgebroken. De losse samenhang van vooral lokale groepen zorgt voor spontaniteit en variëteit maar heeft als keerzijde dat er weinig sprake is van continuïteit en opbouw. De motivatie van mensen komt en gaat met golven en zo gaat het ook met acties en andere vormen van politieke inmenging. Er gebeurd weinig gemeenschappelijk tussen migrantenzelforganisaties en steungroepen. Veel steungroepen verzanden in directe hulpverlening en houden geen tijd en energie over om politieke campagnes te voeren.

Wij willen nog een keer proberen om hier verandering in te brengen. Ons doel is om een landelijke actie/lobby organisatie op te bouwen op gebied van migratie. Stel je voor een soort LOS maar dan op acties en campagnes gericht. Met een centraal kantoor en een vaste groep mensen die voor continuïteit en nieuwe impulsen zorgen. Individuen en lokale groepen kunnen meewerken en weer afhaken, erin opgaan of ernaast lokaal actief blijven. Signalen van lokale hulpverleningsgroepen kunnen omgezet worden in campagnes.
Een landelijke organisatie kan acties bedenken en uitvoeren maar ook ingaan op actuele politieke ontwikkelingen op nationaal en op internationaal niveau, kan duidelijk en sterk aanwezig zijn in de media en politiek en als informatiepunt dienen voor wie dan ook.

Hoe begin je zoiets?

Misschien met een grote boot dat langs de Noord-Afrikaanse kust vluchtelingen ophaalt en naar Nederland brengt. Met veel publiciteit en uitleg waarom een vrije migratie de beste oplossing is. Het zal zeker veel discussie met zich meebrengen en hopelijk veel mensen enthousiast maken om ons te steunen.

Boekbespreking

Over de noodzaak van klimaatactivisme -massaal en wereldwijd

De natuur staat nergens voor

DOOR RYMKE WIERSMA

De alarmbellen rinkelen. Ze rinkelen al sinds het rapport van de Club van Rome in 1971. Wie luistert er nog?
Wie niet meedoet met de graai-economie (of hoe we de huidige vorm van kapitalisme ook zullen noemen) wordt tegenwoordig al snel uitgemaakt voor overjarige hippie, of oubollige geitenwollen sok. Opdat iedereen maar ingepeperd krijgt: 'zorg dat je dáár niet bij hoort, want dan ben je niet van deze tijd -en hoor je dus niet bij ons, de mensen die er toe doen in deze wereld.' De wereld dreigt ten onder te gaan aan een collectieve angst om voor geitenwollen sok te worden uitgemaakt.
Natuurlijk breekt er wel eens iets of iemand heen door deze muur van angst en onwilligheid. Het succes van Al Gore is opmerkelijk te noemen. Zo'n 'machtige' man valt ook niet makkelijk de marge in te schoppen. Die zal niet zo een-twee-drie voor geitenwollen sok worden uitgemaakt -of hoe de Engelstalige variant van die uitdrukking dan ook is. Ook zoiets als het ontstaan van de Partij voor de Dieren is een lichtpuntje. Zonder van partijpolitiek veel te verwachten kan je dit toch zien als teken dat er in Nederland de laatste decennia in het denken over dieren iets ten goede veranderd is.
Mooi. Maar het lijkt wel of je alleen een voet aan de grond krijgt als je het niet hebt over de ingrijpende maar noodzakelijke consequenties (van dierenliefde, van klimaatbewustzijn) voor het dagelijks leven. De boodschap moet vooral leuk, flitsend en modieus verpakt zijn. Veganisme voor jonge succesvolle vrouwen die graag op naaldhakken lopen en willen praten over het maken van verantwoorde taartjes. Praktisch idealisme voor snelle jonge mensen, die wel af en toe 'iets voor het milieu willen doen', maar liever

niets leuks ervoor willen laten – met het vliegtuig de wereld over vliegen moet kunnen, als je dan maar wel een zuinige wasmachine koopt. Eén vleesloos dagje per week is al heel wat. En verder vooral niet te zwaar doordenken over deze materie.

De laatste generatie

Voor wie dat laatste wel wil zijn er onlangs een paar interessante boeken uitgebracht: 'De laatste generatie' is een zeer verontrustend relaas van de kritische milieujournalist Fred Pearce. Het lijkt soms of er slechts twee groepen zijn, enerzijds de klimaatsceptici, die (overigens eerder dogmatisch dan sceptisch) ontkennen dat er alarmerende ontwikkelingen zijn, en anderzijds milieugroepen (zoals Greenpeace) die hun boodschap simpel willen houden en soms de feiten aandikken in de hoop daardoor meer mensen wakker te schudden -wat natuurlijk slechts de boodschap ondermijnt. Fred Pearce, die onder andere schrijft voor New Scientist en The Guardian, moet niets hebben van dogma's, overdrijvingen en eenzijdige benaderingen. Hij noemt zichzelf een sceptische milieu-activist en is van mening dat sommige verhalen over milieu niet kloppen. Met dezelfde kritische blik bestudeerde hij de verhalen van wetenschappers over klimaatverandering -deze vond hij zo alarmerend dat hij besloot er een boek aan te wijden. Hij ontdekte dat het juist de mensen zijn die zich meestal erg voorzichtig uitlaten die nu met alarmerende berichten komen; het zijn 'de mensen die het langst in het veld staan, de onderzoekers met de beste reputaties voor degelijke wetenschap en de professoren met de beste staat van dienst en de meeste publicaties op hun naam, die het meest ongerust zijn en die zich vaak in de krachtigste bewoordingen uitlaten.'
Volgens Pearce is het helemaal niet zo dat de natuur zielig of kwetsbaar is. Juist niet. 'De werkelijkheid is heel wat zorgwekkender. De natuur is sterk en slaat keihard terug. De wraak die ze in petto heeft voor de opwarming van de aarde die wij hebben veroorzaakt zal waarschijnlijk onstuitbare planetaire krachten ontketenen.' Volgens vele door Pearce aan de tand gevoelde nuchtere wetenschappers zijn wij de laatste generatie met een stabiel klimaat.

Een opmerking die ik, hoe goed en nuttig ik het boek ook vind, toch even wil maken, is dat het voor Pearce pas menens lijkt te worden als de mensheid bedreigd wordt. Actiegroepen als Greenpeace, Groen Front enzovoort zetten zich al jaren en decennia in voor het voortbestaan van bomen en bossen, beren, walvissen en zeehonden. Of voor de kleine modderkruiper. Daarover lijkt Monbiot zich minder zorgen te maken.

Wie wil weten welke verschillende rampen ons, aardbewoners, volgens de door Pearce bestudeerde wetenschappers kunnen overkomen kan het best zelf het boek lezen. Ik vond het indrukwekkend om te lezen hoe wetenschappers inschatten dat de natuur 'terug kan slaan'. Huiveringwekkend, want deze natuurverschijnselen zullen verregaande consequenties hebben voor levende wezens, voor anderen, voor mijzelf. Hoe te voorkomen dat het zo compleet uit de hand gaat lopen -als dat nog te voorkomen is?

Niet langer dralen

Daarover schrijft George Monbiot, bekend van zijn columns in The Guardian. Ja, zegt hij, we kunnen er nog voor zorgen dat de mensheid overleeft, maar daarvoor moet er wel een gigantische omschakeling plaatsvinden: zonder nog verder te dralen of uitvluchten te bedenken zullen we moeten zorgen dat er in 2030 negentig procent minder kooldioxide-uitstoot is. Negentig procent!

Monbiot vergelijkt de situatie waarin alle aardbewoners zich bevinden met een oorlogsdreiging. Ook in zo'n geval kan er ineens veel, gaan mensen samenwerken om het gevaar te doen keren. Zo'n noodplan moet er nu ook komen, en wel overal op de wereld, te beginnen in de rijke landen. Want alleen bij een rechtvaardig systeem zal een omschakeling slagen.

'De gemiddelde Ethiopiër produceert slechts één vierhonderdste van de CO2-uitstoot van iemand uit Luxemburg (…). De oproep aan de welgestelde inwoners van de rijke landen om iets aan klimaatverandering te doen, komt dus neer op een verzoek af te zien van veel van de dingen waar ze aan hechten (…) ten voordele van ánderen.'

'Het probleem wordt gecompliceerd,' vervolgt Monbiot, 'door het schijnbaar ontbreken van een oorzakelijk verband. Door een lamp aan te doen, thee te zetten, de kinderen met de auto naar school te brengen, boodschappen te doen, veroorzaken we andermans dood.'

Wie verder durft te kijken dan het eigen dagelijkse leven ziet hiervan meteen de logica. Het is Monbiot er geenszins om te doen mensen met een schuldgevoel op te zadelen. Hij probeert slechts de verbanden aan te tonen tussen de kleine daden in het 'onschuldige' dagelijks leven van velen en de grote gevolgen die de optelling van die daden hebben, vaak gevolgen ver weg, sluipend, niet goed zichtbaar of in een verre toekomst. Echter, deze toekomst komt nu met rasse schreden naderbij.

Het accent bij Monbiot ligt, zoals ik al zei, bij het bedenken van concrete oplossingen. Die vindt hij op bijna alle terreinen. Creatief, pragmatisch, soms in mijn ogen bedenkelijk. Gek genoeg gaat hij er bij al die oplossingen vanuit dat mensen ongeveer zo blijven leven als ze nu doen. Hij probeert dus vaak technische, organisatorische of politieke (wetten, regels) oplossingen te bedenken. (Je moet natuurlijk ook wel heel idealistisch en ja misschien naïef zijn om te denken dat het nu nog haalbaar is dat het gros van de mensheid zonder dwang of sturing het gedrag drastisch zal gaan veranderen. Toch is verandering 'van onderop' volgens mij de beste en uiteindelijk de enige oplossing.)

In een aantal hoofdstukken komt Monbiot met concrete voorstellen om op verschillende terreinen (wonen, voedsel, vervoer) tot 90 procent vermindering van CO2-uitstoot te komen. Bijna alles valt op te lossen, voor één vervoermiddel echter blijkt volgens zijn berekeningen geen enkel alternatief te zijn: het vliegtuig. Het vliegtuig kan gewoon niet, en er is geen milieuvriendelijke vervanging voor.

Love miles

Er zijn veel 'redenen' om het vliegtuig te pakken: vakantie ver weg, zakenreizen, conferenties. Allemaal op te lossen. Loop- en fietsvakanties zijn ook leuk en minstens zo avontuurlijk, besprekingen kunnen ook telefonisch en via internet gedaan worden. Maar over één verschijnsel breekt Monbiot zich het hoofd: 'Van alle zaken die tot opwarming van de aarde leiden, zijn de zogenoemde 'love miles' misschien wel het lastigste aan te pakken: de afstanden die we per vliegtuig overbruggen om vrienden, partners en familie aan de andere kant van de wereld te bezoeken.' Als velen dit (blijven) doen kunnen we een CO2-reductie van negentig procent op onze buik schrijven. Voor het vliegverkeer is volgens Monbiot geen oplossing behalve: ermee ophouden. 'Een CO2-reductie van negentig procent betekent het einde van verre vakanties, tenzij je bereid bent om flink wat tijd uit te trekken om er te komen.' Allereerst moet er natuurlijk een moratorium komen op nieuwe landingsbanen van vliegvelden. 'Wanneer je vliegt', stelt Monbiot onomwonden 'verwoest je de levens van anderen.'

Twee andere conclusies wil ik hier nog noemen: reizen per bus belast het milieu minder dan reizen per trein. En per schip naar New York reizen verbruikt nóg meer (veel meer) CO2 dan dezelfde reis per vliegtuig. Behalve wanneer dat schip een zeil- of een roeiboot is natuurlijk. Ook een boot is dus, zodra er een motor aan zit, een te vermijden vervoermiddel. Als we toch per se de Atlantische Oceaan over willen steken en tegelijk de CO2-uitstoot willen terugdringen, zijn luchtschepen volgens Monbiot daarvoor misschien wel het beste vervoermiddel.

Toch nog een beetje hoop voor wereldreizigers die liever niet het hele eind roeien.

De twijfeltruc

Regeringen nemen zelden verstandige-doch-impopulaire maatregelen omdat deze geen kiezers opleveren, doordat de gunstige effecten van die maatregelen meestal pas op lange termijn duidelijk worden. Ondertussen proberen klimaatsceptici ons, vaak

aangemoedigd door en met ondersteuning van grote bedrijven, al dan niet moedwillig een rad voor ogen te draaien. 'Wanneer de bevolking zou geloven dat de wetenschappelijke discussie is gesloten, zou hun mening over mondiale opwarming navenant veranderen. In het klimaatdebat is het daarom essentieel dat u op het uitblijven van wetenschappelijke zekerheid blijft hameren.' Deze woorden van een politiek adviseur van George Bush geven volgens Monbiot exact de benadering weer van een bedrijf als Exxon. Het grootste deel van het geld van dit meest winstgevende concern ter wereld, wordt verdiend met olie; het bedrijf heeft dus veel te verliezen als de oorzaken van klimaatverandering echt zouden worden aangepakt. Het bedrijf heeft echter een probleem: 'het moet tegen een wetenschappelijke consensus opboksen die net zo sterk is als bij het algemeen geaccepteerd verband tussen roken en longkanker, of HIV en AIDS.' In een memo van tabaksfabrikant Brown & Williamson stond te lezen: 'Ons product heet twijfel, omdat dit de beste manier is om de concurrentie aan te gaan met het 'feitenmateriaal' dat in de hoofden van het algemene publiek bestaat. Daarnaast is het de beste manier om een controverse tot stand te brengen.' Deze verdeel- en heersstrategie wordt ook nu weer met succes toegepast.
De bedrijven die de meeste schade (CO2-uitstoot enzovoorts) veroorzaken krijgen ook nog eens (naast de dikke winsten die ze maken) enorme subsidies van de overheden van rijke landen. 'Over de hele wereld geven regeringen jaarlijks 25 miljard dollar uit aan het vernielen van visserijgronden en 14 miljard dollar aan het kappen van wouden.' En dat is maar één van de vele voorbeelden. Te absurd voor woorden. 'We zouden ons moeten afvragen waarom het voor onze regeringen blijkbaar zo gemakkelijk is het geld bij elkaar te krijgen om de biosfeer te vernielen, en zo moeilijk om het geld te vinden om deze te redden', constateert Monbiot zeer terecht. De zo voor de hand liggende link naar een kapitalistische economie als ellendeveroorzaker nummer 1 wordt door Monbiot helaas niet gelegd, hoewel hij de uitwassen ervan duidelijk afwijst.

Ontkenning

De belangrijkste vraag rond heel deze materie is natuurlijk: hoe komt het dat verreweg de meeste mensen in de 'ontkenningsfase' blijven zitten? Zoals bij dreigende rampen vaak gebeurt kunnen mensen gewoon niet geloven dat het waar is. Dit ongeloof loopt naadloos over in excuses om niets te hoeven doen. Mensen vestigen hun hoop op toekomstige technologiën. 'Ze' vinden er wel wat op. Bijvoorbeeld dat er met een of andere techniek CO2 uit de lucht gehaald zal kunnen worden. Monbiot ziet dat er voorlopig niet van komen -niet op tijd in elk geval. Ook de oliepiek geeft sommige mensen hoop. Monbiot vindt het echter onverstandig om hierop te gaan zitten 'wachten'. Stel dat die oliepiek er pas over dertig jaar is (waarschijnlijk komt ie eerder, maar er is geen enkele zekerheid over), dan gaat de wereld alsnog aan overmatig CO2 ten onder. Bovendien leidt het pieken van de olie tot productie van brandstoffen uit teerhoudend zand en steenkool, een proces waarbij nog veel meer CO2 vrijkomt dan bij gewone aardolie.
Ook in het gehandel met klimaatcompensatie door bedrijven ziet George Monbiot geen oplossing. Nauwkeurige 'koolstofboekhouding' is onmogelijk. Het planten van bomen betekent misschien slechts het niet-planten van andere gewassen op hetzelfde land. Zo lang die extra bomen niet in de plaats komen van extra landingsbanen van vliegtuigen, of in de plaats van nieuwe snelwegen voor auto's schieten we er weinig mee op. Bovendien wordt er vaak te weinig naar het geheel gekeken (dat is eigenlijk het overal onder liggende probleem natuurlijk): het planten van bomen op één plaats kan tot bossterfte op een andere plaats leiden, doordat het nieuwe bos bijvoorbeeld veel water aan een rivier onttrekt.
Monbiot vindt dat het rijke deel van de mensheid verantwoordelijk is voor de klimaatgevaren, en dus de eerste en grootste stappen moet doen: 'We moeten én stoppen met vliegen, én armere mensen aan zuinige lampen helpen.'
De meeste mensen protesteren eerder tegen hogere brandstofprijzen dan tegen de bedreiging van hun hele bestaan. De reden ligt voor de hand: 'Bij het bestrijden van klimaatverandering moeten we het niet alleen tegen de olieconcerns, de luchtvaartmaatschappijen en de regeringen van de rijke landen opnemen, maar ook tegen onszelf.'

Iedereen klimaatactivist!

Tot slot van Monbiot nog een hart onder de riem voor milieuactivisten. 'Degenen onder ons die al actief zijn in de strijd tegen klimaatverandering, kunnen dit niet alleen aan. Als je ziet hoe ongelooflijk weinig mensen zich hiervoor inzetten, zou je niet zeggen dat we voor de grootste uitdaging staan waarmee de mensheid ooit is geconfronteerd. (…) Regeringen zullen net zo lang blijven dralen -ongeacht de menselijke gevolgen- tot het ze politiek meer gaat kosten dan het alternatief. Het is nu aan klimaatactivisten die kosten op te jagen en de weegschaal te laten doorslaan.'

George Monbiot, 'Hitte. Hoe voorkomen we dat de planeet verbrandt?' Vertaling Nigel Harle en Michiel Groen, ism Maurits Groen Milieu & Communicatie; Jan van Arkel, Utrecht 2008, 360 blz.; 5 euro.
Fred Pearce, 'De laatste generatie. Hoe de natuur wraak neemt voor het broeikaseffect.' Vertaling Jos den Bekker ism Maurits Groen Milieu & Communicatie; Jan van Arkel, Utrecht 2007, 360 blz.; 5 euro.
Meer informatie en andere uitgaven: www.hitte.nu

Verhitte strijd in IJsland

DOOR SAVING ICELAND

Deze zomer hield Saving Iceland voor het vierde jaar op een rij een direct actiekamp in de IJslandse Wildernis. Drie weken lang verbleven wij bij Hellisheiði, waar Reykjavík Energy de exploitatie van de geothermische uitbreidt om energie te kunnen leveren aan de aluminium smelters. Ons kampement was opgeslagen tussen een geweldige omgeving van heuvels en lavavelden. Waar op de ene plek de grond stoomt en warmwaterbronnen omhoog borrelen in kleine meertjes liggen deze soms op slechts enkele meters van ijskoude rivieren. Een bizar, prachtig en uniek landschap dat nu wordt bedreigd door de industrie.

Deze zomer hebben we vooral de nadruk gelegd op de mondiale gevolgen van de aluminium industrie en dat de keuzes die in IJsland worden gemaakt, overal ter wereld zijn littekens achterlaat op de natuur, klimaatveranderingen, mensenrechten en sociale structuren.

De strijd om IJsland zit nu in een cruciale fase. Een nieuwe smelter van Century Aluminium wordt op dit moment gebouwd, een andere van ALCOA staat gepland. De eerste werkzaamheden aan een nieuwe stuwdam voor Rio Tinto Alcan zijn tevens begonnen en nog drie andere liggen op de tekentafel. Het bijna-faillissement van het land zou kunnen leiden naar of het stoppen van deze projecten, of juist een toename ervan.

Deze zomer telde veel succesvolle acties. Op zaterdag 9 juli legden we de werkzaamheden in de eerste fase van de geplande smelter voor Century, in Helguvík, de hele dag stil. Twee dagen later werd de weg naar Century's al bestaande smelter en Elkem's ijzerfabriek in Grundartangi geblokkeerd. Bij beide acties hebben we de nadruk gelegd op de uniek geothermische gebieden die zijn vernietigd om deze fabrieken van energie te voorzien en Century's corrupte deals in West-Congo en Jamaica waar dit bedrijf bauxiet mijnt en ook deze mijnbouw hoopt uit te breiden.

Zondag 20 juli, zijn we naar the Þjórsá rivier gegaan, waar lokale boeren strijden tegen Landsvirkjun, het nationale energie bedrijf, die van plan is om de rivier met drie stuwdammen in te dammen. Samen met de boeren hebben wandelden we door dit gebied langs deze machtige rivier en watervallen. Het was erg inspirerend om de verhalen van de boeren te horen.

Dinsdag 22 juli, organiseerde we een open overleg met de IJslandse vredesbeweging. Samarendra Das, een Indiaanse activist, auteur en filmmaker sprak daar over de rol van de aluminium industrie in de wapenindustrie en culturele genocide in de derde wereld. Een dag later organiseerde we een conferentie met Reykjavik Academics, waar Samarendra en Andri Snær Magnason, de schrijver van "Dreamland" (net vertaald het in Engels) een lezing gaven over de mondiale gevolgen van de aluminium productie.

Vrijdag 25 juli gaven we Friðrik Sóphusson, de directeur van Landsvirkjun, een ochtendlijk bezoekje bij zijn huis en overhandigden hem een ontruimingsbevel waarin stond dat hij zijn huis binnen enkele uren zou moeten verlaten om zijn woning op te geven voor de vaart der volkeren. Landsvirkjun gaat herhaaldelijk naar de deuren van de boerderijen bij de Þjórsá rivier, zelfs als de boeren hebben verteld geen discussie te willen over eventuele bouw van de dam.
Met de belofte op mobiele telefoon verbindingen, verbetering van de infrastructuur en geld is het Landsvirkjun gelukt de lokale gemeentes aan hun kant te scharen, maar gelukkig zijn de boeren sterker en weigeren enige vorm van compromis.

Later die ochtend verscheen Saving Iceland bij het Landsvirkjun hoofdkantoor en verstoorde het werk door het brandalarm af te laten gaan, terwijl een andere groep de ontvangsthal bezette met een lawaaidemo en een derde groep een spandoek met een 'Illvirkjun' logo (kwaad doener, tevens: slechte dam), een adbust van Landvirkjun's eigen logo, ophing. De nadruk lag op Landsvirkjun's banden met Alcoa en specifiek met de erbarmelijke omstandigheden voor werknemers in de auto-onderdelen fabriek van Alcoa in Honduras.

gaat door.....

Maandag, 28 juli, stopte we de boorwerkzaamheden in Hellisheiði. Een paar mensen schakelden de stroom uit en bezetten de controlekamer, terwijl anderen zich vast ketenden aan machines en de boortoren beklommen. Naast de vernietiging van de unieke geothermische gebieden in Hellisheiði brachten we de aandacht naar de corrupte deals van Reykjavík Energy in Yemen.

De laatste actie in IJsland vond plaats op vrijdag 1 juli. We stopte het werkverkeer in en uit de Rio Tinto-Alcan smelter in Hafnarfjörður. De activisten ketenden zich aan de toegangshekken en blokkeerde daarmee vrachtwagens in het betreden van de smelter. Dit wegens de corruptie waarmee Rio Tinto-Alcan zich in Hafnarfjörður handhaaft en tevens diens banden met de wapenindustrie.

In de week van 21 tot 28 juli, vonden op diverse plaatsen solidariteits acties plaats. In Zwitserland en Italië werd gedemonstreerd voor de IJslandse ambassade en de hoofdkantoren van Alcoa, Glencore en Imregilo.

In Essen, Duitsland werd een internationale aluminium conferentie twee keer verstoord, beide tijdens toespraken van Rio Tinto. 's Ochtends werden de brandalarmen aangezet, terwijl 's middags Saving Iceland binnen stoorde, met stinkbommen gooide en een verkrachtings-alarm aan een heliumballon omhoog liet.
Goed nieuws is dat het pensioenfonds van de Noorse regering Rio Tinto nu heeft verbannen uit haar portefeuille en 700 milioen euro aan aandelen heeft verkocht. Het bedrijf is 'onethisch' en de sociale en ecologische effecten van de Grasberg mijn West Papua zijn wanstaltig.

Dat we dit jaar de aandacht legden op de mondiale gevolgen van de aluminium productie lijkt zijn vruchten af te werpen. Voor het eerst begint zich een discussie af te spelen in IJsland over de wereldwijde gevolgen van het mijnen naar bauxiet. Saving Icleand is de enige IJslandse milieugroepering die aandacht schenkt aan de mondiale context van de gebeurtenissen in IJsland. Dit werd gedurende de zomer herhaaldelijk erkend door verschillende meer gematigde milieuactivisten en politici. Alhoewel dit zeker een succes te noemen is, is het einde nog zeker niet in zicht en moet er nog veel gebeuren. Daarom zullen wij blijven vechten tegen de zware industrieën in IJsland en in de rest van de wereld.

Meer informatie:
www.SavingIceland.org
SavingIceland@riseup.net

FOTO'S

1-3 Wandeltocht van Saving Iceland, IJslandse bergidsen en boeren in de Thjorsa vallei, waar Landsvirkjun een aantal nieuwe dammen wil aanleggen.
Plakaat: dammen nee, verdedig Thjorsa

4 Discussiebijeenkomst over aluminium en bauxiet bij Reykjavik Academia

5-7 Geothermisch gebied Hengill, 2 km van het actiekamp. Een horizon vol zwavel, bergen worden opgebladen en afgegraven om de grond gelijk te maken voor de boorgaten en pijpleidingen

8 Op weg van het kamp naar een van de boorplaatsen in Hellisheidi via een omslachtige natte omweg. De boor werd een hele dag platgelegd, Reykjavik Energy eiste 50.000 euro schade in een rechtszaak en gaf aan dat de werkelijke schade nog hoger was

9-10 Blokkade van de Century smelter in Hvalfjordur

Een verhaal van aanstekelijke sociaal-ecologische verandering in Engeland

Transition Town Totnes

Op tal van plaatsen praten mensen niet alleen over verandering. En doen ze ook niet meer de moeite om de burchten van de gevestigde belangen (vruchteloos) te bestormen. Ze stappen gewoon resoluut de andere kant op, in de richting van een nieuwe en leefbare toekomst. Eén van die plaatsen is ongetwijfeld Totnes. *Als transition town is* Totnes *het verhaal van lokale veerkracht en gemeenschapsopbouw in antwoord op de uitdagingen van piekolie en klimaatverandering. Een optimistisch, inspirerend en hoopvol verhaal van mensen die de toekomst niet willen afwachten maar mee vorm geven.*

DOOR RUDY DHONT

PRINT EENS JE EIGEN GELD

Op wat de twaalfde sensibiliseringsavond in het spreekwoordelijke dozijn leek te worden, kreeg ik een Totnes Pound in mijn handen geduwd. Of ik hem -een facsimile van een lokale Engelse pond die ooit in gebruik was geweest in de regio- alsjeblief niet als aandenken mee naar België wou meenemen, maar wou uitgeven in één van de lokale winkels? Ik was geamuseerd en nieuwsgierig. Dit was anders. Dit was zo'n moment dat je op het puntje van je stoel gaat zitten. Het leek de initiatiefnemers uit Totnes, een stadje van zo'n 8500 inwoners in het zuidwesten van Engeland, menens.

De Totnes Pound die ik op 7 maart 2007 kreeg, was één van de driehonderd die toen, bij wijze van proef, in omloop werden gebracht. Een bureau voor virale marketing had het niet beter kunnen bedenken: je eigen geld printen en in omloop brengen, dat maakt de tongen los. Allerlei mensen gingen zich inderdaad allerlei vragen stellen, en de nieuwsgierigheid was gewekt. Met dit vreemde gedoe leek alvast het zo vertrouwde geld even uit het lood geslagen. Want je kon er wel degelijk in een 18-tal zaken mee betalen.

Het was de initiatiefnemers inderdaad menens. Drie maanden later, halverwege juni 2007, werden in een tweede uitgifte tienduizend biljetten van 1 Totnes Pound in omloop gebracht. En in januari 2008 werd zelfs fase drie gestart. De lokale ponden worden ondertussen als betaalmiddel aanvaard op een zestigtal plaatsen. Het verhaal erachter? Lokaal geld, dat zijn waarde verliest als je het op de koelkast onder een magneetje als curiositeit bewaart, is goed voor de lokale economie en de weerbaarheid van de plaatselijke gemeenschap.

HET ACHTERLIGGENDE VERHAAL

Dat intrigerende lokale geld dat een gemeenschap zomaar zelf kon printen en waarmee je ook andere dingen kon betalen dan de workshops uit de alternatieve sfeer, deed het hem bij mij. Stukje bij beetje kwam ik achter het grotere verhaal waarbinnen het lokale geld past, dat van Totnes als transition town. De beweging van Transition Initiatives waarbij bijna wekelijks andere steden, dorpen en regio's aansluiten, heeft ondertussen de landsgrenzen overschreden en ook elders talloze groepen van mensen geïnspireerd. Na Kinsale en Totnes kwamen Penwith, Ivybridge, Falmouth, Moretonhampstead, Lewes, Stroud, Ashburton en een hoop andere -een vijftigtal in totaal- , waaronder ondertussen ook initiatieven in Wales, Schotland, Ierland, Australië en Nieuw-Zeeland. Ook een aantal grotere steden of regio's zijn ondertussen in de officiële lijst van het Transition Network opgenomen: Bristol (400.000 inwoners), Forest of Dean (80.000), Nottingham (280.000), Brighton & Hove (250.000).

Het verhaal achter de transition towns is er één van daadwerkelijke sociaal-ecologische verandering. Wat in Totnes aan de gang is, de laatste paar jaar, werd onlangs in Ecologist Magazine (november 2007) omschreven als het meest betekenisvolle en mogelijk grensverleggende sociaal experiment van onze tijd [1]. Het was een gelukkig toeval dat ik dat experiment op een aantal momenten van dichtbij mocht meemaken en enkele van de initiatiefnemers en veldwerkers mocht ontmoeten. Maar zelfs van op afstand is het bijzonder inspirerend[2].

Hoewel Transition Town Totnes en het ruimere Transition Initiatives en Network ondertussen gedragen worden door een veel bredere groep van mensen, is voornamelijk Rob Hopkins de inspirerende kerel achter deze transitiecultuur. Een blik op zijn verhaal is meteen ook een inkijk in de uitgangspunten en kernconcepten van de beweging zelf en de uitdagingen waarop ze een antwoord wil zijn.

PIEKOLIE

De klimaatproblematiek, en de opwarming van de aarde in het bijzonder, vormen natuurlijk een belangrijke en verontrustende aanleiding tot actie op allerlei terreinen. Toch is het voornamelijk de realiteit van piekolie -en de uitdaging waar dat moment ons voor stelt- die bepalend is geweest in wat Rob Hopkins uiteindelijk zal brengen tot de idee van de transition towns. Gewoonlijk worden de twee, piekolie en klimaatverandering, binnen de transitiebeweging als een tweelingprobleem voorgesteld, maar het is vooral piekolie, als het einde van het tijdperk van gemakkelijke en goedkope olie, die de beweging stuwt.

Piekolie is het moment, gewoonlijk bekeken op wereldschaal, dat het aanbod of de productie van olie niet langer aan de vraag ernaar kan tegemoetkomen. Het is niet dat de olie letterlijk opraakt -het is met andere woorden geen verhaal van absolute reserves-, maar wel dat er een eind komt aan de flow of directe beschikbaarheid ervan. Het gaat dus met andere woorden om het bereiken van de maximale productiecapaciteit van een bovendien niet eindeloze energiebron in een geglobaliseerde economie die steeds meer van het goedje nodig heeft. Meer en meer ernstige signalen wijzen in de richting van een oliepiek die reeds in de achteruitkijkspiegel kan gezien worden (2005, 2006, 2007). Of op zijn minst in de heel nabije toekomst ligt (2008-2012)[3].

Op papier lijkt die piek misschien op het eerste gezicht niet veel meer dan de top van een klokvormige curve, in de realiteit betekent zij niet minder dan een kantelpunt voor zowat alles waar we in het dagelijkse leven mee te maken hebben: of het nu om onze voeding gaat en hoe die tot bij ons komt, om de producten die we kopen, om de manier waarop we ons verplaatsen of ontspannen, of het werk dat we doen. Piekolie wordt inderdaad een heel ontnuchterende realiteit als we ons

realiseren hoe fossielintensief en olieafhankelijk onze productie- en consumptiepatronen zijn, of kortweg, onze economie en levensstijl. Olie dus als achilleshiel van onze economische globalisering.

En voor wie de ontnuchtering ten top wil drijven, het ondertussen stilaan bekende verhaal. Wat kort en ongenuanceerd door de bocht misschien, maar toch: alternatieven voor olie, op de schaal die de wereld nodig heeft en op de termijn waar we tegenaan kijken, zijn niet in zicht. Fossiele alternatieven zijn vaak zelfs problematischer voor het milieu en zullen hun eigen piek bereiken binnen afzienbare tijd. Een heel aantal toepassingen van olie is met aardgas of steenkool trouwens moeilijk te realiseren. Agrobrandstoffen zorgen dan weer, op zijn zachtst uitgedrukt, voor meer problemen dan ze pretenderen op te lossen. Hernieuwbare energie uit wind, zon, getijden,… is aan een gestage opmars bezig, maar dat is niet van dien aard dat ze een geglobaliseerde economie zoals we die nu kennen, zal kunnen gaande houden. En zelfs wie uit pure wanhoop op kernenergie wil gokken, neemt er daarmee niet alleen een extra hypotheek op de toekomst bij, maar loopt sowieso tegen zijn eigen peak uranium aan.

Permacultuur

Rob Hopkins is volop betrokken als lesgever in een tweejarige permacultuur-opleiding in Kinsale (Ierland) op het moment dat hij en zijn studenten met de problematiek van piekolie geconfronteerd worden. Via de documentaire The End of Suburbia en een lezing van Colin Campbell (The Coming Oil Crisis), wordt op een ontnuchterende manier duidelijk dat onze samenleving op geen enkele manier voorbereid lijkt te zijn op een omslag van die omvang -het feit dat het allemaal en binnen behoorlijk korte termijn met een pak minder (olie)energie zal moeten.

De handschoen wordt opgenomen: met een groep studenten uit het permacultuurprogramma buigt Rob Hopkins zich over de vraag hoe we ons kunnen voorbereiden op een toekomst die veel minder olieafhankelijk is, en dus ook veel veerkrachtiger is om allerlei schokken en schokgolven ten gevolge van piekolie te doorstaan. Want dat is het vooral: drie procent minder olie, per jaar, grofweg vanaf nu, hoe pak je zoiets in 's hemelsnaam aan? Waar piekolie de uitdaging vormt aan de probleemzijde, zit dus met deze groep mensen permacultuur als belangrijke inspiratiebron aan de oplossingskant.

In permacultuur worden zorg voor de aarde en zorg voor de mens verenigd. Waar aanvankelijk permacultuur vooral geassocieerd wordt met landbouw of tuinieren, verruimt het blikveld stilaan. In permacultuur worden leefomgevingen, in harmonie met de natuur, bewust zo ontworpen dat grondstoffen niet uitgeput geraken en ecosysteemfuncties niet aangetast. Integendeel, ze kunnen zich constant vernieuwen en vormen een gezond, veerkrachtig en -per definitie- duurzaam systeem. Deze leefomgevingen zijn dan ook zelfonderhoudend via allerlei vormen van onderlinge afhankelijkheid en samenwerking. Diversiteit, stabiliteit en veerkracht van natuurlijke ecosystemen staan dus model, ook als het erom gaat onze gemeenschappen van de toekomst te ontwerpen.

Dat is hoe Rob Hopkins en zijn studenten, vanuit hun achtergrond en vertrouwdheid met permacultuur, de uitdaging van piekolie te lijf gaan: de samenlevingsvorm voor een post peak oil toekomst ontwerpen. Concreet krijgt dat de vorm van een Energy Descent Action Plan waarin Kinsale op weg wordt gezet om van zijn olieafhankelijkheid af te geraken[4]. De titel van het plan laat misschien vermoeden dat het hier om het zoveelste lijstje gaat van individuele do's and don'ts om energie te besparen. Onterecht: het gaat eerder om wat we kunnen en moeten opbouwen als gemeenschap dan wel om wat we allemaal achterwege moeten laten en niet meer mogen of kunnen als individu.

De tweede helft van het olietijdperk: naar boven afdalen

Nogal wat mensen uit het piekolie-wereldje concentreren zich inderdaad op de top van de klokvormige curve die we kennen sinds M.K. Hubbert in 1956 zo'n vijftien jaar op voorhand de piek in de olieproductie voor de VS (Alaska en Hawaii niet meegerekend) voorspelde. Heel wat verschillende mensen en instanties proberen in te schatten wanneer inderdaad die piek, wereldwijd gezien, valt (of reeds gevallen is). De aandacht is daarmee een beetje onterecht op het piekmoment zelf komen te liggen, terwijl dat er misschien niet zoveel toe doet. Of er zo'n piekmoment zit aan te komen, is trouwens al lang geen vraag meer: het beetje discussie dat er nog is, gaat over het wanneer.

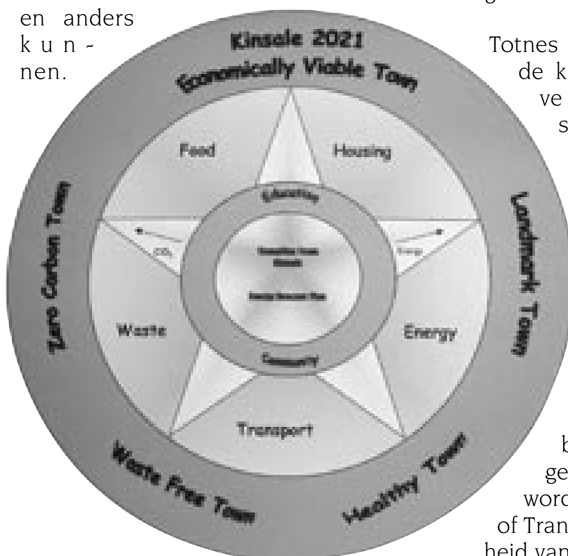
Veel belangrijker is echter dat we met dat moment terecht komen in wat Colin Campbell gde tweede helft van het olietijdperk h noemt. En dat daarmee met andere woorden onherroepelijk de weg naar beneden is ingezet. Het is die weg waarop we ons volgens Rob Hopkins moeten focussen en die we maar beter overdacht voorbereiden. Het uitgangspunt -zoals de descent in de titel van het Kinsale plan aangeeft- is dan ook zonder meer: we moeten naar beneden, sowieso. Een beetje in dezelfde trant zegt David Korten (The Great Turning): het is niet dat we alles willen veranderen, alles zal gewoon veranderen. En gezien alles toch zal veranderen is het verre van onzinnig om die verandering richting te geven, zeker waar het nogal steil bergaf gaat. Het alternatief -last-man-standing-toestanden in het wereldwijde gescharrel om energie en grondstoffen- is nauwelijks een alternatief.

Dat de weg naar beneden niet noodzakelijk ellende, ontbering en verval hoeft te betekenen, maar een hoopvol verhaal is van een aantrekkelijke toekomst, brengt ons bij één van de redenen waarom de idee van de transition towns zo inspirerend is. Campbell spreekt trouwens ook over de 'dageraad' van de tweede helft van het olietijdperk. De suggestie van Rob Hopkins om het over trough oil (een laagte- of dieptepunt) te hebben, alsof we uit een diep en donker dal moeten klimmen, is dan ook niet zo onverwacht en toont aan dat met een beetje creativiteit de dingen ook heel anders kunnen bekeken, ervaren en aangepakt worden. In ieder geval zit, voor wie moet stappen, tussen 'hier moeten we vandaan' en 'daar willen we naartoe' een wereld van verschil en, zoals zal blijken uit het concrete verhaal van Totnes, is dat van cruciaal belang.

Totnes ontketend

De ideeën die aan de basis liggen van het Energy Descent Action Plan dat in 2005 voor Kinsale wordt opgemaakt, vinden enige tijd later vruchtbare bodem in Rob Hopkins' nieuwe thuishaven: Totnes, het stadje in Devon dat altijd al wat het stempel van alternatief had gehad. Dit keer is niet alleen een groep studenten, maar een veel bredere groep van mensen uit de plaatselijke gemeenschap betrokken. Maar de basisovertuiging is dezelfde: als het goed wordt aangepakt en voorbereid, is een (stads)gemeenschap die veel minder energie en grondstoffen gebruikt, niet alleen mogelijk, maar bovendien een weerbaardere gemeenschap, en een leukere omgeving om in te wonen en leven. Wat daarvoor vooral moet gebeuren is het losmaken van de collectieve vindingrijkheid en het talent van een gemeenschap. En dat is het wat een transition initiative vooral is: het antwoord van een gemeenschap op een uitdaging -a community response to peak oil-, of misschien nog preciezer: het terug opbouwen van een weerbare lokale gemeenschap als antwoord op piekolie.

De weg die Totnes daarbij gevolgd is, wordt al gaande gebaand. Er is geen masterplan met antwoorden en een uitgewerkte strategie. Het begint zoals het met de studenten in Kinsale was gelopen: met filmvertoningen, discussies, open avonden. Het is niet dat er geen stevig informatief luik is. Met sprekers als Colin Campbel, Richard Heinberg en Chris Skrebowski - om alleen nog maar enkele mensen uit de wereld van piekolie te noemen - is stevige input verzekerd door mensen die weten waarover ze het hebben. Toch ligt de klemtoon ergens anders: het gaat om een proces van voornamelijk -samen met anderen- nadenken over de juiste vragen, eerder dan te vertrekken van -door anderen- geformuleerde antwoorden. Langzaam groeit er bij heel wat mensen iets van een bewustzijn dat dingen anders moeten en anders kunnen. En dat ze ook gewoon ooit anders geweest zijn: de oudere inwoners kunnen zich nog de tijd herinneren dat Totnes het min of meer deed met wat het in huis had aan energie, voeding en grondstoffen. Typerend en opvallend is dat bij elke activiteit die georganiseerd wordt, mensen expliciet uitgenodigd worden vooral ook met elkaar te praten en kennis te maken. Zelfs initiatieven die - op papier - eerder informatief lijken, zijn daarom ook altijd als gemeenschapsopbouw bedoeld. De grondintuïtie blijft dat een omslag van dat formaat niet door individuen kan gemaakt worden, maar door een beweging van mensen. Wat gebeurt, is dus meer dan dat individuen zich bewust worden rond de problemen die er aankomen.

Van in het begin, dus ook bij de fase van sensibilisering rond de ontnuchterende vaststelling dat we met piekolie voor een bijna onmogelijke opgave staan, is de dynamische en enthousiasmerende onderstroom in de hele beweging een positieve visie. De aanpak is niet een afschrikstrategie waarbij mensen de daver op het lijf gejaagd wordt met verschrikkelijke toekomstbeelden, in de (ijdele) hoop dat ze dan onmiddellijk in actie schieten. Daar zou de logica en de psychologie wel eens verkeerd kunnen zitten: visies en levensstijlen verdwijnen niet als ze worden aangevallen en afgebroken, ze worden achtergelaten als er een aantrekkelijk alternatief is. Het gaat evenmin om protest, acties, campagnes en gelobby. De richting is anders -geen campaigning against maar campaigning for-; er wordt niet gezocht naar een schuldige die vervolgens als zondebok alle energie opslorpt. Het opzet van de activiteiten is vooral om mensen samen te brengen en een noodzakelijk andere, maar betere toekomst te laten ontwerpen/zien. Voor wie het gewoon is om ergens actie tegen te voeren of een kat een bel aan te binden, kan dat samen er wel eens verrassend divers uitzien. De beweging is dan ook een behoorlijk bontgekleurd geheel.

Totnes lijkt de stappen te zetten vanuit de kracht van een dergelijke positieve visie: een toekomst waar ruimschoots voldoende is. Energiearm, maar rijk aan tijd, minder stresserend, gezonder, rustiger en gelukkiger. Lokaler, meer geworteld, en met een rijker sociaal web. Het vooruitzicht lijkt dus aantrekkelijk genoeg om mensen te mobiliseren en verandering teweeg te brengen: tegen september 2006, ongeveer een jaar na de eerste filmvoorstelling van The End of Suburbia, heeft de beweging voldoende momentum gecreëerd om officieel 'ontketend' te worden met gThe Official Unleashing of Transition Town Totnes h, in aanwezigheid van 350 mensen.

Vooronderstellingen en principes

Aan de basis van het concept van de transition initiatives liggen, dat zal ondertussen wel duidelijk zijn, een aantal vooronderstellingen. Kort opgesomd komt het er op neer dat we het met aanzienlijk minder energie zullen moeten doen in de toekomst en dat het beter is daarop voorbereid te zijn dan erdoor verrast te worden. Onze woon- en leefgemeenschappen ontbreken de veerkracht en het herstellingsvermogen om piekolie en de schokgolven als gevolg ervan op te vangen. Daarom moet er als gemeenschap gehandeld worden, en wel onmiddellijk. Door de creativiteit en collectieve genialiteit die in een gemeenschap aanwezig is aan te spreken, kan een post-peak-oil-toekomst voorbereid worden waarin mensen meer verbonden zijn, een rijker leven leiden en toch de biofysische grenzen van de planeet niet overschrijden.

Wat het transitieconcept volgens Rob Hopkins onderscheidt van andere initiatieven, vat hij in een aantal principes samen. Sleutelelement bij uitstek is in ieder geval de kracht van een positief en uitnodigend toekomstbeeld. Er is het vaste geloof dat we ons inderdaad eerst het aantrekkelijke en innemende van zo'n toekomst moeten voorstellen, om stappen in die richting te kunnen ondernemen. Aangezien de uitdagingen waar we voor staan ook zo enorm zijn -piekolie, klimaatverandering- , kunnen we het ons niet permitteren om alleen in onze vertrouwde kringetje rondjes te draaien. Zonder de samenwerking en de dialoog van uiteenlopende groepen en mensen, is de kans immers gering dat ooit een afdoend antwoord geformuleerd wordt op deze crisissituatie. Mensen op een verstaanbare, maar degelijke manier wegwijs maken in piekolie, klimaatverandering en de eraan gerelateerde problematieken, is trouwens nooit een overbodige luxe. Zeker met alle verwarrende berichtgeving er rond. Het is van belang mensen te wapenen zodat ze hun eigen antwoorden kunnen formuleren.

Eerder werd al duidelijk dat in het transitieconcept de weg naar een zero carbon gemeenschap niet kan zonder, eigenlijk zelfs neerkomt op het herstellen van de veerkracht van een lokale gemeenschap. Het één zonder het ander lukt niet. Ook vanuit psychologische hoek is het concept behoorlijk doordacht. Gevoelens van machteloos of overdonderd te zijn, of alleen te staan, ze horen erbij en er moet mee omgegaan worden. Het verschil tussen ergens samen naar toe te kunnen stappen, eerder dan iets te moeten opgeven is psychologisch verre van onbelangrijk. Mensen moeten ook op een veilige manier kunnen praten, overleggen en delen wat hen bezighoudt. Een gelegenheid om succesvolle stappen samen te vieren moet met beide handen aangegrepen worden,

ook dat versterkt een gemeenschap. Een laatste principe dat het transitieconcept karakteriseert is dat de oplossingspaden die geëxploreerd worden, overtuigend moeten zijn en in overeenstemming met de omvang van de uitdagingen waar we voor staan. Doordat het concept zich op het niveau van de gemeenschap bevindt, is het van een heel andere aard en gaat het vaak veel verder dan de individuele respons of het initiatief van de overheid.

Totnes revisited

Wat volgt in de maanden na de 'ontketening' van Transition Town Totnes (september 2006), is een reeks filmvoorstellingen, sprekers, cursussen en dagen of avonden volgens het principe van open space en world café. Mensen en groepen worden uitgenodigd om hun plaats in te nemen binnen de beweging, met hun enthousiasme, kwaliteiten en ervaring. Talrijke werkgroepen worden gestart: rond energie, voeding, economie en geld, gezondheidszorg, transport, onderwijs, kunst, heart and soul, c van waaruit dan weer talloze nieuwe initiatieven genomen worden. De hele idee om de Totnes Pound als lokaal betaalmiddel te lanceren, is er maar één van. Om een concreet idee te krijgen van wat er in beweging gezet is, laten we hier nog een paar andere dingen de revue passeren.

Transition Tales is één van die initiatieven die de creativiteit wil vrijmaken die nodig is om de weg naar een energiearme samenleving te vinden. Verhalen vertellen en toekomsten verzinnen helpt kinderen zowel als volwassenen zich een beeld te vormen over wie ze later willen zijn, en dat is dan weer één van de manieren om de kracht van een positief, aantrekkelijk toekomstbeeld te plaatsen tegenover de behoorlijk ontnuchterende realiteit van de energieafdaling waar we voor staan. Als pilootproject wordt een driedaags programma rond verhalen vertellen opgezet in één van de scholen in Totnes. Wat later volgt een Transition Tales Scrapbook Creation Day, met onder meer een snelcursus creatief schrijven, waarin deelnemers via verhalen hun verbeelding gebruiken om het Totnes van het jaar 2030 te ontwerpen en vorm te geven. Een proces dat aansluit bij wat ook wel eens imagineering genoemd wordt. Dat is het aangrijpen van verhalende verbeeldingskracht om de mogelijkheden die we bedenken ook werkelijkheid te laten worden in het echte leven[5].

Skilling Up for Powerdown is een soort avondschoolprogramma dat over tien weken (één avond per week) loopt. Bedoeling is de deelnemers vaardigheden, kennis en achtergronden te laten opdoen om zelf -als veldwerkers- beter aan de slag te kunnen binnen de transition-town-beweging. Het programma loopt ondertussen voor de derde keer. Het verkent de antwoorden die kunnen gegeven worden op piekolie en klimaatverandering, met op de eerste plaats vanzelfsprekend een stevige verkenning van de problematieken zelf. Onderwerpen zijn verder: permacultuur; voeding; energie; bouwen; afval, water en sanitair; economie en geld; bomen en bosgebied; psychologie van verandering. De laatste sessie is er één waarin de verschillende inzichten bijeengebracht worden om te zien wat dat, via of vanuit de deelnemers aan de cursus, kan betekenen voor het transitieproces van Totnes.

Om kans op slagen te hebben, moeten in het transitie-initiatief ook de bedrijfs- en zakenwereld betrokken worden. Via de Totnes Pound die de lokale economie moet ondersteunen, worden in ieder geval al heel wat winkels, kramen, restaurants, bedrijven enzovoorts betrokken. Helemaal in de lijn van het verminderen van de olieafhankelijkheid (een stevig Energy Descent Action Plan), is Totnes nu ook gestart met OVA (Oil Vulnerability Auditing), een instrument waarmee lokale bedrijven een zicht kunnen krijgen op hun olieafhankelijkheid. Het meetinstrument werd aan de universiteit van Liverpool ontwikkeld en in een beginfase in Totnes gebruikt in enkele bedrijven. In een notendop komt het hierop neer: alle bedrijfsactiviteiten, processen, energie- en goederenstromen worden in kaart gebracht, zowel wat direct als indirect oliegebruik betreft (bv. verwarming, transport, productie, verpakking, energieverbruik, gebruik van petrochemica,...). Door vervolgens simulaties van prijsstijgingen voor olieproducten te doen, worden de kwetsbare plekken van het bedrijf blootgelegd. Bedrijven die het risico van sterk stijgende en fluctuerende olieprijzen voor zichzelf inschatten en kwantificeren, en oplossingen daarvoor zoeken en implementeren, zijn beter voorbereid op de energy descent en hebben dan ook een competitief voordeel. Zelfs als ze geen notie hebben van de piekolie of klimaatproblematiek voelen bedrijven zich hier aangesproken: de relevantie voor hun bottom line is immers groot. Dit soort initiatieven, aansluitend bij de realiteit en finaliteit van het bedrijfsleven, moet het bedrijfsleven haar cruciale plaats helpen vinden in de transitiebeweging.

De voedselproblematiek baant zich stilaan een weg naar de top van allerlei prioriteitenlijstjes. Voeding is dan ook op zo goed als alle fronten verbonden met de energie- en olieproblematiek. Het verbaast dan ook niet dat heel wat van de initiatieven die in Totnes lopen met voeding te maken hebben. De werkgroep rond voeding zit niet stil: een gids over lokale voeding, een garden share project, de aanplant van notelaars in de stad, uitwisselmomenten voor planten en zaden, een campagne voor meer volkstuintjes, c De basis voor veel van deze initiatieven wordt vrij snel na de gontketening h van TTT gelegd met gFeeding Totnes. Past, present and Future h -een avond met verschillende sprekers- en gHow will Totnes Feed Itself Beyond the Age of Cheap Oil? h -de eerste open-space-dag. Ook de vertoning van The Power of Community. How Cuba survived Peak Oil zal een inspirerend moment geweest zijn voor mensen die meer met voeding bezig zijn. De documentaire laat immers zien hoe in Cuba -dat met de val van het Oostblok en het embargo zijn eigen piekolie al heeft meegemaakt- op heel creatieve wijze steden ondertussen min of meer in hun eigen voedsel voorzien. Iemand noemde ze onlangs de balkonista's, de mensen die hun eten en inkomen halen uit wat ze in de stad op hun balkonnetjes en daken aan groenten en fruit verbouwen. Het is volgens Rob Hopkins trouwens pas de laatste veertig jaar dat ook bij ons omwille van overvloedige en goedkope olie de luxe bestond om totaal nutteloze tuinen en landschappen te ontwerpen met de esthetische bomen en het onderhoudsarme lage struikgewas dat we ondertussen zo goed kennen van onze industrieparken.

Een cruciale rol in Transition Town Totnes wordt ook gespeeld door de Local Government Liaison groep. Hierin zitten een aantal mensen die vertrouwd zijn met de politieke structuren en beslissingsniveaus, vaak omdat ze er zelf deel van hebben uitgemaakt. Zij netwerken met

de lokale overheden, kijken wie best waar (persoonlijk) uitgenodigd wordt, houden in de gaten waar en wanneer advies kan gegeven worden, bekijken welke beslissingsbevoegdheden bij welke instanties liggen, c Hun bedoeling is nodeloze hinderpalen voor het transitieproces op te ruimen en positieve, enthousiaste en vruchtbare relaties te helpen opbouwen met de lokale overheid. De ervaring in Totnes is in ieder geval dat er niet hard op deuren moet geklopt worden. De deur staat vaak al open en de bereidheid om de beweging te ondersteunen is groot. Net zoals bij de zakenwereld wordt hier dus actief het 'them and us'-straatje vermeden. De rol die in het transitieconcept voor lokale overheden weggelegd is, is er dus eerder één van ondersteunen, aanmoedigen en mogelijk maken, dan wel van (top down) aansturen. Als de beweging, of beter: de gemeenschap, voldoende momentum en energie heeft opgebouwd, dan zullen overheden en politici er deel van willen uitmaken, omdat daar net de vernieuwing plaatsvindt. De steun van de lokale overheid geeft in ieder geval extra kracht aan de beweging.

Deze manier van denken nog even doortrekkend, stelt Rob Hopkins dat deze aanpak -een gemeenschap die zichzelf heruitvindt- ook politici met een veel gedurfder programma (rond klimaat en energie wel te verstaan) verkiesbaar zal maken. Waar politici verweten worden met te weinig gedurfde standpunten en programma's voor de dag te komen, mag er volgens Rob Hopkins niet vergeten worden dat vanuit electoraal standpunt een stevig energy descent action plan (minder autogebruik, minder energie,...) verre van evident is. Overheden, politiek en politici zijn op dit punt over het algemeen eerder reactief, dan proactief. Zij kunnen vernieuwende initiatieven bekrachtigen, maar hebben het veel moeilijker ze te initiëren. In de omgekeerde beweging, waar de gedurfde verandering van de lokale gemeenschap komt, wordt ook politiek van onderop veranderd. Een beleid of programma dat tot voor enkele jaren electorale zelfmoord was, zal in Totnes binnenkort misschien wel de zekerste manier zijn om mee te zetelen.

De vlinder van Lorenz[6]

In de chaos- en complexiteitstheorie kan een klein verschil, via allerlei versterkende terugkoppelingsmechanismen, grote veranderingen teweeg brengen. Meestal, in het klimaatdebat, denken we dan aan 'kleinigheden' waardoor kritische drempelwaarden overschreden worden die dan (mogelijks) desastreuze gevolgen hebben. Deze vlinder van Lorenz kan echter even stevig in de andere richting fladderen. Wat, in een onooglijk gat, met enkele positieve stappen van een paar mensen begint, zou zich wel eens razendsnel kunnen uitbreiden. Mensen die ik ontmoette uit Transition Town Totnes verbazen zich af en toe over het grote domino-effect, maar blijven er overigens heel bescheiden bij. Zij weten dat er langs hoek en kant talloze anderen zijn, in talloze andere organisaties, die al jaren het beste van zichzelf geven: misschien is de tijd er gewoon rijp voor, misschien is het de juiste combinatie van toevallige omstandigheden c Transition Initiatives claimt ook weinig voor zichzelf: het zou dom zijn om wat er aan ervaring, kennis en energie al jarenlang op het terrein bestaat onbenut te laten, laat staan er op neer te kijken. Ook hier weer is er, in overeenstemming met één van de kernideeën uit de beweging, alleen maar 'us' en geen 'them and us'.

Dat het transition-concept zich als een virus verspreidt, staat vast. De idee wordt door talloze mensen opgepikt en naar huis meegenomen, getuige de lijst van ondertussen officiële transition towns, villages, cities, islands, hubs, hamlets en forests. De mensen van Transition Town Totnes worden overstelpt met vragen. Verrassend genoeg moeten zij zelf vaak in de achteruitkijkspiegel kijken om te zien hoe het allemaal gelopen is. Er was ervaring, een flink stuk intuïtie, een boel ideeën en heel wat positieve energie, maar niet echt een uitgestippeld project of plan van aanpak met strategische doelstellingen aan de ene kant en kritische prestatie-indicatoren aan het ander eind van het managementsdenken. Totnes is meer een verhaal, in de zin waarin Bert Schierbeek het aangaf: gEen mens leeft in verhalen, hij ontkomt ze en maakt nieuwe. h Dit verhaal wordt al vertellende gemaakt, of als je het omdraait: mensen vertellen, en op een bepaald moment merk je dat er een verhaal is.

Door het verhaal opnieuw te moeten vertellen, als antwoord op de talloze vragen, werd voor de mensen uit Transition Town Totnes de verhaallijn ook zichtbaar. In de achteruitkijkspiegel werden een aantal dingen duidelijker: wat cruciale momenten waren, welke ideeën of principes het verschil maakten, welke methodieken werkten, waar de valkuilen zaten en de te nemen hindernissen, waar de balans ligt tussen denken, durven en gewoon doen.

Om het haalbaar te houden voor iedereen, om nieuwe initiatieven beter te kunnen ondersteunen, om ontgoochelingen en mislukkingen te helpen vermijden, en de eigenheid van het transitieconcept toch enigszins te vrijwaren, wordt vrij snel het Transition Network opgericht (openingsconferentie in mei 2007). Hun missie? Er zijn voor gemeenschappen die via het transitiemodel piekolie en klimaatverandering recht in de ogen willen kijken, en dat betekent: inspireren, ondersteunen, bemoedigen, opleiden en met elkaar verbinden. Alleen initiatieven die klaar geacht worden om de stap te zetten, krijgen de officiële status van transition initiative. Op het moment van het schrijven van dit artikel zijn het er vijftig die aan de criteria voldoen. Het netwerk is in volle ontplooiing, maar heeft alvast een beknopte handleiding, nieuwsbrief en een gTraining for Transition h-programma voor wie zelf in de eigen woonplaats van start wil gaan. Concrete ondersteuning wordt geboden waar nodig (sprekers, organisatie, wiki-ondersteuning, c). Onlangs, van 11 tot 13 april 2008, werd de tweede jaarlijkse conferentie van het transitienetwerk gehouden.

One for the sea

Cirkels zijn mooi. Om te eindigen daarom een citaat dat ook werd aangehaald in het Kinsale Energy Descent Action Plan, waar het in zekere zin allemaal mee begon: gAls je een schip wil bouwen, breng dan geen mensen bij elkaar om hout aan te slepen, verdeel het werk niet voor hen, geef geen orders. Nee, leer hen te verlangen naar de onmetelijke uitgestrektheid van de zee. h (Antoine de Saint-Exupéry)

Dit artikel verscheen eerder in Oikos 45 en wordt hier opnieuw gepubliceerd met toestemming van de auteur.

Noten

1 Zie www.theecologist.org: gLocal hero Rob Hopkins: Transition Town Totnes. From theory to practice, how one man is helping a community respond to the threat of peak oil – from its own currency to relearning lost arts. h

2 Informatie over Transition Town Totnes, en Transition Initiatives en het Transition Network in het algemeen, haalde ik onder andere uit de ontmoetingen en gesprekken die ik had met mensen uit de beweging. Bij een aantal van de activiteiten, sprekersavonden en voorstellingsrondes was ik aanwezig. Rob Hopkins, die doorgaat als grondlegger van het concept, houdt verder een heel interessante blog bij, waarop hij regelmatig verslag uitbrengt over hoe het loopt (www.transitionculture.org). Alles wat in Totnes gebeurt, is ook te volgen op hun website (www.totnes.transitionnetwork.org) die ondertussen opgenomen is op de Transition Towns wiki (www.transitiontowns.org) die zowel het Transition Network als de verschillende Transition Initiatives huisvest. Interessante lectuur vormen ondertussen het in maart 2008 verschenen The Transition Handbook van Rob Hopkins (Greenbooks, 240 p) en de Transition Initiatives Primer (een voortdurende geüpdatete handleiding voor wie de transitie wil maken, ondertussen - half april - versie 25, en een vijftigtal pagina's lang) van de hand van Ben Brangwyn (mede-oprichter van het Transition Network) en Rob Hopkins. Nogal wat van wat in het boek en de handleiding opgenomen is, was al eerder in een verscheidenheid van documenten, verslagen, commentaren, en overwegingen op de blog en/of de websites te lezen (of als opgenomen files te beluisteren). Specifieke bronver-

meldingen (met betrekking tot de hier opgesomde bronnen) laat ik daarom achterwege.
3 Voor een update, zie www.theoildrum.com.
4 Zie http://transitiontowns.org/Kinsale/ voor een download.
5 Tom Atlee: gimagineering embraces any use of imaginative narrative to realize, create, or catalyze in real life the potentials we are imagining h (storyfieldconference.com/Imagineering.html).
6 Beeld om duidelijk te maken dat iets miniems ontzettend grote gevolgen kan hebben: de vleugelslag van een vlinder aan het ene eind van de wereld kan een tornado veroorzaken aan het andere eind (gebruikt door Edward Lorenz). Voor het belang van dergelijke inzichten uit de niet-lineaire wetenschap, zie bijvoorbeeld het gelijknamige hoofdstuk uit Jones, P. T. en R. Jacobs, Terra Incognita. Globalisering, ecologie en rechtvaardige duurzaamheid, Gent, Academia Press, 2006.

oproepen en mededelingen

oproepen

Stop oorlog, stop de NAVO.

Op 4 april 2009 viert de NAVO haar zestigste verjaardag en dat zullen we geweten hebben. Een militaire alliantie die wereldwijd optreedt, die kernwapens bezit en bereid is ze als eerste te gebruiken, is een gevaar voor de wereldvrede.

Staatshoofden en regeringsleiders komen op 3 en 4 april samen op een grote NAVO-top in Straatsburg en Baden-Baden. Op 4 april 2009 bejubelt de NAVO niet enkel haar zestigste verjaardag, ze begint ook aan de herziening van haar Strategisch Concept. Dit document bevat de grote richtlijnen voor de militaire strategie van de NAVO, o.a. haar nucleaire politiek. Dit betekent dat 2009 en 2010 beslissend zijn voor de NAVO-politiek van het komende decennium.

Op de actie-agenda:

21 maart : NATO GAME OVER op het NAVO-hoofdkwartier in Brussel
NATO GAME OVER is een actie van burgerlijke ongehoorzaamheid. We betreden geweldloos het terrein van de NAVO en verzegelen poorten, ramen en deuren. We begaan een wetsovertreding om een groter misdrijf te stoppen. We worden daarin gesteund door het internationaal recht. Wil je liever niet op het militaire terrein? Ook dan kun je deelnemen door mee te stappen in een protestactie rond de NAVO-basis.

1-5 april : Internationaal actiekamp en tegentop in Straatsburg
Zestig jaar NAVO is genoeg. Terwijl staatshoofden aan het NAVO- verjaardagsbanket zitten, maakt de Europese vredesbeweging dit duidelijk met een hele rist geweldloze acties.

Info: www.vredesactie.be, www.gipselfoli.org, http://natogipfel2009.blogsport.de

---

8ste Alternatieve boekenbeurs Gent

Op 21 februari organiseren we de 8ste editie van de internationale Alternatieve Boekenbeurs, opnieuw in De Centrale, in Gent. Dè beurs voor kritische, tegendraadse publicaties, die je moeilijk tot helemaal niet in de commerciële boekhandel vindt.

Tientallen onafhankelijke uitgeverijen en verdelers, NGO's en actiegroepen uit België, Nederland, Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Frankrijk bieden er hun boeken, tijdschriften, dvd's, muziek, t-shirts aan. Naast een uitgebreid aanbod aan libertaire en anarchistische lectuur, vindt u er ook een ruim gamma publicaties over antiglobalisme, directe actie, anti-militarisme, feminisme, radicaal milieu-activisme en nog veel meer.

Daarnaast loopt een gevarieerd programma van lezingen, workshops, tentoonstelling, video's,...

Meer info op www.aboekenbeurs.be en via aboekenbeurs@yahoo.com

Oproep

Stilte

DOOR JOHN ZERZAN

Stilte was vroeger, tot op verschillende niveaus, een methode van isolatie. Nu is het de afwezigheid van stilte, die de wereld van vandaag leeg en isolerend maakt. De reservaten van stilte worden belegerd, binnengevallen en leeggeplunderd. De Machine marcheert wereldwijd voorwaarts en de stilte is dat krimpende plekje waar het lawaai nog niet is binnengedrongen.

Beschaving is een samenzwering van lawaai, gefabriceerd om oncomfortabele stiltes te verbergen. Wittgenstein, die de stilte eerde, begreep wat het verlies van onze relatie met de stilte betekent. Het onstille heden is een tijd van vervliegende aandachtspannes, een erosie van kritisch denken en een afnemend vermogen tot diepere ervaringen. Stilte is, net als het donker, moeilijk te verkrijgen, maar het brein en de geest hebben haar nodig als voedsel.

Natuurlijk heeft de stilte veel verschillende verschijningsvormen. Er zijn opgelegde of vrijwillige stiltes die voortspruiten uit angst, verdriet, conformisme of medeplichtigheid (zoals in de AIDS- bewustwordingsfrase "*Silence=Death*"), welke vaak onderling verband houden. En de natuur wordt steeds meer het zwijgen opgelegd, zoals aangetoond werd in Rachel Carson's profetische boek *Silent Spring*. De natuur kan nochtans niet definitief monddood gemaakt worden, wat misschien verklaard waarom sommigen vinden dat ze vernietigd moet worden. "De natuur, onze eigen natuur inbegrepen, werd tot stilte gemaand", concludeerde Heidigger, en dus moeten we deze stilte, als stilte, laten spreken. Zij spreekt immers maar al te vaak luider dan woorden.

De mens zal nooit bevrijd zijn zonder de wederopstand van de natuurlijke wereld, en deze bewering is bijzonder toepasselijk op de stilte. De grote stilte van het universum baart een sprakeloos ontzag, waarover de Romein Lucretius in de eerste eeuw voor Christus graag nadacht. "Beschouw allereerst de heldere, pure kleur van de lucht en al wat deze bevat: de sterren die overal dwalen, de maan, de zon en haar licht met zijn onvergelijkbare schittering. Indien al deze voorwerpen vandaag voor de eerste keer aan de stervelingen zouden verschijnen, wat zou men kunnen aanhalen dat in zijn geheel prachtiger zou kunnen zijn, en wiens bestaan de menselijke verbeelding zich nooit zou hebben durven voorstellen?"

Beneden op aarde is de natuur gevuld met stiltes. Het wisselen van de seizoenen gebeurt op het ritme van de stilte. 's Nachts daalt de stilte over de aarde, hoewel dat tegenwoordig iets minder het geval is. De onderdelen van de natuur lijken op grote reservaten van stilte. De beschrijving van Max Picard lijkt bijna op een gedicht: "Het bos is als een groot reservoir van stilte waaruit stilte vloeit in een dunne, trage stroom die de lucht vult met helderheid. De berg, het meer, de velden en de lucht, allen lijken ze te wachten op een teken, waarop ze hun stilte zullen legen in de dingen van lawaai in de steden van de mens."

Stilte is niet simpelweg "de afwezigheid van iets anders". Eigenlijk keren onze verlangens zich naar deze dimensie, haar associaties en implicaties. Achter de verzuchting naar stilte ligt het verlangen naar een nieuw inzicht en een nieuw cultureel begin.

Zen leert dat "stilte nooit varieert". Maar onze focus kan verbeterd worden als we ons afwenden van de veralgemenende plaatsloosheid van de voormalige moderniteit. Stilte is zonder twijfel cultuurspecifiek en wordt dus op verschillende manieren ervaren. Desondanks, zo stelt Picard, kan ze ons confronteren met "het oorspronkelijke begin van alle dingen" en stelt ze ons zaken direct en onmiddellijk voor. Stilte is primair, ze roept het heden tot zichzelf en op die manier is ze een verbinding met het koninkrijk van de oorspronkelijkheid.

In de industriële technosfeer is de Machine er bijna in geslaagd om de stilte uit te bannen. Een natuurlijke geschiedenis van de stilte is noodzakelijk om deze bedreigde soort te beschermen. Moderniteit maakt doof. Het lawaai, zoals de technologie, mag zich nooit terugtrekken, en dat doet het nooit.

Volgens Picard heeft niets het menselijke karakter zo veranderd als het verlies van de stilte. Thoreau noemde stilte "ons onschendbare toevluchtsoord", een onvervangbaar asiel dat verdedigd moet worden. Stilte is nodig tegen het oprukkende lawaai. Ze wordt gevreesd door de manipulatieve massacultuur, waarvan ze zich afzijdig houdt, ze is een verzetsmiddel juist omdat ze niet tot deze wereld behoort. Er kan nog altijd veel gehoord worden tegen de achtergrond van de stilte, op die manier wordt er een weg geopend naar autonomie en verbeelding.

"Gevoel opent zich in stilte", schreef Jean-Luc Nancy. Het moet lichamelijk benaderd en ervaren worden, onafscheidelijk van de wereld, in de stille kern van het zelf. Het kan onze belichaming in het licht zetten, een kwalitatieve stap voorwaarts, weg van de keurmerkmachines die zo hard werken om ons resoluut van onze lichamen te scheiden. Stilte kan een grote hulp zijn om onszelf te bevrijden van de zegevierende, verslavende informatieziekte die losgeslagen is in onze samenleving. Ze biedt ons een plaats om bij onszelf aanwezig te zijn, om te begrijpen wie we zijn. Om aanwezig te zijn bij de echte diepgang van de wereld

in een steeds dunner en vlakker wordend technolandschap.

De documentatie over de filosofie die zich met de stilte heeft bezig gehouden, is lamentabel, wat veel zegt over haar gehele falen. Socrates vond dat stilte thuishoorde in de sfeer van de nonsens, terwijl Aristoteles beweerde dat stil zijn winderigheid veroorzaakt. Op hetzelfde moment meende Raoul Mortley echter "een groeiende onvrede" te bespeuren over het gebruik van woorden, "een enorme groei van de taal van de stilte" in het klassieke Griekenland.

Lange tijd later, vreesde Pascal "de stilte van het universum", terwijl Hegel er duidelijk van overtuigd was dat wat niet gezegd kon worden simpelweg een leugen is, dat stilte een gebrek is dat overwonnen moet worden. Schopenhauer en Nietzsche benadrukten beiden de waarde van de eenzaamheid, waardoor ze afweken van Hegel en de anderen die tegen de stilte waren.

Welverdiend bekend is een commentaar van Horkheimer en Adorno op Odysseus en de Sirenen (uit de Odyssee van Homerus). Zij stellen de poging van de Sirenen om Odysseus af te leiden van zijn reisweg voor als deze van Eros die de repressieve krachten van de beschaving probeert te verslaan.
Kafka vond dat stilte een onweerstaanbaarder middel was dan zingen.

"Fenomenologie begint in stilte", aldus Herbert Spiegelberg. Het basisidee was om fenomenen of objecten op één of andere wijze voorrang te geven op ideele constructies. Of zoals Heidegger het begrepen had, er bestaat een denken dat veel dieper en rigoureuzer is dan het conceptuele denken. En daarvoor is onder meer een primordiale link nodig tussen stilte en begrip. Het Postmodernisme, en Derrida in het bijzonder, ontkent het wijd verspreide besef van de onvolmaaktheid van taal. Zij stellen bijvoorbeeld dat stiltes in een discours barrières zijn voor begrip en macht. Derrida zet zich zelfs hevig af tegen "het geweld van primitieve en prelogische stilte". Volgens hem is stilte een nihilistische vijand van het denken. Zulke hevige antipathie toont Derrida's doofheid tegenover het heden en de elegantie, en de grote bedreiging die uitgaat van de stilte voor iemand die al zijn heil vindt in het symbolische. Wittgenstein begreep dat er iets is dat doordringt in al wat men kan zeggen, iets dat zelf onzegbaar is. Dat is de betekenis van zijn bekende slotzin van Tractatus Logico-Philosophicus: "Waarover men niet kan spreken, daarover moet men zwijgen."
Kan men stilte beschouwen, benaderen in het hier en nu? Ik denk dat het een open, versterkende manier van weten kan zijn, een vruchtbare conditie. Stilte kan ook een dimensie van angst zijn, van rouw of zelfs van waanzin en zelfmoord. Eigenlijk is het zeer moeilijk om stilte te concretiseren, om het te bevriezen in iets dat niet-levend is. Soms is de realiteit die we bevragen doofstom; een aanwijzing voor de diepte van de nog steeds tegenwoordige stilte? Verwondering is misschien de vraag die de beste antwoorden oproept, stil en diep.

"Stilte is zo accuraat," zei Mark Rothko, een zin die me jarenlang is blijven intrigeren.
Veel te vaak onderbreken we de stilte, enkel en alleen om een detail te vertellen dat een algemeen begrip mist over dat waar we deel van uitmaken en hoeveel manieren er zijn om het kapot te maken.

In de Antarctische winter van 1933 noteerde Richard Byrd: "Om vier uur 's middags maakte ik mijn dagelijkse wandeling. Ik pauzeerde om te luisteren naar de stilte, de dag was aan het sterven, de nacht werd geboren, maar in grootste vrede. Hier waren de ondoorgrondelijke processen en krachten van de kosmos aan het werk, harmonieus en zonder geluid." Hoeveel wordt er niet onthuld in stilte, door de dieptes en mysteries van de levende natuur. Annie Dillard schenkt ons eveneens een mooi antwoord op het lawaai: "Op een bepaald moment zeg je tegen de bossen, tegen de zee, tegen de bergen, tegen de wereld, nu ben ik klaar. Nu zal ik stoppen en geheel aandachtig zijn. Je maakt jezelf leeg en je wacht, luisterend."

Het is niet alleen de natuurlijke wereld die toegankelijk is via de stilte. Cioran wees op de geheimen in de stilte van dingen. Hij besloot dat: "Alle voorwerpen over een taal beschikken die we enkel in volledige stilte kunnen ontcijferen." David Michael Levin's *The Body's Recollection of Being* raadt ons aan om "te leren denken door ons lichaam". We zouden in stilte moeten luisteren naar de ervaringen van ons lichaam. In de intermenselijke sfeer is stilte het resultaat van empathie en het gevoel begrepen te worden, zonder woorden nog veel meer dan anders.

De inheemse bevolking van Amerika heeft altijd veel belang gehecht aan stilte en de directe ervaring. En in de meeste inheemse culturen wordt stilte beschouwd als een teken van respect en bescheidenheid. Het is een centraal element van de *Vision Quest*, een solitaire periode van vasten en verbondenheid met de natuur, bedoeld om levensweg en levensdoel te ontdekken. Inuit Norman Hallendy kent meer inzicht toe aan de stille staat van bewustzijn die men inuinaqtuk noemt, dan aan dromen. Inheemse genezers leggen vaak de nadruk op stilte als een element van sereniteit en

hoop, terwijl geluidsloosheid noodzakelijk is voor succes in de jacht. Deze nood aan bewustzijn en geluidsloosheid zouden wel eens de oorzaak kunnen zijn van de appreciatie die inheemse volkeren hebben voor de stilte.

De stilte grijpt terug naar het heden en de oorspronkelijke gemeenschap, vooraleer het symbolische zowel het heden als de stilte compromitteerde. Ze gaat vooraf aan wat Levinas de "eenheid van representatie" noemde, die altijd aan het werk is om de stilte het zwijgen op te leggen en haar te vervangen door de dakloosheid van symbolische structuren. De Latijnse stam van stilte, *silere*, niets zeggen, is verwant met *sinere*, toestaan om ergens te zijn. We worden aangetrokken door plaatsen waar taal meestal, en op de meest cruciale manier, stil valt.

De oudere Heidegger waardeerde de stilte, net zoals Hölderlin, één van Heidegger's belangrijkste referentiepunten, zeker in zijn *Late Hymns*. Het onstilbare verlangen dat Hölderlin zo krachtig wist uit te drukken, sloeg niet enkel op een oorspronkelijke, stille heelheid, maar ook op een groeiend besef dat taal altijd haar oorsprong in het verlies zal moeten toegeven.

Anderhalve eeuw later maakte Samuel Beckett gebruik van stilte als een alternatief voor taal.
In *Krapp's Last Tape*, maar ook in andere werken, wordt veelvuldig gespeeld met de idee dat elke taal een overdaad aan taal is. Beckett klaagt dat het "in het bos van symbolen" nooit stil is en hij verlangt er naar om door de sluier van de taal naar de stilte te breken. Northrup Frye vond dat "het doel van Beckett's werk niets anders was dan de restauratie van de stilte".

Onze meest belichaamde, meest bewust levende zelven begrijpen het beste de limieten van talen en inderdaad, het falen van het project van representatie. In deze staat kunnen we de uitputting van taal het gemakkelijkst begrijpen, en het feit dat we altijd een woordlengte verwijderd zijn van de onmiddellijkheid. Kafka gaf commentaar bij dit gegeven in *In the Penal Colony*, waarin de pers voorgesteld wordt als een martelinstrument. Thoreau vond: "Zoals de eerlijkste samenleving altijd het dichtste staat bij eenzaamheid, zo lijkt de meest briljante toespraak nog het meest op stilte." Daar tegen over bant de massamaatschappij de kans op autonomie uit, net zoals zij de stilte verhindert.

Hölderlin stelde zich voor dat taal ons in de tijd trekt, maar het is de stilte die het uithoudt tegen de tijd. De tijd wordt groter in de stilte; het lijkt alsof de tijd niet voorbij vloeit, maar volhardt. Verschillende tijden lijken hun grenzen te verliezen, het verleden, het heden en de toekomst lijken minder van elkaar gescheiden. Maar stilte is een variabel weefsel, geen uniformiteit en geen abstractie. Haar kwaliteit is nooit ver van haar context, net zoals zij het terrein is van het niet bemiddelde. In tegenstelling tot de tijd, die al zo lang gebruikt wordt als een bevreemdende maat, kan de stilte niet in de ruimte geplaatst worden of omgezet worden in een ruilmiddel. Daarom kan de stilte een schuiloord zijn voor de onophoudelijkheid van de tijd. Gurnemanz zingt bij de opening van Wagner's Parsifal: "Hier wordt de tijd ruimte." De stilte ontwijkt deze primaire dynamiek van dominantie.

Dus hier zijn we dan, de Machine overspoelt ons met zijn veelvuldige aanvallen op de stilte en zovele andere zaken, diep binnendringend. De muzieknoot die Noord-Amerikanen spontaan zingen of neuriën is B. Dat is de overeenkomstige toon van onze zestig cycli per seconde wisselstroomelektriciteit. (In Europa wordt de muzieknoot Gis "natuurlijk" gezongen, wat overeenkomt met de vijftig cycli per seconde AC elektriciteitsstroom van dat continent.) In de mondialiserende, homogeniserende Noise Zone zullen we misschien binnenkort nog meer geharmoniseerd worden. Pico Ayer heeft het over "mijn groeiende besef dat de wereld hetzelfde liedje zingt in honderden verschillende dialecten ter gelijkertijd".

We hebben een weigering nodig van de razende standaardisering, zijn informatielawaai en verwoestende, oppervlakkige communicatiemiddelen. Een Nee tegen de meedogenloze, kolonialiserende doordringbaarheid van de non-stilte, die doordringt in elke non-plaats. De rijzende maten van kabaal, decibel per decibel en zijn vervuilende bereik, de degraderende massawereld, Don DeLillo's White Noise.

De stilte is een afkeuring van dit alles en een zone waarin we onszelf kunnen heropbouwen.
Stilte verzamelt zich in de natuur en zij kan ons helpen om ons voor te bereiden op de strijd die de vernedering zal beëindigen. Stilte is een krachtig verzetsmiddel, de ongehoorde noot die de insurrectie zou kunnen voorafgaan. Zij was bijvoorbeeld wat slavendrijvers het meeste vreesden. In verschillende Aziatische spirituele tradities is de *muni*, die de gelofte van zwijgen heeft afgelegd, de persoon met de meeste capaciteiten en onafhankelijkheid, degene die geen meester nodig heeft om verlichting te bereiken.

De diepste passies worden in stilte en diептes gevoed. Hoe wordt het respect voor de doden anders het beste geuit, intense liefde beter overgebracht, onze diepste gedachten en visies beleefd, de ongeschonden wereld het meest direct genoten? In deze van rouw vergeven wereld, worden we volgens Max Horkheimer onschuldiger door het rouwen. En misschien stellen we ons meer open voor de stilte, als troost, als bondgenoot en als vestiging.

Vertaling Kristel Cuvelier

Kollum

Dystopia VI - Back to the future

Ik denk dat ik niet de enige ben die de afgelopen maand is gaan duizelen van de hoeveelheid nullen die me om de oren vliegt. Fascinerend om te zien hoe ze binnen no time honderden miljarden euro's, dollars, ponden uit de kast kunnen trekken voor maar één nogal abstract doel, het herstellen van vertrouwen tussen banken onderling, zodat banken weer kunnen gaan lenen aan elkaar en aan huiseigenaren en bedrijven.

Waar komt dat geld vandaan: door nieuwe obligaties uit te schrijven, die dan weer gekocht worden door landen die veel exporteren naar het Westen, vooral het midden oosten en China. De staatsschulden worden niet alleen groter, ook moet de rente omhoog op obligaties (om genoeg kopers te vinden), waardoor de totale rentebetalingen nog verder omhoog schieten. Een korte-termijnoplossing die op wat langere termijn de kans dat de westerse economie in een dramatische depressie beland alleen maar meer vergroot. Hier komt de ironie -als er nog meer geleend gaat worden om te proberen de economie in gang te houden, bestaat de mogelijkheid dat westerse landen langzaamaan in een derde-wereld achtige situatie terechtkomen- niet genoeg over houden na het betalen van de rente om nog te investeren, laat staan af te lossen.
Als je geluk hebt komt er nog eens wat deflatie overheen waardoor het nog moeilijker wordt de staatschuld te bekostigen. Zover is het nog niet, maar wanneer ik mensen een paar jaar geleden uitlegde dat de Amerikaanse vastgoedbubbel binnenkort zou kunnen imploderen en dat dit tot een recessie zou leiden (zie 'Dossier: consequenties van de olieproductiepiek', Buiten de Orde, winter 2005) hadden ze meestal ook zoiets van: waar heeft ie het over.

Hoe zit het dan nu met die oliepiek? De hoge prijs had wel te maken met krapte tussen vraag en aanbod maar ook met speculatie. De hoge olieprijs en zwakke dollar van afgelopen jaar hadden meer te maken met negatieve verwachtingen over de toekomst dan met de situatie van het moment.
Analysten springen van het een in het ander. Goldman Sachs zei in maart dat de olieprijs rond de 200 dollar zou eindigen en stelde expliciet dat er zeker geen sprake zou zijn van een recessie; nu komen ze met een nieuw rapport dat de prijs in december op 50 dollar zou eindigen. Misschien wordt die oliepiek nu een paar jaar uitgesteld. En wie weet hebben we dan ook al weer wat bijgeboord in de gesmolten Arctische zee, maar uitstel is geen afstel.

De crisis is af en toe wel vermakelijk. "Market capitalism dead?", "The US looks like a third world country" zijn headlines op CNN, enzovoort. Het is in ieder geval nu iedereen wel duidelijk dat de duizenden bankiers en analysten er eigenlijk de ballen verstand van hebben. Maar ja.

"De praktijken van de geldwisselaars zonder scrupules worden aangeklaagd in deze rechtbank die de publieke opinie heet, veroordeeld door hart en verstand. Ze zijn gevlucht van hun hoge zetels in de tempel van onze beschaving," stelde Rooseveld na zijn verpletterende verkiezingsoverwinning in 1932.

Maar misschien een verassing: ik weet nog niet wat ik van de hele crisis vind. De kans dat er nog iets zinnigs zou worden afgesproken dit jaar in Polen en volgend jaar in Kopenhagen op de komende twee doorslaggevende klimaattoppen was al tamelijk klein, maar nu zal er wel helemaal niets van komen. De IUCN, de organisatie die de rode lijst met bedreigde diersoorten opstelt, publiceerde kortgeleden een rapport dat de waardevernietiging door de continue destructie van bossen aanzienlijk meer economische schade aanricht dan het hele kredietgebeuren. Maar echt voorpagina werd het niet.

Obama zal ongetwijfeld refereren aan Roosevelt in november. Het zou kunnen dat Obama een soort van groene new deal, een investeringsgolf in groene energie, bio-landbouw en duurzame woningen voor arme mensen in elkaar draait. Roosevelt had wel een voordeel; de boekhouding van de Amerikaanse regering stond er in de jaren dertig aanzienlijk rooskleuriger voor. En als we economie blijven afmeten aan groei van het BNP, tja, dan wordt de stroom van die windmolens alleen maar gebruikt voor het verder opstoken van vervuiling...

Iedereen vraagt mij de laatste weken hoe het in IJsland zit, of de crash er voor zorgt dat de plannen voor nieuwe smelters en dammen in de koelkast gaan (aangezien de leningen voor de vorige ronde behoorlijk hebben bijgedragen aan de huidige economische problemen) of juist versneld worden. Op dit moment is alles nog erg onduidelijk.
Alcoa en co adverteren hele pagina's om mensen te overtuigen dat linea recta de schop in de grond moet; tegelijkertijd demonstreert de hele bevolking tegen een aantal van de schurken die steeds zware industrie zo gepromoot hebben, met als lichtend voorbeeld Davíõ Oddsson, ex- premier en nu directeur van de Centrale Bank. Dank zij hem wordt IJsland nu afhankelijk van het IMF en Rusland.

Welke keuzes IJsland gaat maken lijkt op kleine schaal op welke keuzes de wereld kan maken. In het positiefste geval hebben we vijf jaar extra om iedereen zo ver te krijgen om in te zien dat we niet boven de natuur staan en dat onze poging om te doen of dat wel zo is aan het uitlopen is op een veel, veel grotere ramp dan die van de jaren dertig...

Jaap Krater
jaap.krater@groenfront.nl

Dystopia VI

Cellen en strafinrichtingen zijn ontworpen om mensen te breken, zodat ze exemplaren in een dierentuin worden - gehoorzaam aan hun oppassers maar gevaarlijk voor elkaar."

(*Angela Davis, in 'Zinnen op de vrijheid'*)

De gevangenis en de autoriteiten zweren samen om ieder van zijn waardigheid te beroven".

(*Nelson Mandela in "De lange weg naar de vrijheid"*)

DOOR JANNEKE VAN BEEK

Het bezoeken van vluchtelingen in de bajes

een kleine drie jaar bezoek ik mensen in verschillende bajessen. Ik begon met het bezoeken van mensen zonder papieren in uitzetcentrum Zestienhoven. Ik maakte daar deel uit van een bezoekgroep, die eens per week binnen kon komen door mee te doen aan de (christelijke) kerkdienst. Na afloop daarvan was er een kwartiertje gelegenheid om contact te maken met gevangenen.
Ik heb telkens nadat ik op bezoek geweest was een verslag gemaakt. De verslagen zijn te lezen op www.vrijheidvanbeweging.nl/rotterdam-airport/index.html.

De bezoekgroep wilde vooral praktisch iets betekenen voor de gevangenen. We deelden telefoonkaarten uit, zorgden voor kleding en belden af en toe met advocaten. Wezenlijk contact maken was lastig, want er stond ons maar weinig tijd ter beschikking, en de groep mensen die naar de kerkdienst kwamen was vaak groot.
Af en toe bezocht ik ook mensen tijdens het reguliere bezoekuur, dus in een één-op-één situatie. Dat beviel me veel beter. Je kunt op die manier uitgebreid met elkaar praten zodat je elkaar kunt leren kennen.

Repressie

Nadat de bezoekgroep was opgeheven ben ik doorgegaan met gevangenen te bezoeken. Tot nog toe richt ik me op mensen zonder papieren, die een speciale categorie gevangenen vertegenwoordigen, doordat ze vast zitten zonder dat ze een 'strafbaar feit' gepleegd hebben. Bovendien hangt hen deportatie boven het hoofd, wat ze vaak alleen kunnen tegenhouden door zich te verzetten tegen de constante pressie om mee te werken met de IND en de Dienst terugkeer & Vertrek door het geven van hun persoonlijke gegevens.

Justitie voert een strategie die doelbewust mensen zodanig tracht te breken dat ze ten lange leste gaan meewerken aan hun uitzetting. Of dat nu gebeurt door middel van het opproppen van mensen zonder papieren in zespersoonscellen in de bajesboten, of door mensen te isoleren in individuele regimes, het resultaat beoogt hetzelfde -alleen de methode is een beetje anders.
Naar de buitenwereld wordt weliswaar de schijn gewekt dat vreemdelingenbewaring 'humaan' is. maar onder verhullende woorden gaat een meedogenloos beleid schuil.

'Er is geen sprake van structurele misstanden!'

Met deze zin slaat justitie elke kritiek op het door haar gevoerde vreemdelingenbeleid dood. En er IS wat kritiek gekomen de laatste tijd. Rapport stapelde zich op rapport, televisie-uitzending op televisie-uitzending.
De aantijgingen logen er niet om. Mishandelingen, mensen om het minste of geringste isoleren, een uiterst slecht functionerende medische dienst, een uiterst pover dagprogramma ...

Toch blijft justitie alle kritiek stug ontkennen. '*Er is geen sprake van structurele misstanden*!' Dit wordt gestaafd door onderzoeken, gedaan door justitie zelf en door uitspraken van de commissie van toezicht, ook 'eigen mensen'. Alsof dit kan gelden als bewijs!

Ik ben het eens nagegaan, en commissies van toezicht in P.I.'s beoordelen hooguit 5% van alle binnengekomen klachten als 'gegrond'. En dan te bedenken dat veel mensen helemaal geen klacht indienen, juist doordat er zo weinig klachten 'gegrond' worden verklaard. Het lijkt zinloos om klachten in te dienen en het vormt bovendien een bron van frustratie.

Naar de buitenwereld toe beweert justitie: '*Er wordt heel goed voor de mensen gezorgd*!' reageren adequaat, de medische dienst functioneert goed en straffen gebeurt alleen proportioneel ....
Wat is hier aan de hand? Is justitie blind?

Welnee!
Dit is bewust beleid van justitie. Gevangenen

worden al jaren slecht behandeld. ALLE gevangenen. De medische dienst is in alle P.I.'s beneden peil, de disciplinaire straffen rijzen overal de pan uit, de dagprogramma's zijn alom naar het absolute minimum teruggebracht. In huizen van bewaring komt men slechts 18 uur per week zijn cel uit, waarbij dan nog komt dat gevangenen geen enkele vorm van privacy gegund wordt, aangezien zoveel mogelijk mensen in tweepersoonscellen worden gestopt. Lekker goedkoop!

Het was niet voor niets dat gevangenen in de Bijlmerbajes afgelopen zomer protesteerden tegen het bijna de hele dag 'achter de deur' zitten. Maar met het Interne Bijstand Team paraat maakt justitie zich nergens zorgen. We slaan ze gewoon die cel weer in, we breken het verzet en we gooien er nog meer bezuinigingen tegenaan! Inderdaad, het regime vreemdelingenbewaring in de detentiecentra is niet beter of slechter dan dat in de meeste P.I.'s. Dus wat valt er eigenlijk te klagen?

Nu zijn er groeperingen en individuen die vinden, dat mensen in vreemdelingenbewaring beter behandeld moeten worden. Immers, die mensen hebben niets 'strafbaars' op hun geweten, die mensen zitten dus 'onschuldig' gevangen. Bovendien zitten ze voor onbepaalde tijd vast. Die feiten leggen een enorme psychische druk op mensen. Voeg daarbij onzekerheid over de toekomst, de doorlopende pressie op 'vertrek', angst- en onmachtgevoelens, en dan krijg je een situatie waardoor mensen ernstig getraumatiseerd worden – voor de rest van hun leven.

Justitie heeft echter geen psychologie in haar basispakket. Justitie respecteert mensen zonder papieren niet. Ze laat deze mensen bewaken door laaggeschoold beveiligingspersoneel, dat een beetje Engels spreekt. Ze laat ze medisch behandelen door dokters en verpleegkundigen, die in hun functieomschrijving hebben staan dat ze goed moeten kunnen omgaan met 'dwingend gedrag'. Dat geeft aardig weer hoe justitie vreemdelingen ziet: als onmondige kinderen die Nederland een lesje in kleinheid leert.
Maar toch, daar zijn die rapporten, daar zijn die televisie-uitzendingen. Zelfs menig Nederlander raakt hierdoor gealarmeerd. Wat moet justitie hiermee?

Justitie heeft allang de juiste oplossing gevonden. Vrijwel dagelijks wordt de bevolking geïndoctrineerd met de verdachtmaking: 'illegalen zijn criminelen'. Het wordt meestal in één adem genoemd: 'criminele illegalen'. 'Ze moeten weg'. Of, zoals Albayrak de stoere nieuwe slogan onlangs introduceerde: '*uitzetten of vastzetten*'.

En ja, omdat het hier gaat om 'criminelen', kunnen ze dus net zo behandeld worden als 'gewone' criminelen. Dat vindt justitie, dat vindt de door justitie en overheid geïndoctrineerde bevolking. Illegalen moeten worden afgestraft, omdat ze het in hun domme hoofd hebben gehaald te proberen in Nederland een beter leven op te bouwen. Justitie wil ons doen geloven dat het is voor ons aller veiligheid is, dat deze mensen vastzitten.....

Het is wél jammer, dat er geen rekening wordt gehouden met de gevolgen van een uiterst repressieve gevangenisperiode. Die levert namelijk getraumatiseerde mensen af. Woedende mensen, depressieve mensen -zelfs dode mensen.
In het geval van Nederlandse burgers die vrij komen of van mensen die niet uitzetbaar zijn, zal Nederland en haar inwoners de rekening binnen zo'n vijf jaar gepresenteerd krijgen. De woede onder gevangenen is groot.... In realiteit zal onze veiligheid alleen maar afnemen.
Voor wat betreft mensen zonder papieren: daar kan Nederland niet mee zitten, want het motto is: '*uitzetten of vastzetten*'. het aan justitie ligt, is heel Nederland binnenkort gedeïllegaliseerd. Van vreemde smetten vrij.
Nederland laat alleen nog kennismigranten toe. Een abjecte vorm van ontwikkelingshulp trouwens: goed opgeleide mensen uit de derde wereld importeren en ziek gemaakte mensen exporteren.
Zo wordt de kloof tussen arm en rijk nog groter. Nederland heeft totaal geen boodschap aan de redenen waarom mensen hiernaartoe komen. Armoede, hongersnood, vervolging, westerse exploitatie van grondstoffen....
Maar wat kan het schelen! Mochten de mensen in arme landen toch Nederland nog bereiken, dan staan de gevangenissen al met open poort op hen te wachten!

Leugens

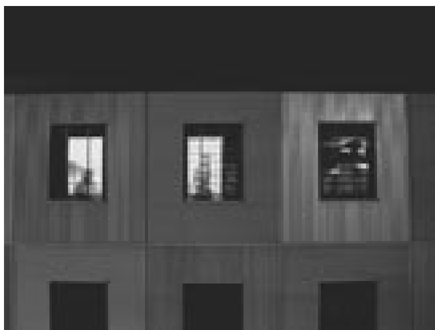
Ik kan me enorm kwaad maken over de hypocriete houding van justitie. Er is een wereld van verschil tussen dat wat het Nederlandse volk voorgeschoteld krijgt en de dagelijkse praktijk. In het jaarverslag van de Dienst Justitiële Instellingen 2005 staat een interview met Ronald Nieuwkerk, een afdelingshoofd van uitzetcentrum Zestienhoven. Hij zegt daarin ondermeer: "*Veel mensen hier willen ook terug. Het gaat hier om uitgeprocedeerde mensen, die terug moeten naar hun land van herkomst. Het knopje is om. Ze berusten. Het hoeft hier ook niet zo strak; het zijn geen mensen met een straf. Het aantal incidenten is bijzonder klein. Het is vooral een kwestie van op tijd de signalen oppikken en als je ziet dat het mis dreigt te gaan, even een praatje maken. We weten ze rustig naar het vliegtuig te krijgen en daar zijn we best trots op.*"

Tijdens mijn bezoeken aan het uitzetcentrum heb ik vele mensen gezien bij wie het knopje helemaal niet 'om' was, integendeel. Mensen die dreigden met zelfmoord, met verzet bij deportatie... Vrijwel niemand was uitgeprocedeerd. Maar er waren er ook bij wie het knopje inderdaad 'om' was. Die mensen hadden de strijd tegen de constante (re)pressie moeten opgeven.

Bezoekgroepen aan de leiband

De bezoekgroep van Zestienhoven functioneerde autonoom. Directie en afdelingshoofden hadden te weinig vat op de groep, waardoor de groep na anderhalf jaar de toegang werd ontzegd.
In een aantal vreemdelingenbajessen functioneren inmiddels bezoekgroepen onder auspiciën van Humanitas of Exodus Nederland.

Gevangenen

Exodus

Ik heb zelf een korte periode deel uitgemaakt van zo fn bezoekgroep: die van de bajesboten in Rotterdam, onder leiding van de christelijke geestelijke verzorgers en onder regie van Exodus Nederland. Het was een zogenaamde pilot-bezoekgroep, een uitprobeersel van Exodus in combinatie met de geestelijke verzorging en de directie.

Als introductie kregen we een rondleiding door de boten. In ganzenpas, een bewaker voorop en een geestelijk verzorger achteraan, wij ertussen, 'mochten' we door een cellengang lopen. Van tevoren was ons verteld dat we alleen mochten fluisteren, want anders zouden de gevangenen ons horen en misschien wel vreselijke dingen naar ons gaan schreeuwen. Alsof je in de dierentuin langs het hok van hongerige leeuwen liep!

Anders dan bij de bezoekgroep van Zestienhoven werd het contact met gevangenen door de geestelijke verzorgers beperkt tot het naast iemand zitten tijdens de kerkdienst en wat luttele minuten tussen het einde van de kerkdienst en het moment dat de bewakers de mannen terugbrachten naar hun afdeling. Er viel weinig meer te doen dan de hand schudden van een paar gevangenen.

Bij de introductiemiddag werd ons een contract voorgeschoteld, dat iedereen behalve ik blindelings tekende. Ik wilde het eerst thuis eens rustig doorlezen, en trof ondermeer het volgende aan:

- Het aannemen van boodschappen is niet toegestaan en het geven van uw adres of telefoonnummer evenmin.
- Het is mogelijk dat een gedetineerde via u iets probeert te realiseren wat hem via het personeel of de dominee/pastor niet lukt. In zo'n geval is het belangrijk om daar niet op in te gaan.

Ook hadden we een 'korte handreiking' gekregen waarin te lezen stond:

- Het functioneren van een vrijwilliger valt onder de verantwoordelijkheid van de dominee of pastor. De contacten met gedetineerden vallen onder geheimhouding. Informatie mag (en: moet in sommige gevallen) alleen gedeeld worden met de dominee of pastor en niet met buitenstaanders waaronder bijvoorbeeld de media.
- Van een vrijwilliger wordt vooral verwacht 'zichzelf te zijn'. De vrijwilliger is een gast in een kerkdienst, die hij/zij bijwoont. Bij 'gast' hoort een onbevangen, bescheiden en open houding: daarbij is het van belang om de gedetineerde niet object van onze aandacht te maken, door hem te veroordelen, te verbeteren, te bekeren of zelfs door hem te helpen. Helpend is onze aanwezigheid waarschijnlijk slechts dan, wanneer we ons daarvan niet bewust zijn. (....)

Na een paar maanden werd geëvalueerd. De meeste bezoekers namen dankbaar genoegen met hun rol aan de zijlijn:
'Het is een voorrecht om er te mogen zijn'
'Je aanwezigheid heeft betekenis. Ik zie de gezichten veranderen'.
'Zingen is heel bijzonder. Muziek doet wat met ons allen'.

Tijdens die evaluatie stelden sommige bezoekers voor om iemand van de Vreemdelingenpolitie een keer uit te nodigen, om zo ook de andere kant van de verhalen van de mensen te horen... Je vraagt je af aan wiens kant die bezoekers stonden!

Mij werd door een van de geestelijke verzorgers telefonisch gevraagd of ik het contract ondertekend wilde komen inleveren. Ik stelde wat kritische vragen en uit de antwoorden bleek dat de bezoekgroep zich moest houden aan een aantal geboden en verboden:

- Bezoekers mogen geen eigen initiatief tonen: praktische vragen als: 'Wil je mijn advocaat bellen' of 'Help! Ik krijg de verkeerde medicijnen!' moet je gelijk doorspelen naar de dienstdoende geestelijke verzorger, die er dan achteraan gaat – of niet, dat moet je als bezoeker maar afwachten, want er is geen sprake van terugkoppeling. Het is ten strengste verboden dat een bezoeker zelf op enigerlei wijze actie gaat ondernemen.
- Bezoekers zijn veredelde loopjongens: andere praktische vragen als: 'Ik heb een broekriem nodig' moet je doorgeven aan de geestelijke verzorger. Die maakt een inventarisatie en geeft op een goed moment opdracht aan iemand van de bezoekgroep om 20 riemen te gaan kopen bij de Hema. Die moeten dan weer aan de geestelijke verzorging gegeven worden, die vervolgens die riemen naar het kledingdepot brengt.
- Bezoekers mogen niet ingaan op problemen: 'Wat doe je aan het psychische aspect?' vroeg ik. 'Vreselijke verhalen bestaan niet', was het antwoord. De geestelijke verzorging moet de bezoekers beschermen tegen hun te grote naïviteit, want heus: illegalen vertellen écht niet altijd de waarheid!

Aan het eind van het gesprek heb ik de dienst opgezegd.

Humanitas

Ook Humanitas hanteert dergelijke regels. Zo staat er te lezen in hun handboek:
Wat mag je niet doen?

Geen informatie van vreemdelingen aan andere vreemdelingen of mensen van buitenaf doorgeven (ook niet aan zijn zieke moeder of zwangere vriendin).
Actie voeren is niet toegestaan - signaleren wel! Het is niet mogelijk om naast je bezoek ook actie te voeren.
Onder actie voeren valt onder andere: praten met de pers over schrijnendheden, handtekeningen verzamelen, kritische stukjes in (interne) bladen schrijven.

Gevolgen van zwijgplicht

Door deel te nemen aan een bezoekgroep, met zwijgplicht als een van de voorwaarden, maak je je medeplichtig aan het voortduren van de inhumane vreemdelingenbewaring.
Door bezoek(groepen) aan te sturen, zoals gedaan wordt door Humanitas en Exodus, maakt de instantie zich medeplichtig aan het voortduren van de inhumane vreemdelingenbewaring. Tevens is het business: het creëert formatieplaatsen.
Door bezoekers een geheimhoudingscontract te laten tekenen, ondersteunen welzijnsinstanties de overheid in haar politiek vreemdelingen (onder inhumane omstandigheden) op te sluiten. Op deze manier namelijk worden bezoekers gebruikt om de schijn te wekken dat er niets ontoelaatbaars gebeurt in de detentiecentra.

Gemiste kansen van de bezoekgroep Zestienhoven

Achteraf gezien heeft de bezoekgroep Zestienhoven veel kansen laten liggen. Er is teveel gefocust op het doen van liefdadigheid, door een aantal 'werken van barmhartigheid' te beoefenen: gevangenen bezoeken, hongerigen voeden, naakten kleden, dorstigen laven.

Uit ervaring weet ik inmiddels, dat het bij de ingangscontrole van bajessen prioriteit nr. 1 is om smokkel van contrabande te weren. Het gaat dan vooral om drugs en alles wat als wapen gebruikt kan worden, maar eigenlijk mag in principe niets mee naar binnen, van etenswaren tot kleding tot papier.
De bezoekgroep nam juist WEL etenswaren, kleding, pen, papier, geld en telefoonkaarten mee naar binnen. Dat, zo redeneerde

Kamp Zeist

..een moment voor deportatie

men, waren juist die zaken die mensen binnen niet hadden, of te weinig hadden. Waar grote behoefte aan bestond, getuige de gretige aftrek van genoemde zaken.

Geen wonder echter, dat de portiers en bewaking alarm sloegen, geprogrammeerd als ze zijn om op te letten dat niet een van de verboden zaken in handen van gevangenen komt. Al na enkele maanden leidde dit tot een conflict: bewakers die spullen weigerden toe te laten, bezoekgroepleden die stennis maakten bij de ingangscheck, geestelijke verzorging die zonder succes probeerde te bemiddelen. Uiteindelijk verbood het afdelingshoofd de meeste meegebrachte zaken. Een aantal leden van de bezoekgroep legde zich hierbij niet neer en bleef 'burgerlijk ongehoorzaam'. Ook dit werd ontdekt, en wekte nog meer wrevel bij het personeel. Het resultaat was voorspelbaar -de bezoekgroep werd eruit gegooid.

Het is bijzonder jammer, dat de bezoekgroep zich zo heeft beziggehouden met voornamelijk praktische zaken. Zoals ik inmiddels ondervind, is het van het allergrootste belang dat gevangenen hun verhaal bij mensen van buiten kwijt kunnen, dat ze zich gesteund voelen, dat ze geholpen worden, dat ze contact met de buitenwereld kunnen houden. Hoe meer, hoe liever.
Daar was, vanwege de setting alleen al (contact rondom de kerkdienst), vrijwel geen tijd voor. Ik heb soms, door snel contact te maken met mensen na de dienst, de gelegenheid aangegrepen om aan te bieden terug te komen op het reguliere bezoekuur. Geen van mijn mede-bezoekgroepleden heeft een dergelijke kans gegrepen of benut. Die waren meestal druk bezig met het uitdelen van de door hen meegebrachte zaken.

Waarom? Vonden ze het te zwaar om met één persoon een uur lang te praten? Dachten ze dat praktische zaken belangrijker waren voor gevangenen? Waarom al die moeite doen met als hoogst bereikbaar resultaat dat een paar 'te verwijderen vreemdelingen' voorzien werden van wat onderbroeken van de Zeeman of een t-shirt van de kringloopwinkel?

Solidariteit, geen liefdadigheid

Veel mensen in bezoekgroepen laten zich leiden door een gevoel van liefdadigheid. Ze willen 'een menselijk gebaar maken, een lichtpunt brengen in hun troosteloos bestaan'. Daarnaast onderhouden die bezoekers vaak contact met de geestelijke verzorging en andere medewerkers van de bajes. Deze bezoekers gaan uit van het principe: 'iedereen doet zijn uiterste best het de mensen binnen naar de zin te maken, ook de bewakers hebben het goed met de mensen voor -daarom kun je gerust dingen met hen bespreken die je hoort of ziet'.
Maar zo werkt het helemaal niet!

Bewakers maken onderdeel uit van een systeem dat de handhaving van 'orde, rust en veiligheid in de instelling' boven alles stelt. Regels zijn regels en dienen te worden uitgevoerd, dus hoe aardig bewakers individueel ook zouden kunnen zijn, als puntje bij paaltje komt hebben zij de sleutels, de regels en de macht.

Tijdens mijn bezoeken benadruk ik mijn solidariteit met de gevangenen. Ik verbind me met hun strijd tegen de justitieautoriteiten, tegen het repressieve systeem in de bajes. Niet toevallig trok ik destijds in Zestienhoven de meest boze mensen aan, die woedend hun gal tegen me spuiden. Hun strijd is mijn strijd -je zult mij geen dingen horen zeggen als: 'Werk mee met de IND' of 'Go with the flow'...
Als je alleen aan liefdadigheid doet, doe je niets om het vreemdelingendetentiebeleid aan de kaak te stellen.

Solidariteit met gevangenen houdt een vorm van respect in tussen twee partijen waarbij beiden voordeel hebben van die verbinding. Solidariteit is het voeren van strijd: de gevangene in de bajes, de bezoeker buiten de bajes.

Ik wil me niet de mond laten snoeren door contracten met zwijgplicht. Ik vind dat zoveel mogelijk verhalen naar buiten moeten worden gebracht, opdat 'het Nederlandse volk' kan weten wat zich binnen de muren afspeelt, zodat ze niet meer klakkeloos de leugens, halve waarheden en mooipraterij van justitie voor zoete koek zullen aannemen.
Bovendien voer ik actie: ik doe mee aan blokkades van detentiecentra, dak- en kooibeklimmingen en raadzaalbezettingen.

Ik wil dat alle vreemdelingengevangenissen onmiddellijk hun poorten sluiten. Ik zie opsluiting en straffen überhaupt niet als een middel dat iets oplost, dus wat mij aangaat: sluit alle bajessen!

Picketline tegen werving cipiers vreemdelingenbajes Zaandam

Anarchistische Groep Amsterdam/ Vrije Bond

Op vrijdag 14 november stonden zo'n 15 mensen van de Anarchistische Groep Amsterdam (AGA) en sympathisanten (o.a. de fabel van de illegaal) voor Randstad en Adecco uitzendbureaus in de Peperstraat te Zaandam.

In Zaandam werven beide uitzendbureaus bewakers voor de bajesboten in Zaandam, waar ondertussen enkele honderden mensen zitten opgesloten enkel omdat ze niet over de juiste papieren beschikken. Na ruim een uur waren 300 pamfletten uitgedeeld en hebben we met tientallen omstanders gesproken over de situatie in de bajesboten en het "vreemdelingen"-beleid in het algemeen.Veel mensen in Zaandam hebben een uitgesproken mening over het bestaan en de realiteit van de vreemdelingenbajessen in hun woonplaats, en zijn er knip en klaar op tegen.
Dus ook op deze regenachtige dag was het zeker de moeite waard om de straat op te gaan. In Utrecht hield op dezelfde dag de Anarchistische Antideportatie Groep Utrecht (AAGU) ook een picketline bij dezelfde twee uitzendbureaus. Voor een iedere in het land is dit ook een oproep om ook lokaalpicketlines bij de desbetrefende uitzendbureaus te organiseren.
De Anarchistische Groep Amsterdam en de Anarchistische Antideportatie Groep Utrecht zijn beide lokale groepen van de Vrije Bond.

voor fotos kijk op onderstaande url, met o.a. een echt vrije bond spandoek (wauw)
http://www.indymedia.nl/nl/2008/11/55850.shtml

Nieuw: Het groene voetenspel!

'"Economische groei komt neer op schending van de mensenrechten." Ben je het met die uitspraak eens?'
En: 'Stel dat er wetten en regels komen om milieuvriendelijk en solidair gedrag af te dwingen. Ben je daar dan blij mee?'
Zomaar twee vragen uit het Groene Voeten Spel, een nieuw spel uitgegeven door Atalanta. Een spel met vraagkaarten, verzamelkaarten ('basisbehoeften' en 'groene voeten') en pestkaarten ('grote voeten'). Over milieu, (andere) economie, verdeling van voedsel, klimaatverandering en de mondiale voetafdruk. Om realistisch te spelen, of niet-competitief -- of 'gewoon' om de punten. Hoe het spel ook gespeeld wordt, het gaat niet om goede of foute antwoorden op de vragen, maar om creatief denken over mogelijkheden en verbeteringen, individueel en samen. Denken, spelen, uitproberen, en toepassen in het dagelijks leven. Want een groenere wereld is mogelijk, en is de moeite waard -- voor mensen en ijsberen. Of niet?

110 kaarten, €9,00. Te koop in de betere boekhandel of spelletjeswinkel, en te bestellen bij Atalanta (www.at-A-lanta.nl, atalanta@at-A-lanta.nl). Dan komen er wat verzendkosten bij.

De rode driehoek

Beste antifascist(e)

De rode driehoek stamt uit de concentratiekampen van de nazi's. Elke 'soort' gevangene werd gekenmerkt. Zo moesten bijvoorbeeld de homofielen een roze driehoek op de kampkleren dragen en de joden een dubbele gele ster. De rode driehoek was het kenmerk van de politieke gevangenen. Het waren voornamelijk communisten, socialisten, radicalen, vakbondsmensen, opgepakt vanwege hun antifascistische opvattingen en verzet.
Politiek antifascisme is helaas ook tegenwoordig hard nodig. Daarom is de rode driehoek gekozen als herkenningsteken van de hedendaagse brede antifascistische beweging. Evenals in de nazi-tijd worden ook nu zondebokken gezocht voor maatschappelijke problemen. Etnische groepen krijgen bijvoorbeeld in de schoenen geschoven dat zij werkeloosheid en woningnood veroorzaken. Asielzoekers en vluchtelingen zouden enkel komen om te profiteren van onze voorzieningen. En uitkeringsgerechtigden zouden schuld hebben aan de economische achteruitgang.
Politiek antifascisme wil afrekenen met dit soort oppervlakkige redeneringen door de werkelijke oorzaken aan te wijzen. Politiek antifascisme gaat niet aan onszelf voorbij.
Als het gaat om racisme zal ieder moeten nagaan hoe racistische vooroordelen bij hem/haar zijn ingeprent en verankerd en hoe zij/hij daarmee omgaat!
Maar daarnaast zullen we moeten nagaan wie er in deze maatschappij belang bij hebben racisme te laten voortbestaan. En datzelfde geldt ook voor seksisme en antisemitisme en andere vormen van haatgevoelens.
Racisme, seksime en antisemitisme maatschappelijk doorgronden om ze vervolgens des te beter te kunnen bestrijden, dat is de betekenis van de rode driehoek. Immers: 'Wie een deel niet in het geheel ziet, die ziet het in het geheel niet' (prof. Röling).
De rode driehoek is een symbool van solidariteit met slachtoffers van diskriminatie en onderdrukking in eigen land en veraf, want solidariteit laat zich niet begrenzen.
De rode driehoek symboliseert de strijd tegen een uniforme autoritaire maatschappij en staat voor een veelkleurige verdraagzame samenleving.
Aan de totstandkoming van die samenleving kan ieder een bijdrage leveren. Door kleur te bekennen, bijvoorbeeld door het dragen van dit speldje.

De uitgave van de rode driehoek is het initiatief van FAFK, het Frysk Anty Fassisme Komittee. In 1987 verscheen dit speldje op de markt. Sindsdien zijn er tienduizenden van verkocht, hebben tienduizenden "kleur bekend". Het FAFK heeft zich medio jaren negentig opgeheven.
In 2007 heeft Anti Racisme Groep Tilburg ARG, zelf actief sinds 1982, het initiatief van de rode driehoek in goed overleg overgenomen. Kleur bekennen is immers tijdloos.

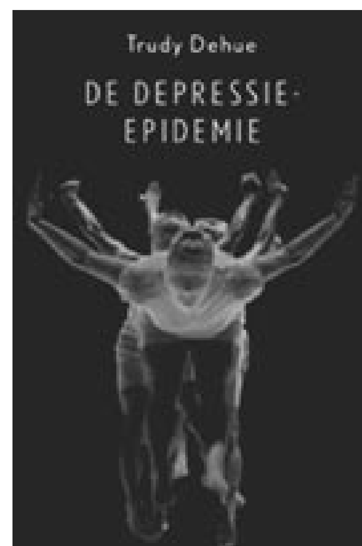
Het speldje kost € 3,- (exclusief verzendkosten) en is bij ARG te bestellen. Ook voor boekhandels en infoshops.

ARG
Postbus 9220
5000 HE Tilburg
info@antiracismegroep.nl

Boekbespreking

Trudy Dehue

De Depressie-epidemie

Over de plicht het lot in eigen hand te nemen

DOOR ANDRIES SCHILPEROORD

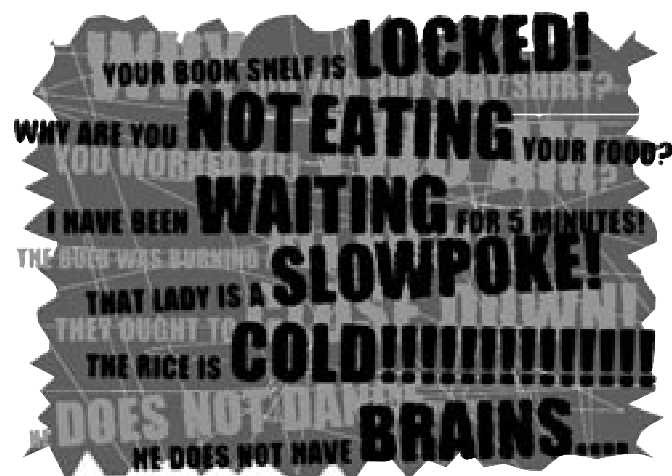
Hoe is de depressie-epidemie ontstaan?

Nederland is een van de rijkste en veiligste landen ter wereld, en 'de' Nederlander is ook een van de gelukkigste personen op aarde. Tegelijkertijd is tussen de 10 en 20 % van de bevolking depressief en er zijn ruim een miljoen anti-depressivagebruikers in Nederland (!). Dit gegeven is verontrustend, zoveel mensen die ondanks vrede, welvaart en veiligheid last hebben van zwaarmoedigheid, somberheid en suïcidaliteit, wat zegt dit dan over rijkdom en geluk?

Verklaringen

Er zijn een aantal veelvoorkomende verklaringen over waarom juist in een rijk land er veel mensen last hebben van depressiviteit.
Eén opvatting is, dat westerse mensen het 'te goed' hebben en daardoor niets meer aankunnen. Deze opvatting valt te horen van rechtse politici die spreken over 'papjongeren' die niets meer aankunnen. Hiermee wordt verklaard waarom er zoveel schooluitval is en zoveel rugzakjes nodig zijn om jongeren met allerhande stoornissen (ADHD, PDD-NOS) op school te houden. Maar ze verdienen een schop onder hun hol, kort gezegd.

Een variant hierop is te horen bij zweverige types, die suggereren dat mensen in de derde wereld niet depressief zouden zijn en het een 'westers' probleem is. Mensen in het rijke westen ontbeert het aan zingeving, het grote genieten brengt ons geen geluk. Tsja. Een van de kenmerken van depressiviteit is een overmatig schuldgevoel. En voor dit overmatige schuldgevoel mag je je schuldig voelen, want je hebt het zo goed. Een fijn staaltje van 'blaming the victim'. Je moet een voorbeeld nemen aan die arme en nobele arbeiders die zich el gelukkig voelen.
Niet alleen denigrerend voor mensen die te kampen hebben met een depressieve stoornis, maar ook gespeend van realiteitszin. Mensen die honger hebben en hun kind zien sterven worden veelal niet gediagnostiseerd met een depressieve stoornis, dat is correct. Echt geluk zou ik hen niet willen toeschrijven.

En dan zijn er nog lieden met de opvatting dat het komt door 'de hulpverlening' die mensen een stoornis aanpraat en problemen creëert of in stand houdt door mensen afhankelijk te houden van hulp. Deze hulpverleners zouden dit doen om hun eigen baan te behouden en leggen mensen te veel in de watten. Een dergelijke mening is te horen bij personen als Dalrymple. Onzinnig, want juist bij het afbreken van de verzorgingsstaat is een grote toename ontstaan van problemen. Het probleem is niet dat de burger in de verzorgingsstaat teveel gepamperd wordt. Juist sinds het zogenaamde pamperen stopte, vallen steeds meer mensen uit. Tevens biedt deze opvatting en wel heel cynische kijk op hulpverleners. Het doet weinig recht doet aan de oprechte bedoelingen van het grootste gedeelte van de hulpverleners. Voor mij als hulpverlener klinkt het ook niet logisch om me bezig te houden met het creëren van een markt, als er al zo ontiegelijk veel wachtlijsten zijn waar je dagelijks tegen aanloopt.
Kortom: de verklaringen rondom het thema 'we hebben het te goed, en er is eigenlijk geen probleem' kun je genoegzaam terzijde kunt schuiven.

Een andere verklaring is dat de toenemende complexiteit van de samenleving oorzaak is van uitval van steeds meer mensen, die het niet meer bij kunnen benen. Een verharde maatschappij, virulent kapitalisme, inkomensongelijkheid, prestatiedwang en steeds groter efficiëntie-dwang zorgt ervoor dat veel mensen zich opgejaagd wild voelen. En wie niet helemaal kan meekomen (iets langzamer leert, een andere huidskleur heeft, boven de 55 jaar is, et cetera) wordt uitgesloten en telt niet meer mee.
Deze opvatting is vaak vanuit linkse hoek te horen. Een mooi beeld is, dat als we de maatschappij maar grondig veranderen zullen er veel problemen vanzelf oplossen. Criminaliteit en depressiviteit zullen verdwijnen, en mensen die nu als dakloos en gek te boek staan, zijn paradijsvogels met een ander levensritme.

Helemaal bevredigend is deze verklaring ook niet. Veel mensen die gediagnostiseerd worden met een depressieve stoornis zijn immers niet het slachtoffer van een extreme vorm van kapitalisme. Ook mensen die optimaal profiteren van dit systeem lijken slachtoffer te worden van angsten, emotionele blokkades en somberheid. Het boek 'de depressie-epidemie' probeert dieper te graven naar oorzaken en biedt daarmee een zeer interessante en relevante aanvulling op deze verklaring.

Sociologisch en historisch perspectief

Dehue bekijkt het probleem vanuit wetenschapsfilosofisch, sociologische en gezondheidshistorisch perspectief en komt hierbij tot boeiende inzichten.
Het is een verademing om over depressiviteit te lezen vanuit een andere invalshoek dan louter het medische model. In een tijdsgewricht waarin het vergaren van kennis steeds meer wordt gedreven door financieel gewin, is er bijzonder weinig sociologisch of historisch onderzoek naar de maatschappelijke oorzaken van ongeluk. Antwoorden uit dergelijk onderzoek zullen immers niet inkomsten genereren voor medicijnboeren, en wellicht zelfs het kapitalistische systeem aanwijzen als dader.

Een belangrijk kritiekpunt van Dehue op de meerderheid van ideeën over depressiviteit, is dat zij zich schuldig maakt aan 'finalisme'. De term 'finalisme' of 'presentisme' verwijst naar de valkuil dat iemand het heden als standaard gebruikt om te bepalen welke gebeurtenissen of auteurs uit het verleden opgenomen worden in de geschiedschrijving. Hedendaagse inzichten lagen in dergelijke geschiedenissen als het ware altijd al klaar om door de juiste mensen stapsgewijs ontdekt te worden, en de ontwikkeling is lineair naar het heden, waarbij de huidige opvattingen het meest accuraat zijn.
Deze houding is zichtbaar in opmerkingen als 'Schopenhauer had eigenlijk een depressieve stoornis' of 'depressiviteit is van alle tijden, maar tegenwoordig wordt het beter onderkend'. Probleem is dat 'depressiviteit' als absolute entiteit wordt gezien, los van de context.
Nu is een kenmerk van succesvolle wetenschap dat deze niet slechts de werkelijkheid beschrijft, maar ook de werkelijkheid mee creëert. Bij het ontwikkelen van labels gaan deze een eigen leven leiden, worden ze 'echt' in plaats van een 'idee'. Mensen maken labels onderdeel van hun identiteit en richten hun leven ernaar in. Indelende woorden houden verwachtingen in en verwijzen naar rechten en plichten. Enkele voorbeelden: Onkruid staat voor wieden, kruid staat voor kweken. Het onderscheid tussen beiden is ooit gemaakt op basis van een wetenschappelijk onderzoek waarbij een bepaalde indeling logisch was. Maar nu 'is' iets onkruid, en 'moet' het derhalve gewied worden. Ander voorbeeld: Als je een persoon die op straat iemand in elkaar stompt een persoon noemt die lijdt aan 'conduct disorder' of 'intermittent explosive disorder', zul je als maatschappij een ander antwoord verzinnen dan als je hem een 'kutmarokkaan' noemt. Verdriet kun je labelen als bedachtzaamheid of als stoornis. Homoseksualiteit kun je zien als afwijking, als keuze of als alternatief. Zo is ook depressiviteit een sociale constructie. Het drukt uit dat iemand voldoet aan een aantal symptomen die samenhangen met somberheid, en het drukt uit dat dit in deze maatschappij als ziekte wordt gezien waar behandeling voor nodig is.

Behalve dat wetenschappelijke labels een soort werkelijkheidsgehalte krijgen die ze niet verdienen, is er nog een probleem met labels. Men clustert symptomen als hyperactiviteit, impulsiviteit en onoplettendheid en noemt het ADHD. En vervolgens zegt men dat het drukke gedrag 'komt door ADHD'. Extreme somberheid noemen we depressiviteit, en die somberheid komt dan door de depressie. Dit is een cirkelredenering, maar het gevolg is dat ADHD, en depressiviteit als een 'ziekte' wordt gezien, waar behandeling voor nodig is. Terwijl er nog helemaal geen inzicht is in deze 'ziekte', behalve een rijtje symptomen. Kortom: waar een label bedoeld is om makkelijker te kunnen communiceren over rijtjes symptomen, krijgen ze de status van oorzakelijke entiteiten. En beperkt het hiermee het onderzoeksveld.

Onderzoek en medicijnen

Veel hedendaags onderzoek wordt ingegeven door financieel gewin. Zo ook het onderzoek naar depressiviteit. En die depressiviteit wordt steeds meer gezien als een 'hersenziekte', vanuit een entiteitsmodel. Daarbij wordt het gezien als een 'ziekte', die iemand 'overkomt', en waarbij medicijnen een goede behandeling vormen. Er wordt niet gekeken naar of er onderliggende traumata liggen, of een verstoorde verliesverwerking, of een te hoge werkdruk, maar naar de stofwisseling in de hersenen.
Medicatie die opname van serotonine in de hersenen bevorderen, blijken te helpen. Ten onrechte ontstaat hierdoor de suggestie dat de oorzaak van depressiviteit ligt in een serotonine-tekort in de hersenen. Dehue maakt de mooie vergelijking met alcohol: dat je loslippig wordt van alcoholgebruik wil niet zeggen dat geremdheid het gevolg is van een alcoholtekort. Noch dat een cocaïnetekort de oorzaak is van geremdheid.
Naarmate het geld voor psychotherapieën meer van verzekeraars moest komen, werd de noodzaak sterker om de klachten van de patiënt te rangschikken onder een bestaande ziekte en daaraan een vaste therapie te koppelen. Het persoonlijke psychiatrische interpreteren raakte in diskrediet en daarmee de uniciteit van de patiënt. Er is een overgang van een 'holistisch' ziektemodel naar een 'entiteits'model, ziekte is een 'ding' dat mensen raakt.

Een mooie anekdote is dat de eerste anti-depressiva gemaakt zijn van raketbrandstof waar V2-raketten mee afgeschoten werden. Na de Tweede Wereldoorlog was er in Duitsland een groot overschot aan deze hydrazine, en werd deze stof voor weinig geld aan farmaceutische bedrijven verkocht, die ermee gingen experimenteren. Deze anekdote is symptomatisch voor de financiële beweegredenen van de farmaceutische industrie.

Boekbespreking

Op de zogenaamde neutrale onderzoeksmethoden van medicijnen valt veel af te dingen. Dehue geeft vele voorbeelden van experimenten die niet goed opgezet worden, waar mee gesjoemeld wordt, onderzoeken waarbij de positieve resultaten opgeblazen worden en de negatieve resultaten weggepoetst weggestopt worden. Steekpenningen, geheimhoudingscontracten, hechte samenwerking tussen academische onderzoekers en reclamebureaus, wegmoffelen van de risico's van medicijnen (zoals een verhoogde kans op suïcide). Om erg somber van te worden. En het is allemaal niet nieuw, dit is al vele keren aangekaart door actievoerders, politici (bv Agnes Kant) en hoogleraren. Zoals Dehue opmerkt: Al blaffen de honden zich schor, de karavaan trekt onverstoorbaar verder.

Reclame

Dehue noemt tal van voorbeelden van agressieve reclamecampagnes. Bijvoorbeeld zogenaamde ziekte-bewustwordingscampagnes. Er wordt verontwaardiging geënsceneerd over iets wat een taboe zou zijn en waar behandeling voor mogelijk is. Bijvoorbeeld het taboe op verlegenheid, waarbij mensen leren dat het hier eigenlijk gaat om een sociale angststoornis, waar dan natuurlijk weer medicijnen voor zijn die je helpen. Of het feit dat je eigenlijk niet zo vooruit komt in je leven. Komt eigenlijk door een 'verborgen depressie'. Waarvoor medicijnen zijn. Of dat je wat onbestemde pijntjes hebt. Wat ook kan wijzen op een 'verborgen depressie'.
Ook worden persberichten verspreid zoals 'Forse daling ziekteverzuim door anti-depressiva', wat dan blijkt uit eigen onderzoek van de fabrikant van anti-depressiva. Het komt als feit in de Telegraaf te staan, en de reclamejongens hebben bereikt wat ze willen.

Sociale en politieke context

Het naoorlogse stelsel van sociale zekerheid werd afgebroken en de maatschappij werd weer meer ingericht naar het voorbeeld van de markt, waar mensen elkaars concurrenten zijn. De mensen die uitvallen, worden in het huidige discours zo snel mogelijk opgelapt om hun concurrentiepositie weer in te nemen, met hulp van de medicatie die op hun beurt weer enorme winsten genereren. Doel van hulpverlening is steeds minder 'verlies aanvaarden' of 'afnemen gevoelens van verdriet', maar richt zich nadrukkelijk op zelfredzaamheid. Wie gewoon niet van feestjes houdt, wordt aangesproken door een door de overheid betaalde stichting op bill-boards, waarbij je een probleem aangepraat krijgt. Zoals de cosmetische industrie mensen leert kritisch te kijken naar het eigen uiterlijk en dat van anderen, zo doet de hulpverleningsindustrie dat met het innerlijk. De samenleving heeft baat bij vitale burgers, het idee van de maakbare samenleving is verruild door dat van het maakbare individu. Een burn-out ligt niet aan een te hoge werkdruk, maar het zat in je genen. Mensen krijgen medicamenteuze behandeling om de werkstress de baas te kunnen of hun faalangst te bestrijden.
De aandacht voor psychische problemen heeft eerder te maken met een verharding van de samenleving dan een verzachting. Er ontstaat de 'mythe van de geestelijk gestoorde dakloze', waarbij de oorzaak louter te lokaliseren is in de betrokken individu. Dit verhult het ontbreken van een sociaal vangnet en van banen met een inkomen op minimumniveau. Niet werkeloosheid, kansloosheid en racisme maken mensen ellendig, maar de ziekte die in hun lichaam zou huizen.
Er komt steeds meer dwang, gedwongen opname, gebruik van isoleercellen, gedwongen medicatie (in Nederland is men met dit laatste vooralsnog erg terughoudend), en steeds minder aandacht voor preventie, nazorg en respectvolle bejegening. Er is een verbond dat de neoliberale politiek aanging met het farmaceutisch-wetenschappelijk complex, de marketingbedrijven en de mega-GGZ. Samen benadrukken zij de plicht het lot in eigen hand te nemen, die volgens de logica van de markt de primaire conditie is voor verdere welvaartsgroei.

Dit alles neemt natuurlijk niet weg dat de meeste hulpverleners gewoon goed hun best doen om vanuit oprechte bedoelingen mensen te helpen. En dat de meeste mensen die hulp zoeken daadwerkelijk gebaat zijn bij hulp, een lijdensdruk ervaren en zich wellicht ook geholpen voelen. Het verhaal van Dehue valt dan ook niet te lezen als pleidooi 'tegen' hulpverlening of 'tegen' medicatie. Overigens kan ik uit eigen ervaring als hulpverlener vertellen dat het marktdenken wat toegeslagen is in de zorg heeft geleid tot uitkleden van behandeling. Het accent op 'zelfredzaamheid' in plaats van een bredere ontwikkeling tot een beter mens, maakt het werk er niet fijner en zeker beperkter op. Waarbij niet cynische hulpverleners, maar een cynische wereld oorzaak is van slechte zorg.
Het boek is wel een pleidooi voor nuchterheid, en een pleidooi voor allerhande maatregelen die genomen kunnen worden. Zoals het instellen van onafhankelijke onderzoeksbureaus voor medicijnonderzoek, stopzetting van samenwerkingsverbanden tussen universiteiten en industrie, invoering van publicatiedwang van onderzoeken met een voor de farmaceutische industrie onwelgevallige informatie en het stoppen met het door verzekeringen, overheid en tal van andere instanties overnemen van 'labels' als voorwaarde voor therapie of andere hulp.
Dehue heeft een helder boek geschreven met een goede probleemomschrijving. Minpuntje is dat het boek een beetje blijft steken in een (weliswaar) geniale probleemomschrijving, waarbij de voorstellen voor verandering zoals de hierboven genoemde tips rudimentair en verstrooid blijven. Maar het nadenken over elk alternatief begint met een goede probleemanalyse, en dat biedt het boek van Dehue zeker.

Andries Schilperoord is werkzaam als hulpverlener

Trudy Dehue – De Depressie-epidemie. Over de plicht het lot in eigen hand te nemen. Uitgeverij Augustus Amsterdam Antwerpen 2008

Boek + bespreking

Alleen op afspraak

Een anarchistische ethiek

DOOR MARCEL VAN BELLE

In de afgelopen honderd jaar werd de hoofdstroom van het maatschappelijk verkeer min of meer als vanzelfsprekend afgewikkeld volgens achetreenvolgens het gezagsmodel waarin de een, om wat voor reden dan ook, boven de ander was gesteld en zijn gezag over deze kon laten gelden, het deocratiseringsmodel waarin de minderheid zich maar had te schikken naar een meerderheidsbesluit en tenslotte het consensusmodel waarin geoefende retorici de minder welbespraakten de wet proberen voor te schrijven.
Wie besluit het spel te spelen, zo zou men kunnen denken, loopt nu eenmaal het risico te verliezen. Maar van een reële keeuze en een vrijwillig besluit is in de praktijk lang niet altijd sprake. Aan sommige spelen lijkt het individu zich nu eenmaal niet of nauwelijks te kunnen onttrekken. De spelregels worden hem vaak simpelweg opgedroongen en als ketenen aangelegd.
Vanuit de permissie dat alle mensen in moreel opzichtgelijkwaaardig zijn, ontwikkelt de auteur in dit boek een afsprakenmodel, het enig denkbare omgangsmodel dat onmogelijk aan anderen kan worden opgedrongen. De algemene toepassing ervan zou een einde maken aan alle ongelijkwaardige, hiërarchische verhoudingen tussen mensen. Dit zou ongetwijfeld resulteren in een toestand van anarchie, maar niet noodzakelijk in chaos of bandeloosheid, want de afspraak zou wel eens een sterker bindmiddel kunnen blijken te zijn dan de dwang.

isbn 978-90-813471-1-2
Uitgeverij Postbellum
Kostprijs 14,90 exclusief porto

Dit boek is te bestellen bij de Vrije Bond.
Postbus 9220, 5000 HE Tilburg
vrijebond@buitendeorde.nl

Nieuws van de FABS Fanclub

FABS *staat voor Det Føderalistiske Anarkistiske Beat Sambandet*
Federatieve Anarchistische Beat Society

FABS heeft een nieuwe cd uitgebracht. Op de cd van 72 minuten staan 10 Noorse en 16 Engelse nummers van 1967 tot 2008. FABS is vooral een en progressieve rockgroep die qua stijl en sound een mix vormt van Jimi Hendrix, Cream en The Doors met een vlaag van punk. De cd bevat ook vier punksongs die eerder op de eerste Noorse punksingle van augustus 1979 zijn uitgegeven door FABS met Graxelat. Radio Libertaire uit Parijs heeft deze nummers in de vroege jaren '80 vaak gedraaid. De punksongs zijn onlangs ten gehore gebracht door de punkzender Agresso in Bergen (Noorwegen), samen met een interview met Timian Sabatini, de eerste drijvende kracht achter FABS. De laatste opnames van de cd zijn 'Highway to Anarchy' uit 2008 en uit 2004 'We're Gonna Change The World'.

Er is ook een boek over FABS uitgegeven waarbij de cd zit en de 28 minuten durende, Noorwegen's eerste rock-video/dvd 'Monter', waarop FABS en Culture Syndicate uit 1968 te zien zijn, naast interviews, foto's, songteksten et cetera. In de vroegste jaren had de band optredens bij onder meer Club 7, Rondo, Poppy Club, Drop, maar speelde vaak in Follo waar ze hun thuishaven hadden. De band heeft ook een aantal interviews gehad met het vooraanstaande Noorse dagblad Det Nye.

Lidmaatschap van de FABS fanclub is gratis en je kunt je aanmelden door een mailtje naar ons te sturen. Je wordt dan op de hoogte gehouden van het laatste nieuws en je kunt er posters, platen et cetera kopen tegen gereduceerde prijzen. Interviews met Timian Sabatini kunnen ook op dit adres aangevraagd worden.

fb@anarchy.no

Stoïsche notities

De Stoïcijnen en andre klassieke filosofen als bron van ispiratie voor geluk en een mooiere wereld

DOOR RYMKE WIERSMA

De stoïcijnen waren hun tijd ver vooruit met hun ideeën over gelijkheid tussen mensen, kosmopolitisme en de ontkenning van het bestaan van belangentegenstellingen. Naast de filosofie van de stoïcijnen, vormden ook ideeën van atomisten, cynici en skeptici een inspiratiebron voor de notities in dit boek. De wereld onder ogen zien en niet nalaten te streven naar verbetering. Alles durven te betwijfelen zonder de wereld in de steek te laten. Een boek over persoonlijk geluk en wereldverbeteren en hoe die twee elkaar kunnen versterken in plaats van in de weg zitten. Denk je eens in: een wereld zonder woede, zonder oorlog, zonder geweld, zonder dwang, zonder jaloezie, zonder onvrede... Niet haalbaar? Maar ook een wereld met minder van dat alles is de moeite waard.

212 bladzijden, €17,50; Utrecht, Atalanta 2008, ISBN 978 90 73034 44 0.

Werking Solidariteitskas

A Elk lid van de Vrije Bond heeft bij stakingen, gedragen door de meerderheid van de werknemers, recht op een stakingsuitkering. In bijzondere situaties ook bij stakingen gedragen door een minderheid van de werknemers. Bij dit laatste gaat het om stakingen met een doelstelling die zeer verwant is aan de doelstelling van de Vrije Bond (VB). De uitkering bedraagt 75% van de vermindering aan inkomen, met een maximum van € 50,-* per werkdag.

B Financiële ondersteuning van acties van leden van de VB die werkloos zijn, met name wanneer de leden getroffen worden door sancties op hun uitkeringen. Bij dit laatste is het een voorwaarde dat het gaat om duidelijk aangekondigde collectieve of individuele actie. De doelstelling van de actie moet in de lijn van de doelstelling van de VB liggen. Het weigeren van werk valt hier ook onder, mits voldaan wordt aan eerder genoemde voorwaarde. De VB is namelijk tegen arbeidsplicht. De uitkering bedraagt 75% van de korting met een maximum van € 50,-* per werkdag.

C Het verstrekken van renteloze leningen voor het opstarten van bedrijven in zelfbeheer. Een bedrijf moet meer dan één werkende omvatten. Het uit te lenen bedrag is maximaal € 1.000,-* en moet binnen drie jaar worden terugbetaald.

D Het financieren van initiatieven/acties van (leden van) de VB die vallen binnen de doelstellingen van de VB; per activiteit maximaal € 500,-*.

E Het financieren van initiatieven/acties waaraan, naast andere organisaties, (leden van) de VB deelneemt (nemen) en die vallen binnen de doelstellingen van de VB; per activiteit maximaal € 500,-*.

F Het financieren van initiatieven/acties van organisaties waarvan leden van de VB lid zijn en die vallen binnen de doelstellingen van de VB; per activiteit maximaal € 500,-*.

G Het ondersteunen van landelijke of regionale activiteiten welke georganiseerd worden door leden van de VB en een bijdrage kunnen leveren aan de groei en uitbouw van de organisatie; per activiteit maximaal € 500,-*.

H Minimaal 5% van de gelden die jaarlijks binnenkomen worden gereserveerd voor bijdragen aan (activiteiten van) buitenlandse organisaties waarmee de VB zich inhoudelijk verbonden voelt.

* Deze bedragen worden eens per drie jaar op de Algemene Landelijke Vergadering bijgesteld. Aanvragen worden schriftelijk ingediend bij de solidariteitskascommissie (bij voorkeur via solid ariteitskas@buitendeorde.nl of anders Postbus 1338, 3500 BH Utrecht. Gestreefd wordt naar een afhandelingstermijn van een week .

Uitgangspunten Vrije Bond

1 De Vrije Bond is een onafhankelijke organisatie die streeft naar een vrije samenleving. Dat is een samenleving waarin men uitgaat van de waardigheid en autonomie van het individu en elke dwang of onderdrukking vermijdt: een samenleving met andere woorden waarin mensen zelf kunnen bepalen hoe ze hun werk- en levensomstandigheden inrichten (zelfbestuur, zelfbeheer).

2 Aangezien de Vrije Bond de waardigheid en autonomie van het individu als de kern van zijn streven ziet, is de verdediging van deze waarden, of het nu gaat om economische, politiek, raciale, seksuele of andere intermenselijke relaties, een integrerend onderdeel van het streven van de Vrije Bond.

3 Voorwaarde voor een vrije samenleving is een fundamentele wijziging van de machtsverhoudingen in de huidige maatschappij.

4 De Vrije Bond richt zich onder meer op bestaande machtsverhoudingen van economische ongelijkheid, van hen die zeggenschap over de productiemiddelen hebben en hen die deze zeggenschap niet hebben. Wie de maatschappij fundamenteel wil veranderen, zal deze verandering niet kunnen bewerkstelligen zonder de economische verhoudingen fundamenteel te veranderen.

5 In de nieuwe samenleving waar de Vrije Bond naar streeft, zal de beslissingsmacht over de productie bij de leden van de samenleving liggen, met inachtneming van de waardigheid en autonomie van het individu en van het behoud van natuur en milieu.

6 De Vrije Bond is geen vakbond in traditionele zin. Hij steunt niet alleen de economische strijd, die de machtsvraag stelt en belangenbehartiging in engere zin niet veronachtzaamt, maar ook steunt hij alles wat zijn doel kan bevorderen en bestrijdt hij wat het tegengaat. Hij steunt het streven naar zelfbeheer en zelfbestuur alsmede de strijd tegen de onderdrukking.

Universele feestdag

Deze week was het zestig jaar geleden dat de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens door de Verenigde Naties werd aangenomen. Als je de Verklaring leest, bekruipt je nog steeds bewondering over het feit dat het in 1948 mogelijk was zo'n revolutionaire tekst door de internationale, bureaucratische molen te loodsen. De gruwel van de Tweede Wereldoorlog droeg daar ongetwijfeld toe bij. Had men langer gewacht met het opstellen van de Verklaring, dan was ze waarschijnlijk in de prullenbak terechtgekomen. Mensen zijn kort van memorie. In de bekommernis om het dagelijks leven is er meestal weinig ruimte voor verheven idealen. Bovendien diende in 1948 de koude oorlog zich in alle hevigheid aan. De eerste palen voor het ijzeren gordijn en de bewapeningswedloop werden geslagen. Ik betwijfel of de leden van de VN in 1949 of 1950 de Verklaring ook hadden getekend.

In een van onze dagbladen las ik dat Nederland tijdens de voorbereidende besprekingen een dubieuze rol heeft gespeeld. De katholieke priesterpoliticus Leo Beaufort trachtte 'God' in de tekst te rommelen. De erkenning van mensenrechten was volgens Beaufort gebaseerd 'op de goddelijke oorsprong (van de mens) en zijn lotsbestemming'. Artikel 1 had dan niet geluid dat mensen 'zijn begiftigd met verstand en geweten', maar dat mensen 'door God zijn begiftigd met verstand en geweten'. Was die poging een opperwezen in de Verklaring op te nemen geslaagd, dan was de ellende niet te overzien geweest. Als je het over rechten (en plichten) van mensen hebt, dan is het niet meer dan vanzelfsprekend dat mensen zelf afspraken maken en elkaar op naleving aanspreken. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij mensen zelf. Haal je er daarentegen een goddelijke majesteit bij dan plaats je mensen onder de knoet van de dictatuur. Hoe kun je in zo'n geval uitspreken (artikel 1) dat alle mensen vrij en gelijk in waardigheid en rechten worden geboren?

De Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens is geen internationaal verdrag. Je kunt het zien als een leidraad, een beginselverklaring, een bron van inspiratie die sinds 1948 heeft geleid tot tal van internationale mensenrechtenverdragen. De Verklaring heeft een grote morele uitstraling waarin respect voor de mens, voor het menselijk leven voorop staat.

Uiteraard leidt de Verklaring ook tot misverstanden. De tekst is niet eenduidig. Probeer maar eens uit te leggen wat een begrip als vrijheid inhoudt? Of wat te zeggen van artikel 13: Een ieder heeft het recht zich vrijelijk te verplaatsen en te vertoeven binnen de grenzen van elke Staat. Hoe zit dat dan met vluchtelingen? Mag je die met geweld buiten de grenzen van Europa houden? Allerlei interpretaties zijn mogelijk. Neem artikel 3: Een ieder heeft recht op leven, vrijheid en onschendbaarheid van zijn persoon. Hoe zit dat dan voor ongeboren kinderen? Op wat voor gronden trek je een (leeftijds)grens? En dan heb je nog het probleem dat verschillende artikels met elkaar in tegenspraak zijn. Wat te zeggen van de vrijheid van godsdienst (artikel 18) en het verbod op slavernij/horigheid (artikel 4)?

Zoals ik al zei: de tekst is een leidraad, een inspiratiebron. Mensen zullen zelf, gezamenlijk invulling moeten geven aan een wereld waarin (om met de Franse idealen te spreken) vrijheid, gelijkheid en broeder(zuster)schap voorop staan.

Uw vriend, Peter Lenssen

